MATEYU
Iyesu e yonai bagi kawaya apunu Mateyu okapupu
Oka gwede nene tapu ki kabuwai

Takari kawaya Mamanuga God badidi gwaiyabawena e bonanai wainapamawa ragidai badidi tadeyawa ki makeya makeya ka Iyesu wenawena kawayawena upiwagawa umawa manako siyareya powena ko ade iyawena kipu ubupu. Gwaiyaba ropani kawaya ki badidi maba matarawagawa ki yonai ka apunu Mateyu ubupu Mamanuga God e okai bagi kawaya yau rabineya okapupu. Iyesu e ka Mesaiya. E ka oragai apunai Dewida e gidaragai.

Oka yau rabineya ka Iyesu badidi kabuwawagawa umawa ki yonai ropani kawaya.

Oka debai empamana ki kabuwai

Iyesu e ripakwarakwaraiyoma ade e wenawena yonai *1:1-2:23*

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e upi *3:1-12*

Iyesu siruwa kawapu ade kerapu wadewade e bameya bauwena *3:13-4:11*

Iyesu tawana Gariri rabineya upiwagawa *4:12-18:35*

Iyesu natere Diyerusaremu deneya upiwagawa kaniyawa *19:1-20:34*

Pura siyarai natere Diyerusaremu rabineya *21:1-27:66*

Iyesu iyawena kipu ubupu ade matarawagawa *28:1-20*

Iyesu Keriso e ripa kwarakwaraiyoma (Ruki 3:23-38)

1 Yau ka Iyesu Keriso e ripakwarakwaraiyoma dai mu simaga. Oragai apunai Eburamu e momoiyoma wenatagamawa kebomawa da paunau ka kaiwawo Dewida wena-wena. Ade kaiwawo Dewida e momo-iyoma wenatagamawa kebomawa da siyareya ka Iyesu wenawena.

2 Apunu Eburamu e ubupu manako e gubagai Aisiki wenawena.
Aisiki e ubupu manako e gubagai Diyaikapu wenawena.
Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyuda e yowaiyoma mete kina wenatagubu.
3 Diyuda e ubupu manako e gubagai-yoma Peresi yo Tara wenatagubu. Mu inamaga ka Tama.
Peresi e ubupu manako e gubagai Esironi wenawena.
Esironi e ubupu manako e gubagai Rama wenawena.
4 Rama e ubupu manako e gubagai Aminadapu wenawena.
Aminadapu e ubupu manako e gubagai Nasoni wenawena.
Nasoni e ubupu manako e gubagai Saramoni wenawena.
5 Saramoni e ubupu manako e gubagai Bowasi wenawena. Bowasi e inai ka ridi Reyabu.
Bowasi e ubupu manako ridi Rusi pokaiya ka e gubagai Obedi wenapupu.
Obedi e ubupu manako e gubagai Diyese wenawena.

6 Diyese e ubupu manako e gubagai apunu kawai
Dewida wenawena.
Apunu kawai Dewida e ubupu manako e gubagai
Soromoni wenawena. Soromoni e inai ka
apunu Uriyasi e koboroi.
7 Soromoni e ubupu manako e gubagai
Reyabowamu wenawena.
Reyabowamu e ubupu manako e gubagai
Abaidiya wenawena.
Abaidiya e ubupu manako e gubagai Ata we-
nawena.
8 Ata e ubupu manako e gubagai Diyosapasi we-
nawena.
Diyosapasi e ubupu manako e gubagai Diyoramu
wenawena.
Diyoramu e ubupu manako e gubagai Usiya we-
nawena.
9 Usiya e ubupu manako e gubagai Diyotamu we-
nawena.
Diyotamu e ubupu manako e gubagai Ayasi we-
nawena.
Ayasi e ubupu manako e gubagai Esekiya we-
nawena.
10 Esekiya e ubupu manako e gubagai Manase
wenawena.
Manase e ubupu manako e gubagai Amoni we-
nawena.
Amoni e ubupu manako e gubagai Diyosaiya we-
nawena.
11 Diyosaiya e ubupu manako e gubagai
Diyokonaiya e yowai-yoma mete kina
wenatagubu. Mara ki makeya ka tawana
Babironi ragidai bautagubu tawana
Isiraero ragidai tetampu diburatampu
tawana Babironi kayatagubu.

12 Tawana Isiraero ragidai tawana Babironi were
ade wiratagubu bautagubu ki makeya ka
apunu Diyokonaiya e ubupu manako e
gubagai Siyasiyero wenawena.
Siyasiyero e ubupu manako e gubagai Serababero
wenawena.
13 Serababero e ubupu manako e gubagai Abiyusi
wenawena.
Abiyusi e ubupu manako e gubagai Eraiyakimu
wenawena.
Eraiyakimu e ubupu manako e gubagai Asoro
wenawena.
14 Asoro e ubupu manako e gubagai Diyadoki we-
nawena.
Diyadoki e ubupu manako e gubagai Akimu we-
nawena.
Akimu e ubupu manako e gubagai Eriyudi we-
nawena.
15 Eriyudi e ubupu manako e gubagai Eriyesa
wenawena.
Eriyesa e ubupu manako e gubagai Matanu we-
nawena.
Matanu e ubupu manako e gubagai Diyaikapu
wenawena.
16 Diyaikapu e ubupu manako e gubagai Diyosepa
wenawena. Apunu Diyosepa e ka ridi Meri
e nobomoi.
Ade ridi Meri e ka Iyesu e inai.
Ko Iyesu e si daikere ka mu Keriso simupu.

17 Oragai apunai Eburamu e momo-iyoma we-
natagamawa popotagamawa ade wenatagamawa
popotagamawa inako kwaetagamawa kebomawa
da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14)
ki makeya ka kaiwawo Dewida wenawena. Ade
kaiwawo Dewida e momoiyoma wenatagamawa

popotaga-mawa ade wenatagamawa popotaga-mawa inako kwaetagamawa kebomawa da ida es-ida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka tawana Babironi ragidai bautagubu tawana Isiraero ragidai tetampu diburatampu tawana Babironi kayatagubu. Ade ki eweya ka tawana Isiraero ragidai wenatagamawa popotagamawa ade wenatagamawa popotagamawa inako kwae-tagamawa kebomawa da ida esida kewowena kerapu apeya apeya (14) ki makeya ka Keriso e wenawena.

Iyesu Keriso wenawena (Ruki 2:1-7)

(v22) Takari kawaya ka Mama-nuga God ubupu e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi sibu, manako e ubupu oka inako tapu, wagubu ke; (v23) ‘Aita ewa ka onowa mosi romodoyagisi manako munu uratanai wenapoto. Ko onowa ki ka apunu mo mete eba iwa. Munu wena-yagisi ki mu e si Imanuwero siyomoto. (Si Imanuwero ki mibai mete kina ko ki mibai ka ‘Mamanuga God nu mete idiwei.’)

18 Mamanuga God e okai wagubu ki makeya makeya ka Iyesu Keriso wenawena yau kena; E inai Meri ka onowa tondawa da yaraga mo si ka Diyosepa pokaiya winemupu da e uwarana ki nana. Mu didiwa eba ukwapamawa ko pa idiwa. Onowa Meri inako pa tondawa kaniyawa da Mama-nuga God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu e rabineya minibu siwa manako Keyai ki kasiyarai pokaiya ka e romodowena.

19 Apunu Diyosepa e ka notai eyaka mena su-
pasupai apunai, ko e gurabai Meri romodowena
empupu ka e notai wagubu ke; ‘Ki nima ro-
modoi wagubu?’ E notai inako wagubu, ko e
eba nuwaiya iyapana Meri siyamana midimama
kweyamana ki pokere e ebo mena weki gwaiya
wareta kwaetagubu ki meyana puru kayawagana
ki nana wainapiyawa.
20 E inako notapiyawa tondawa da Mamanuga
God aneya mo tonopupu e bameya bauwena waro
were maba sibu, wagubu ke; “Diyosepa, kau ka
oragai apunai Dewida e wenai. Kau notagi eba
koyogono ko kau gurabagi Meri ki e idai karako
tepi kupi. Nau suwagani wainapi; Mamanuga
God e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya kawapu Meri
rabineya minibu siwa kasiyara kwebu manako
kasiyara ki pokaiya ka e romodowena.
21 Ko munu uratanai aita wenayagisi ki kau e si
Iyesu siyo, mibai ka e iyapanaiyoma mu bigimaga
empoto surupoto manako iya tageni.” Aneya ki
inako wagubu.
22 (-)
23 (-)

24 Apunu Diyosepa yabuwena kipu ubupu ka e
aneya badidi sibu ki makeya makeya kwaewena
e gurabai Meri uwapu.
25 Ko e wainai mete eba iwa ko pa idiwa kebo-
mawa da e gubagai wenawena ka e ubupu munu
ki si Iyesu sibu. Naiya ka e wainai mete eba
ukwapamawa ko munu ki wenawena eweya ka
mu waina nobomo ewapuru idiwa.

2

Munu Iyesu wenawena ki iyapana e empamana ki nana bautagubu

1 Apunu Erodi tawana Diyudiya ragidai
kawaimaga tondawa ki makeya ka munu Iyesu
natere Beteriyemu tawana Diyudiya rabineya
wenawena. E wenawena eweya ka iyapana
supama iyabatamawa ragidai dai ki madega
posiwagau deneya idiwa ki kimpu ubumpu
madega kaniyau surau deneya kayatagubu
natere Diyerusaremu bautagubu.
2 Bautagubu, manako manu inako wadumupu,
tagubu ke; “Wi Diyu ragidai Kaiwawoga wauni
wenawena ki e bani tondau? Nu madega posi-
wagau ki deneya idiweya da e supamai wauni
posiwena ki tanai emipi ki pokere nu munu we-
nawena ki taragapamana e si tepapamana ki
nana baigibi.”

3 Apunu kawai Erodi ade natere Diyerusaremu
ragidai kuduba mete kina yona ki wainamupu ka
mu notamaga babawena,
4 ki pokere apunu Erodi ubupu Mamanuga God
bameya dobo-piyamu ragidai ade Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai mete kina mu bibimaga
tonopupu manako manutapu, wagubu ke; “Keriso
aita baiyagisi ki ka e tawana bani wenayagisi?”

5 E inako wagubu manako mu denai tagubu
ke; “E natere Beteriyemu tawana Diyudiya ra-
bineya wenayagisi, mibai ka takari kawaya ka
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai mosi oka tapu, wagubu ke;

6 ‘Natere Beteriyemu tawana Diyuda rabineya,
kau ka natere marai munta ko ade
natere kuduba tawana Diyuda rabineya
mu paunamugu kau mena ka natere
kawaya, mibai kau rabinageya ka Kaiwawo
kawaya mo wenayagisi. E uburoto
nau iyapananiyoma Isiraero ragidai
kwayubatamono tondono.’ ”

7 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e supama
iyabatamawa ragidai ki mu bibimaga tonop-
upu bautagubu manako weki gwaiya manutapu,
wagubu ke; “Wi gwede mara supama wauni posi-
wena ki yabiri emupu?”

8 Mu denai tagubu manako e tadebu tono-
tapu, wagubu ke; “Wi natere Beteriyemu kaiwagi
munu wawayai ki naigida mena kwaenepumuri
empumuri manako ewa wiraiwagi baiwagi nau
sidimuri da nau mete kayasugani e empani tara-
gapani.”

9 Supama iyabatamawa ragidai yona ki
wainamupu ka mu kimpu ubumpu kayatagubu
kaiwa manako supama naiya mu mubo
tawanamaga deneya posiwena emupu ki
yabiritapu kaya-wena kaniyawa da yabaramugu
munu wenawena kawareya uburawa ki mu ade
emupu.

10 Mu supama ki emupu ka mu mamama
kawaya wainamupu,

11 manako kayatagubu kaiwa da munu ton-
dawa tawai ki bautagubu. Mu tawa rabineya
yampu ka mu munu ki e inai Meri mete kina ika
idiwa emitampu manako kwarisitagubu ramata-
maga kawareya ubumpu munu ki taragamupu

e si esida tepamupu. Mu e si tepa-pamawa
idiwa da kamadumpu ka mu igwamaga rabineya
puyo bagibagi bowa yamayamai ade ripa otai au-
rere aurere kiyabumaga ebo ebo denimaga kawa-
kawaya ki inako waramupu puyo kwemupu.
12 Mu ade wiratagubu kayatagamawa makeya
ka mu yawata naiya bautagubu yawatai ki eba
kaya-tagubu, mibai ka mu waro were emupu
da mu apunu Erodi bameya eba kaya-tagamana
ki nana. Mu kimpu ubumpu manako yawata
kudubai mosi mu mubo tawanamugu ade kay-
atagubu.

Mu tawana Idipi kayatagubu

13 Supama iyabatamawa ragidai ki kayatagubu
eweya ka Mamanuga God e aneyai mo tonop-
upu kunumau kawapu manako apunu Diyosepa
bameya bauwena waro were sibu, wagubu ke;
“Apunu Diyosepa, kau garugaru mena kiri uburi
kau ridigi munugi tetami wakapaiwagi kaiwagi
tawana Idipi idiwoi, mibai ka apunu Erodi kau
munugi miniyana po ki kwaenei kwaewagau. Ko
wi ade wiraigamana marai ki nau ewa were kau
kabuwa-niyani.” Aneya ki inako wagubu.
14 Apunu Diyosepa waro were yona ki waina-
pupu ka e garugaru mena kipu ubupu munu ki
e inai mete kina wara-tapu kemora ki rabineya
tawana Idipi deneya kayatagubu.
15 Mu kayatagubu kaiwa da bautagubu ka mu
ika idiwa kebomawa da apunu Erodi powena
eweya ka mu ade wiratagubu mu mubo tawana-
mugu ade kayatagubu.

Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka inako tapu, wagubu ke; ‘Kaiwawonuga e wagubu ke; Nau gubagani tawana Idipi kamadana yabadana ki nana suwagubuwani.’ Oka badidi wagubu ki mibai wana wena-wena karako yau kena.

16 Supama iyabatamawa ragidai apunu Erodi beramupu yawata kudubai mo kayatagubu ki sisiyai Erodi waina-pupu ki ka e nuwai pupuwena. E piyara ragidai tadebu da mu kayatagamana munu uratanai mu kwamuramaga apeya ade erida ki natere Beteriyemu ade natere Beteriyemu bameya ika idiwa ki mu kuduba namutamana gawarara ki nana wagubu. Supama iyabatamawa ragidai gwede mara supama wauni posiwena emupu ki yonai apunu Erodi kataiwena ki pokere e wainapupu da piyara ragidai munu kwamuramaga apeya ade erida ki namutamana ki ka baganai.

17 Apunu Erodi berokoi yau kwae-wena ki pokaiya ka Mamanuga God takari kawaya e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya kabuwa-pupu oka tapu ki mibai wana wena-wena. Oka ki wagubu ke;

18 ‘Tawana Rama rabineya ka apena yo yadi ki mumugarai bauwena kayawena iyapana wainamupu. Ridi Raisero e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara ki pokere e mu yadimaga kirau. Iyapana e rabinai minimana kwarisi ki nana kwaetagamu ko e rabinai eba kwarisiwena mibai ka e munuiyoma kuduba popotagubu gawarara.’

Mu wiratagubu natere Nasareta kayatagubu

19 Apunu Erodi powena ki makeya ka Ma-
manuga God e aneyai mo tono-pupu kunumau
kawapu tawana Idipi rabineya apunu Diyosepa
bameya bauwena manako waro were sibu,
20 wagubu ke; “Kau kiri uburi munu ki e inai
mete kina karako waratami manako wiraiwagi
tawana Isiraero naiya idiwa watagau ki ade kai-
wagi. Kau munugi minimana po kwaetaga-mawa
ragidai ki mu kuduba popo-tagubu gawarara.”
21 Apunu Diyosepa yona ki waina-pupu ka e
kipu ubupu munu ki e inai mete waratapu ade
wiratagubu kaya-tagubu kaiwa da tawana Isir-
aero bautagubu.
22 Mu ika bautagubu ka apunu Erodi e gubagai
si ka Akerausi e mamai watai wadubu tawana
Diyudiya ragidai kawaimaga tondawa ki sisiyai
Diyosepa wainapupu. E kudu waina-pupu ade
waro mo mete wadubu ki pokere mu ade kimpu
ubumpu tawana Diyudiya kamadumpu manako
kaya-tagubu kaiwa da tawana Gariri bau-tagubu.
23 Mu ika bautagubu ka mu ade kayatagubu
kaiwa idiwa da natere mo si ka Nasareta bau-
tagubu manako ika idiwa. Takari kawaya ka Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai Iyesu nene oka inako tamupu, tagubu ke;
‘Iyapana e tawana Nasareta apunai siyomoto.’
Oka badidi wagubu ki mibai wana wenawena
karako yau kena.

3

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e Iyesu

yawatai mebu
(Maki 1:1-8; Ruki 3:1-18; Diyoni 1:19-28)

1 Mara ki makeya ka iyapana siruwatamiyawa
apunai Diyoni tawana Diyudiya rabineya iya-
pana eba idiwu tawaneya ki bauwena manako
dimawagawa iyapana tadeyawa, wagawa ke;
2 "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki marai rogobiwena
ki pokere wi beraga berokoi oragai ki wi karako
kamadumuri wi notaga wirayagisi."
3 Takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya apunu Diy-
oni nene oka yau okapupu, wagubu ke;
"Apunu mosi gwabau umau e bonanai ragiragi
kawaya wagau ke; Kaiwawonuga e yawatai
gwaba memuri da e taneya mena baiyagisi
kayayagisi."
4 Apunu Diyoni e gwedegwedei ka eba bagi.
E papa kameru kumai kau-piyawa ade e naurai
taburuba papa kwakwarai pokaiya yamanamupu
ki umarawa umawa. E bani ka manigowa yo tapoi
borepa ki mena kupawa tondawa.
5 Natere Diyerusaremu ragidai, iyapana awana
Diyoudani bameya idiwa ragidai, ade iyapana
tawana Diyudiya kuduba inako ki mu e bameya
bautagubu,
6 manako mu bigi badidi kwaetagamawa ki mu
tagamawa matara mu idamaga kerapumaga rika-
pamawa manako apunu Diyoni ubupu mu awana
Diyoudani rabineya siruwatapu.
7 Parisi ragidai ade Sadusi ragidai ropani
kawaya mete kina e siruwa-tamana ki nana
bautagubu emitapu ki ka e ubupu mu tadebu,

wagubu ke; “Wi ka motamota berokoi e
munuiyoma. Nima nidibu da wi Mamanuga God e
nuwa pupui wi bamagau bauwagana kwaewagau
ki kudeya wakapaigubu yewe siruwaigamana ki
nana baigubu?
8 Wi mibai iyaga wirapamana weta-wetara ki
nana wainapiyamu ki ka wi iyaga oragai ki
kuduba kamadumuri manako supasupai mena
idiwoi.
9 Ade eba notapiyoi da wi yona mena iwaga-
mana ka baganai, iwagi ke; ‘Nu ka oragai apunai
Eburamu e momoiyoma ki pokere Mamanuga
God e nu waina-niyau da nu ka baganai.’ Nau ni-
diyani wainapumuri; Mamanuga God e nuwaiya
ki ka e bowa ropani kawaya yau tadeni manako
mu eyaka eyaka oragai apunai Eburamu e mo-
moiyoma wenatagisi.
10 Karako ka ripa kerareya dokopana apunai
okukunawena kewo-wena da e ripa meyana ki
nana. Ripa ururutanai kuduba ki e dokopoto
matau isiyapoto.”
11 Apunu Diyoni iyapana ade tadebu, wagubu
ke; “Wi notaga wirawena beraga berokoi kamad-
umpu ki mibi-pamana ki nana ka nau awana
pokaiya wi siruwaniyakani. Ko nau ewaneya ka
apunu mosi baiyagisi. E kasiyarai ka kawaya
esida ko nau kasiyarani ka marai munta erida.
Nau apunu ki e bigabigai kwaesugana waitapana
e kerarai kwakwarai bibiyopana ko nau eba bagi
da nau upi ki kwaesugani. E baiyagisi ki ka e
Mamanuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya ki
kasiyarai pokaiya ade mata nonarai pokaiya wi
siruwaniyoto.

12 E diba idaiya wadubu kewowena ki pokaiya
e gwaba madai ki tekwaripoto da mibai gwegwe-
tagisi wateya ukwopomoto. Ko gwaba ki kwarai
ka mugu ki pokere nusuru tepoto madaneya
nakapoto. Madai gwetagubu ki e tepoto e tawaiya
magara nakapoto, ko mugui ki e mata mara-
mara urau ko ewa mo eba poyagisi ki kawareya
isiyapoto." Apunu Diyoni inako wagubu.

Apunu Diyoni Iyesu siruwapupu (Maki 1:9-11; Ruki 3:21-22)

13 Mara ki makeya ka Iyesu tawana Gariri ka-
madubu awana Diyoudani papateya bauwena
da apunu Diyoni uburana e awana ki rabineya
siruwa-pana ki nana.
14 Ko apunu Diyoni ubupu Iyesu notai wirapana
ki nana sibu, wagubu ke, "Nau ka eba bagi da
nau uburani kau siruwaniyani. Nau kau bam-
ageya bausugubena da kau nau siruwasinibena
ki ka baganai, ko kau gwede nana nau bamaneya
baunugibi?"
15 Ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; "Kau mara
karako nene nau siruwasini ki ka supasupai. Nu
inako kwaigomu ki ka Mamanuga God e badidi su-
pasupai wainapiyau ki mibai wenapoto." Apunu
Diyoni yona ki wainapupu ka e ubupu Iyesu
siruwapupu.
16 Iyesu awana rabineya supu ade matarau posi-
wagawa ki makeya ka kunuma yagarawena man-
ako Mama-nuga God e Keyai Tanai Bagi Kawaya
ki midiwari umago maba kawapu e kawareya
minibu siwa ki e empupu.

17 Ki makeya ka bonana mosi kunumau
kawapu, wagubu ke; “Yau ka nau Gubagani.
Nau nuwaneya po eyo ki pokere nau karako
e mamamai suwagakani.” Bonana ki inako
wagubu.

4

Berokoi Apunai Seitani Iyesu beraberapiyawa kerapu taisinipiyawa
(Maki 1:12-13; Ruki 4:1-13)

1 Ki eweya ka Mamanuga God e Keyai Tanai
Bagi Kawaya kawapu manako yabiriwena Iyesu
bananapupu iyapana eba idiwu tawaneya kaya-
tagubu.
2 Iyesu bani eba kupawa ko ika pa umawa
wadawa da mara apunai apeya (40) kewowena
eweya ka e wetei mebu.
3 E wetei meyawa makeya ka kerapu wadewade
apunai Seitani e bameya bauwena manako sibu,
wagubu ke; “Kau God e Gubagai baganai ki kau
nuwagi da bowa yau bani wenayagisi kupi.”
4 E inako wagubu ko Iyesu denai e sibu, wagubu
ke; “Mamanuga God e okai mosi wagubu ke; Iya-
pana iyamaga kerarai ka eba bani mena ko Ma-
manuga God e umuneya badidi wagau ki pokaiya
ka mu iya wadamu.”
5 Berokoi Apunai Seitani Iyesu yonai ki waina-
pupu ka e wirawena Iyesu idaiya wadubu kay-
atagubu natere Bagi Kawaya Diyerusaremu bau-
tagubu, manako e Iyesu wadubu Mamanuga God
e Tawai iyarau kawaya ki tagaiya tapu,

6 manako sibu, wagubu ke; “Kau God e Gubagai
baganai ki kau kwarara yau sikipi wairau uburi.”
E inako wagubu ade wagubu ke; “God oka inako
tapu, wagubu ke;
‘Nau aneyagiyoma tonotamani eminimoto idam-
aga rabineya wadinimoto sumoto ki pokere
kau keraragi bowa eba miniyoto.’ ”
7 Berokoi Apunai Seitani e Mamanuga God
yonai kawareya inako wagubu, ko Iyesu denai e
sibu, wagubu ke; “Mama-nuga God e okai mosi
wagubu ke; Wi nau kasiyarani matarau empa-
mana ki nana asusu eba kwaiwogoi.”
8 Iyesu inako wagubu, ko Seitani ubupu Iyesu
idaiya ade wadubu banana-pupu ewapuru kweya
iyarau mo yamupu manako e tawana bagibagi
kuduba madega kauwagau madega posiwagau ki
kabuwapupu sibu, wagubu ke;
9 “Kau yabaraneya kwarisinuwagi kau rama-
tagi kawareya uburi nau sini tepapi manako ewa
ka nau gwedegwede bagibagi yau kuduba kau
negeyani.”
10 E inako wagubu, ko Iyesu denai e nakaripupu
sibu, wagubu ke; “Seitani, kau kamadisini
kayanuwagi. Mamanuga God e okai mosi wagubu
ke; Nu Mamanuga God e ebo mena si tepa-pomu
ade e mena notapomu bigabigai kwaigomu.”
11 Iyesu yona ki wagawa makeya ka Berokoi
Apunai Seitani e kamadubu kayawena, manako
aneya bautagubu Iyesu waitamupu togimupu.

Iyesu e upi kerarai tawana Gariri rabineya birikapupu
(Maki 1:14-15; Ruki 4:14-15)

12 Iyapana apunu Diyoni wadumpu
diburamupu ki sisiyai Iyesu wainapupu ki ka
e ade wirawena tawana Gariri kayawena.
13 E ika bauwena ka e ebo tawaneya natere
Nasareta rabineya eba tondawa ko e kayawena
kaniyawa da natere Kaponiyamu bauwena man-
ako ika tondawa. Natere Kaponiyamu ka kaburu
kawaya Gariri ki papateya tawana Teburoni yo
Natari ragidai mu wairamaga kawareya.
14 E ika tondawa ki ka Mamanuga God e
bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya
takari kawaya oka badidi tapu ki mibai wana
wenawena yau kena. E oka inako tapu, wagubu
ke;
15 'Tawana Teburoni ade tawana Natari awana
Diyoudani papasi buridere egi yawatai
deneya ade tawana Gariri iyapana
kwaiyanai ragidai mete idiwu ki tawanai,
16 wi yona yau wainapumuri; Iyapana sisipu ra-
bineya idiwu ki mu ka tanai kawaya mo
emupu. Ade sisipu kudeya wainapiyamu
idiwu ragidai ki mu kawarimugu ka tanai
ki mete minibu siwa.'
17 Mara ki makeya ka Iyesu yona ki mibai
dimawagana kerarai birikapupu. E iyapana
tadeyawa, wagawa ke; "Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki
marai rogobiwena. Ki pokere wi beraga berokoi
oragai ki wi karako kamadu-muri wi notaga
wirayagisi."

Iyesu kimai ragidai apeya apeya ki mu nene wagubu
(Maki 1:16-20; Ruki 5:1-11)

18 Mara ki makeya ka Iyesu kaburu Gariri pa-
pateya kaniyawa da apunu Saimoni si daikere
Pita ade e yowai Enduru mete kina raubiyo
nene kaburu kawaya ki papateya ika puwaritaga-
mawa idiwa emitapu. Mu ka kimai wasisinai
ragidai bowa madai wada-mana ki nana eboga ki
kwaetagamawa.
19 Ko Iyesu mu emitapu tadebu, wagubu
ke; “Kebomuri nau ewaneya ubumuri. Wi
karako raubiyo tepiyamu iwu ki maba nau wi
kabuwaniyani da wi kaiwagi iyapana nene iwagi
tetamuri.”
20 Mu Iyesu yonai wagubu ki waina-mupu
ka mu garugaru mena puwari-muguma ika
nakamupu kamadumpu manako kimpu ubumpu
e eweya kayatagubu.
21 Iyesu ade kayawena kaburu papateya
kaniyawa ka e apunu Tabadi e gubagaiyoma
Diyemesi e yowai Diyoni mete kina mamamaga
mete ika waka rabineya puwarimaga
badipamawa idiwa emitapu. E mu nene mete
wagubu,
22 manako garugaru mena ka mu kimpu
ubumpu mamamaga ki ika waka rabineya
kamadumpu manako deni mena Iyesu eweya
kayatagubu.

*Iyesu iyapana tadeyawa kabukabuwa ade iy-
atamiyawa*
(Ruki 6:17-19)

23 Iyesu tawana Gariri rabineya tawa tawa
kuduba bauwena kayawena. E Diyu ragidai
mu gurigurimaga tawai rabineya iyapana

kabuwatamiyawa mu Mamanuga God e gari
rabineya kai-wana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki yonai bagi kawaya dimawagawa ade iyapana
sigiramaga kiyabui ebo ebo ki kuduba mete
iyatamiyawa.
24 E badidi kwaewagawa ki yonai tawana
Siriya rabineya kuduba kawayawena kaya-
wena ki pokere iyapana ubumpu sigira kiyabui
ebo ebo wadumpu ragidai ki waratampu
e bameya bautagubu. Iyapana makari
kawaya wainapamawa ragidai, iyapana
notamaga gogagoga-wagawa kakasimaga meme
dokodoko-pupu ragidai, idamaga kerapumaga
badabadamawena bisi kayawena ragidai,
ade kweya kairapu iyapana giritampu mu
rabinamugu idiwa ragidai ki mu kuduba
kebompu Iyesu bameya bautagubu manako e
ubupu mu iya-tapu.
25 Iyapana ropani kawaya tawana Gariri ra-
bineya idiwa ragidai, natere Ida Esida Kewowena
rabineya idiwa ragidai, natere Diyerusaremu ra-
bineya idiwa ragidai, tawana Diyudiya rabineya
idiwa ragidai, ade awana Diyoudani papasi burid-
ere idiwa ragidai ki mu kuduba e ewakumapa-
mawa iwa.

5

Iyesu kweya mo kawareya dimawagawa (Ruki 6:20-23)

1 Iyapana ropani kawaya Iyesu ewakumapa-
mawa iwa emitapu ki ka e kweya mo yapu man-
ako ika kwarisi-wena tondubu. E tadeyau kabuk-
abuwa ragidai bautagubu e kwagaramupu idiwa,

2 manako e tadebu kabukabuwa, wagubu ke;
3 “Iyapana gwedewau mu nuwa-maga
notamaga Mamanuga God kataipamana
wainapiyamu ko mu kataimaga ka
eba kawaya ki pokere mu ida kasikasi
maba e bameya bautagamu ki mu
mamamatogomono, mibai ka Mamanuga
God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai
pokaiya idiwana watai ka mu nene.
4 Iyapana gwedewau karako yadi wadamu ragidai
ki mu mete mamamatogomono, mibai ka
Mamanuga God mu rabinamaga miniyoto
kwarisi nuwanusuru tageni.
5 Iyapana gwedewau kwarisitagubu moyamoy-
akai idiwu ragidai ki mu mete mamamato-
gomono, mibai ka Mamanuga God e gwede
tageyana gwaiyabai wagubu ki e mu tageni.
6 Iyapana gwedewau mu nuwamaga notamaga
eyaka mena bagi supasupai idiwana ki
mena notapiyamu ragidai ki mu mete ma-
mamatogomono, mibai ka mu badidi no-
tapiyamu ki kuduba mu bananapomoto.
7 Iyapana gwedewau mu kowa-muguma
nuwanuwatamiyamu ragidai ki mu mete
mamamatogo-mono, mibai ka Mamanuga
God e uburoto mu mete nuwanuwa-tamini.
8 Iyapana gwedewau mu rabina-mugu nota bagi
mena waina-piyamu ragidai ki mu mete
mamamatogomono, mibai ka mu ubumoto
yabumugere Mamanuga God empomoto.
9 Iyapana gwedewau kowamuguma nuwarara
tagarara idiwu ki dobotamiyamu ragidai
ki mu mete mamamatogomono, mibai ka

Mamanuga God uburoto e eya munuiyoma
mu tadeni.
10 Iyapana gwedewau Mamanuga God e nene
bagi supasupai kwaetagamu manako ki
pokaiya ka iyapana mu giritamiyamu pa-
sutamiyamu ragidai ki mu mete mamam-
atogomono, mibai ka aita ewa ka mu Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwoto e kasi-
yarai pokaiya idiwono.
11 Nau pokanere ka iyapana wi wainanimoto
siyasiya, wi tagararani-moto, wi wereyakauran-
imoto ade bera yonai berokoberoko ebo ebo wi
narini-moto. Ko mu wi bamagau inako kwae-
togomono ki ka wi mamamaiwogoi.
12 Ena, mara ki baiyagisi ki ka wi mibi ma-
mamai idiwoi, mibai ka wi puyoga kawaya ki
wi nawanaga usi kunumau tondau. Iyapana wi
giriniyamu pasuniyamu ki maba takari kawaya
ka iyapana ubumpu Mamanuga God e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai inako mete giri-
tamawa pasutamawa."

Aidaba ade Tanai ki kabuwai (Maki 9:50; Ruki 14:24-35)

13 "Wi yewe wairau iyapana kuduba mu pauna-
mugu idiwu ki ka wi midiyaga ka aidaba maba. Ko
wainapumuri; Aidaba ki kwerereyagisi e midiyai
kewoyagisi ki ka wi badidi maba kwaiwagi da
aidaba ki midiyai ade wenapoto? Ae, ki pa mena.
Aidaba ki midiyai kewoyagisi ki ka pa mugu da
iyapana isiyapomoto taisi kurakura-pomoto.
14 Wi yewe wairau iyapana kuduba mu pauna-
mugu idiwu ki ka wi taniga duna urau ki tanai

maba. Iyapana kweya kwauneya natere mo wadumupu, natere ki ka iyapana yabumugu matarau uburau ko eba weki gwaiya uburau.
15 Ade iyapana mosi duna beupoto ki ka e duna ki bani taroto? E kurari umuneya wekepoto bo? Ae, pa mena, e duna matarau taroto manako iyapana e tawai rabineya duna ki taneya idiwono.
16 Ki maba, wi wiga taniga duna maba iyapana kawarimugu miniyoto siwa da mu wi iyaga bagi kawaya ki empomoto ki ka mu Mamanuga God Kunumau Tondau e si esida tepapomoto."

Mamanuga God e gorai oragai ki kabuwai

17 "Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai waina-pamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki nau koritapana kwenupana ki nana bausugubuwani bo? Pa mena, wi inako eba wainapiyoi. Nau eba gora oragai ki koritapana ki nana bausugu-buwani ko mu badidi tagubu ki mibai wenawagana ki nana ka nau bausugu-buwani.
18 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana badidi maba idiwana ki gorai ka e wateya tondau. Iyapana gora ki wirapamana bo e okai marai munta mo surupamana ki yawatai mo pa mena. Gora oragai tampu ki mibai makeya makeya wena-yagisi kewoyagisi eweya ka kunuma yo waira kuduba gogatagisi.
19 Ki pokere iyapana gwedewau gora oragai ki marai munta mo paerepomoto bo mu kowamuguma gora marai munta ki kamadamana ki nana kabuwatamini, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki

maimeretagisi tariya kawareya idiwono. Ko iyapana gwedewau gora oragai ki makeya makeya kwaetogomono ade kowa-muguma kabuwatamono da mu kwae-tagamu ki kawareya mu kowamuguma inako mete kwaetogomono, ki ka aita kunumau Mamanuga God e gari rabineya ka iyapana ki kawakawaya-tagisi kebari bagi kawaya ki kawareya idiwono.

20 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ade Parisi ragidai mete kina ki mu wainapiyamu da; 'Nu ka Mamanuga God e yabuiya bagi supasupai kwaigemei ragidai.' Ko wainapumuri; Mu bagi supasupai kwaetagamu ki maba wi mete inako kwaiwagi ko ade eba wade ewaiwatamuri, ki ka Mama-nuga God wi iyapana bagi supasupai eba nidini ade e gari rabineya kunumau ki wi eba posiwagi."

Nuwapupu ki kabuwai

21 "Gora oragai inako wagau; 'Kau waretagi eba mini poyo. Kau ki kwae-nuwagi ki ka iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau naurigeya ugwadini-moto ragiragi manako kau paeregi ki bimbinai makeya makeya bita negeni.' Wi kataigau da takari kawaya ka oragai ragidai gora ki wainapamawa kwae-tagamawa.

22 Ko nau nidiyani wainapu-muri; Kau nima waretagi bameya nuwagi pupuwagau ki ka iyapana kau wadinimoto idamaga gurai kau naurigeya ugwadinimoto ragiragi manako kau paeregi ki denai bita negeni. Ade kau nima yona berokoi pokaiya kau waretagi kirapiyei ki ka iyapana kau wadinimoto kawakawai ragidai mu yabaramugu

tamunimoto. Ade kau nima waretagi siyei da e ka
notababa apunai ki kau mata nonarai ki yawateya
kayanugana kwaenugei.
23 Ki pokere nau ade nidiyani wainapumuri;
Kau nima puyo Mamanuga God e kepakepai
kawareya tarana kwaenugei manako ki
makeya ka kau notagi yagisi ke; ‘Akae, nau
waretani bameya kwaesugubuwani siyasiya ki e
wainapiyau tondau.’ Kau notagi inako yogono,
24 ki kau puyogi ika kamadi manako
kayanuwagi kau waretagi bameya kau paeregi
ki wade supasupapi ade besipi were ewa
wiranuwagi baunuwagi kau puyogi ki Mamanuga
God nene ika tari.
25 Kau gwede mo paerepipi ki gwawai kau
iyaragi wadiniyoto kawakawai ragidai mu bama-
mugu kayayogono ki kau yawatau e mete wibo
mena kau paeregi ki wadumuri supasupa. Kau ki
eba kwaenuwagi ki ka e uburoto kau wadiniyoto
idamaga gurai iyapana naurimugu ugwaditami-
yamu ragiragi ragidai mu idamaga rabineya kau
tamuniyoto. Tamuniyoto manako mu ubumoto
kau wadinimoto supasupa manako ewa wiratag-
isi pinai ragidai idamaga rabineya kau tamuni-
moto da mu ubumoto kau diburanimoto.
26 Nau nidiyani wainapi; Kau dibura rabineya
tondowa yarowa da kau paeregi ki denai kuduba
kau kewopi were.”

*Sipuma goragora eba rauru kawakawara kasi-
waraigamana ki kabuwai*

27 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu
oka inako tampu, tagubu ke; ‘Wi sipuma goragora
eba rauru kawakawara kasiwaraiwogoi idiwoi.’

28 Ko nau karako wi nidiyani wainapu-muri;
Apunu mo uburoto ridi mo empoto manako e
rabineya ridi ki mete ukwapamana poisiyasiyai
wainapono ki ka e notai ororeya mena bigiwena
sipuma goragora rauru kawakawara-wena.
29 Ki pokere, kau yabugi garu berokoi kwaenu-
gana ki nana weyaweya-niyau taininiyau ki kau
kiya uburi yabugi ki wadi toporu kwenupi. Kau
inako kwaenuwagi ki kau midigi kwakware-pugi
bani makariyagisi ko ki ka eba gwedei mete
kina mibai ka aita ewa ka kau bagi kawaya ton-
dowa. Ko kau inako eba kwaenuwagi ki kau bani
wainapiyei da kau midigi kwakwarepugi ka bagi
kawaya ko aita ewa ka mu kau midigi kwakware-
pugi bagi kawaya ki yadini matau kwenupomoto.
30 Ade kau idagi garu berokoi kwaenugana ki
nana weyaweyaniyau taininiyau ki kau kiya idagi
ki mei puru kwenupi. Kau inako kwaenuwagi
ki kau midigi kwakware-pugi bani makariyagisi
ko ki ka eba gwedei mete kina mibai ka aita
ewa ka kau bagi kawaya tondowa. Ko kau in-
ako eba kwaenuwagi ki kau bani wainapiyei da
kau midigi kwakware-pugi ka bagi kawaya ko
aita ewa ka mu kau midigi kwakwarepugi bagi
kawaya ki kuduba yadini matau kwenupomoto.”

Ridi apunu ragi kasiwaratagamu ki kabuwai (Mateyu 19:9; Maki 10:11-12; Ruki 16:18)

31 “Oragai ragidai oka inako mete tampu,
tagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai kamadana
wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki okai
okapoto kweyoto.’

32 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Apunu
mosi e wainai apunu mo mete eba iwa ko e wainai
ki pa asusu ragipupu manako ridi ki ewa kayayag-
isi apunu kudubai mo uworoto, ki ka e nobomoi
yabiri kwaewena siyasiya ki pokaiya ka ridi ki e
nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu. Ade
apunu ridi wakeyara uwapu ki e mete kina ka ridi
ki e nobomoi yabiri ki rauru kawakawarapupu."
Iyesu inako wagubu.

Gwede mo si pokaiya gwaiyaba kaimatana iwegemei ki kabuwai

33 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu
oka inako tampu, tagubu ke; 'Wi badidi kwaiga-
mana ki nana gwede mo e si pokaiya gwaiyaba
kaima-tana Mamanuga God bameya iwagubu ki
kuduba wi makeya makeya kwaiwogoi ko eba
paerepiyoi.'
34 Ko nau karako nidiyani wainapumuri; Wi
gwaiyaba yonai mo iwagi ki ka wi gwede mo e
si pokaiya gwaiyaba kaimatana eba iwagi. Wi
kunuma si pokaiya gwaiyaba kaima-tana eba
iwagi mibai ka kunuma ka Mamanuga God e ton-
dau ki watai.
35 Ade wi waira si pokaiya gwaiyaba kaimatana
eba iwagi mibai ka waira ka Mamanuga God e
kerarai tainipiyau uburau ki watai. Ade wi natere
Diyerusaremu e si pokaiya gwaiyaba kaimatana
eba iwagi mibai ka natere ki ka nu Kaiwawonuga
Kawaya e naterei.
36 Ade wi wiga debaga pokaiya gwaiyaba
kaimatana mete eba iwagi mibai ka wi wiga
kasiyaraga pokaiya iwagi ki ka gwede mo eba

wenayagisi. Wi badidi iwagi ki pokaiya ka wi debaga kumai eyaka mena kwaitana poe bo pinai eba wenapoto. Pa mena.

37 Ko wi yau mena kwaiwagi; Wi wainapiyamu da gwede mo ka pa mena ki ka wi ‘pa mena’ iwagi, ade wi waina-piyamu da gwede mo ka mibai ki ka wi ‘mibai’ iwagi. Wi yona ki kawareya gwede mo iwagi, yona ki kuduba ka Berokoi Apunai e deneya bauwagau.”

Nu deni deni bimbina kasiwaraigemei ki kabuwai
(Ruki 6:29-30)

38 “Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau. Mu oka inako tampu, tagubu ke; ‘Apunu mosi e waretai yabui mini-yoto sukwana ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e waretai ki yabui mete miniyoto sukwana. Ade apunu mosi e waretai uwarai miniyoto siwa ki ka bidara wadubu apunai ki gwawai uburoto e waretai ki uwarai mete miniyoto siwa.’

39 Ko nau karako wi nidiyani wainapumuri; Iyapana mosi gwede berokoi mo kau bamageya kwaeyogono ki kau denai bimbina eba wadi. E kau kwanabugi garu minibu ki kau denai e eba mini ko kamadi da e kau kwanabugi tenene ki mete miniyoto ka baganai.

40 Ade kau waretagi mo bameya kau kwaenugibi siyasiya manako e denai kau midigi tatamai kweyana ki nana yagisi ki kau eba kau midigi tatamai ki mena rikapi kwei ko nusuru tatamai ki mete kwei.

41 Ade piyara apunai mosi kau e waitapana
yawata eba rowarowa e igwai ketowa-pana wa-
gau ki kau yawata rowarowai-tau ade yari e igwai
ketowapi were kwei.
42 Ade iyapana mosi kau gwede-gwedegi ki
genei yagisi ki kau e kwei, ade iyapana mosi
baiyagisi kau gwede-gwedegi pa wadana empana
ki nana yagisi ki kau eba gwandagi nuwagi ko
kamadi da e yadini."

Nu iyaranuguma mete nota kwarikwarisita-
mana ki kabuwai
(Ruki 6:27-28, 32-36)

43 "Oragai ragidai oka tampu ki wi kataigau.
Mu oka inako tampu, tagubu ke; 'Wi kowaguma
nota kwarikwarisi-tamiyoi ko wi iyaraguma
keitamiyoi.'
44 Ko nau karako nidiyani wainapu-muri; Wi
iyaraguma ki mete nota kwarikwarisitamuri ade
wi giriniyamu pasuniyamu ragidai ki mu nene ka
wi Mamanuga God bameya guriguriwagi.
45 Wi inako kwaiwagi ki ka wi kunumau tondau
apunai Mamanuga God e munuiyoma mibai. E
yagisi ki ka e umuneya madega uburoto iyapana
bagai ade eba bagai ki mu kawarimugu tapapoto,
ade e yagisi ki ka e umuneya nawaya baiyagisi iya-
pana supasupai kwaetagamu ragidai ade eba su-
pasupai kwaetagamu ragidai ki mu kawarimugu
kaworoto.
46 Kau nota kwarikwarisi-niyamu ragidai ki
mu mena denai nota kwarikwarisitamiyowa ki
ka Mamanuga God kau gwede nana wadiniyoto
bagi? Kau kwaenugibi ki ka eba gwede kawaya

mosi. Iyapana takesi wadamu ragidai ki mu mete
inako kwaetagamu.
47 Ade kau kowagiyoma nuwageya po ragidai
ki mu mena waretatamiyowa mete yonaiwogoi ki
kau gwede bagi mo eba kwaenugibi. Mamanuga
God eba kataimugu ragidai ki mu mete inako
kwaetagamu.
48 Ki pokere, wi Mamaga kunumau tondau e
bagi supasupai mena kwaewagau ki maba wi
mete inako bagi supasupai mena kwaiwogoi."
Iyesu inako wagubu.

6

Gwedegwedemaga pa mena ragidai waitatamana ki kabuwai

1 Iyesu yona ade mosi tadebu, wagubu ke;
"Naigida mena idiwoi. Wi gwedegwede kuduba
Mamanuga God nene kwaiwogoi ki ka eba iya-
pana wi eminimana ki nana kwaiwogoi ko wi
weki gwaiya mena kwaiwogoi. Wi iyapana em-
inimana ki nana kwaiwagi ki ka wi Mamaga
kunumau tondau aita puyo wi eba negeni.
2 Ki pokere wi iyapana gwedegwede-maga pa
mena ragidai waitatamana wainapiyamu ki ka
eba iyapana wi eminimana ki nana yonai iwagi
kawaya ko giyansu mena mu waitatamuri. Iya-
pana midimaga pa matakawagau ragidai ki mu
maba wi inako eba kwaiwogoi. Mu ka gurig-
uri tawai rabineya ade imatau noda gongomu-
tagamu iyapana mu emitamana simaga tepapa-
mana ki nana matarau kwae-tagamu. Nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Mu upimaga denai
ka mu yewe wairau wadumpu kewowena.

3 Wi iyapana waitatamana ki nana waina-
piyamu ki ka wi matarau iyapana yabumugu mu
eba waitatamuri ko wi wibo mena weki gwaiya
mu waitata-muri da kowaguma wi bagi badidi
kwaigubu ki sisiyai mete eba kataitagisi.
4 Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu
weki gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba mata-
rau empiyau apunai ki e uburoto denai puyo wi
negeni."

Nu Mamanuga God bameya gurigurigamana ki kabuwai
(Ruki 11:2-4)

5 "Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana
kwaiwagamu ki ka wi iyapana midimaga pa
matakawagau ragidai ki mu maba inako eba guri-
guriwogoi. Mu ka iyapana mu emita-mana ki
nana guriguri tawai rabineya ade imatau mete
kina matarau ubumu guriguritagamu. Nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Mu denimaga ka
mu ororeya mena wadumpu kewowena.
6 Wi gurigurigamana kwaiwagamu ki ka wi
wibo tawaga rabineya kaiwuri gudu umamuri
manako wi Mamaga ki nu yabunugu matarau
eba empemei apunai ki e bameya guriguriwagi.
Wi inako kwaiwagi ki ka wi Mamaga ki nu weki
gwaiya badidi kwaigemei ki kuduba matarau
empiyau apunai ki e uburoto wi bagi kawaya
kwaigubu ki denai puyo wi negeni.

7 Wi Mamanuga God bameya gurigurigamana
kwaiwagamu ki ka wi iyapana kwaiyanai ragidai
mu buburi-maga kororai mibi pa mena rowarowa

kawaya tagamu kaiwu idiwu ki mu maba wi in-
ako eba guriguriwogoi. Mu notapiyamu da; ‘Nu
rowarowa kawaya inako buburigomu ki ka e nu
waina-niyoto’. Mu inako notapiyamu,
8 ko wi mu maba inako eba kwaiwogoi. Wi
nuwaga notaga kuduba ki Mamanuga God e
matarau empiyau ki pokere wi gwede nene
wainapiyamu ki e ororeya mena kataiwena ke-
wowena were ewa wi e bameya gurigurigubu.
9 Wi Mamanuga God bameya guriguriga-mana
ki wi guriguri yau maba iwagi;

‘Mamanuga, kau ka Kunumau tondei. Nu
nuwanugu kau sigi bagi kawaya ki
kawayayagisi.

10 Nu nuwanugu kau garigi rabineya kaiwana
kau kasiyaragi pokaiya idiwana ki marai
baiyagisi. Nu nuwanugu kau kaubo
nuwageya kunumau badidi wainapiyei
kwaenugei ki maba kau yewe wairau inako
mete kwaenuwagi da wenayagisi.

11 Nu baninuga karako nene waina-pemei ki kau
nege.

12 Ade kowanuguma berokoi nu bamanugu kwae-
tagubu ki nu nubo notanugu deni mena
surumipi ki maba berokoi nu kwaigibi ki
kuduba kau mete kau kaubo notageya deni
mena surupi.

13 Kau kwayubaniyo da gwede ragiragi mosi
eba baiyagisi nu nukeniyoto, ade kau
Berokoi Apunai bodapi da e eba baiyagisi
nu giriniyoto. Kau ka Kaiwawo maramara
tondei. Kau kasiyaragi ade kau tanigi

kawaya ki mara-mara tondono kaniyono.
Ki mibai.'

Wi inako guriguriwagi.

14 Ade yona yau mete wainapumuri; Iyapana
bera berokoi mo wi bamagau kwaetagubu ki ka
mu berokoi badidi kwaetagubu ki wi notagau
deni mena surupumuri. Wi inako kwaiwagi ki ka
wi Mamaga kunumau tondau ki e mete uburoto
wi bigi badidi kwaigubu ki kuduba deni mena
notagogapoto.

15 Ko iyapana bera berokoi mo wi bamagau
kwaetagubu ki wi notagau deni mena eba su-
rupumuri ki ka wi Mamaga kunumau tondau ki
e mete wi bigiga ki eba empoto notagogapoto. Pa
mena."

Mamanuga God e nene bani kamadamu ki kabuwai

16 "Wi gurigurigamana ki nana Mamanuga God
e nene bani kamadu-muri ki ka wi iyapana
midimaga pa matakawagau ragidai badidi kwae-
tagamu ki mu maba wi inako eba kwaiwogoi. Mu
ka kiyabumaga nuwa-boya kiyabui maba idiwu
da iyapana mu kiyabumaga ki empamana man-
ako ki pokaiya kataitagamana da mu Mamanuga
God nene bani kamadumpu idiwu. Ko nau ni-
diyani wainapumuri; Mu kwaetagubu ki denai ka
mu wadu-mupu kewowena.

17 Wi Mamanuga God e nene bani kamadumuri
ki ka wi kiyabuga siruwapumuri monagaiwagi
ade wi debaga isiwaripumuri.

18 Wi inako kwaiwagi ki ka iyapana wi midiga
bagi kawaya ki empomoto manako eba kataitagisi
da wi Mamanuga God nene bani kamadumpu

idiwu. Wi Mamaga ki nu yabunugu eba empemei
apunai ki e mena kataiya. E ka wi weki gwaiya
badidi kwaiwagamu ki kuduba matarau empiyau
apunai ki pokere aita ewa ka e uburoto wi badidi
kwaigubu ki denai puyo negeni."

Nu puyo denai kunumau yadamu
(Ruki 12:33-34)

19 "Wi gwedegwedega yewe wairau eba bondai-
wogoi magara miniyoi. Yewe wairau ka ketere
baitagisi wi gwede-gwedega purupomoto ade wi
gwede-gwedega niniyagisi. Ade kuwa ragidai
mete baitagisi wi tawaga baupomoto wi bondaga
magara nakamupu ki kuwa-tagisi.
20 Ko wi Mamanuga God e nene kwaiwogoi ki
ka wi deniga ki e kunumau wi nene puyo tapu
ki kawayayogono yarono. Kunumau ka ketere
eba bai-tagisi wi puyoga ki purupomoto ade wi
puyoga ki eba niniyagisi. Ade kuwa ragidai mete
eba baitagisi wi deniga ki kuwatagisi. Pa mena.
21 Wi yewe wairau magaraga damupumuri ki
ka wi nuwaga notaga waira yau purapurai ki
mena kawareya ukworono. Ko wi magaraga
kunumau damupumuri ki ka wi nuwaga no-
taga kunuma purapurai ki mena kawareya uk-
worono."

Mamanuga God e tanai nu rabinanugu tondau ki kabuwai
(Ruki 11:34-36)

22 "Wi yabuga ka wi kwakwarepuga ki dunai.
Wi yabuga bagi negai kawaya ki ka wi midiga
kwakwarepuga mete tanai kawaya,

23 ko wi yabuga gwaku-gwakuyagisi berokoyagisi ki ka wi midiga kwakwarepuga tanai ki sisipupoto. Ki maba, tanai wi rabinagau ki sisipuyagisi, akae, ki ka wi rabinagau sisipu kawaya umoroto."

Mamanuga God ade waira yau gwedegwedei ki kabuwai
(Ruki 16:13; 12:22-31)

24 "Iyapana mosi e kawakawaiyoma apeya mu bigabigamaga kwaeyogono ki ka e badidi maba mo yogono ki e umunui yodono ade wirayogono mo yogono ki e umunui mete yodono? Ki pa mena mibai ka e uburoto mosi nota kwarikwarisipono ko ade mosi keipono ade uburoto mosi e diriwai kwaeyogono ko ade mosi tagararapono. Ki maba, wi Mamanuga God e nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi waira yau gwedegwedei nene notagogapumuri. Ade wi waira yau gwedegwedei nene wainapamana wainapiyamu ki ka wi Mamanuga God notagogapumuri.

25 Ki pokere, nau nidiyani wainapu-muri; Wi karako yewe idiwana ki iyai nene eba wainapiyoi. Wi masura kupamana bo awana kubamana bo midi tatamai umamana ki bani deneya baiyagisi ki nene wi eba wainapiyoi bo nuwaboyaiwogoi. Bani ka eba gwede kawaya mosi ko wi iyaga ka kawaya esida. Ade sipuma goragora ka eba gwede kawaya mosi ko wi midiga kwakwarepuga ka kawaya esida.

26 Nau keyakeyai mosi midiwari naureya nidiyani ki wi wainapumuri; Midiwari iyarau iwu ki mu upi eba kwaetagamu, mu raupomu eba

kwaetagamu, ade mu bani magara nakapamana
tawai pa mena, ko mu banimaga ka Mamanuga
God maramara mu tageyau iyatamiyau. Ma-
manuga God e yabuiya wi ka kawaya esida ko
midiwari mu ka erida.
27 Wi yewe wairau idiwana ki iyai nene
wainapiyoi nuwaboyaiwogoi ki ka wi iyaga ki
pokaiya eba rowarowayagisi. Pa mena, wi iyaga
piri munta mena mete eba rowarowayagisi.
28 Wi sipuma bo goragora umamana ki
nuwaboyai mete eba wainapiyoi nuwaboy-
aiwogoi. Nau keyakeyai mosi paraparawasi
naureya kabuwaniyani ki wi wainapumuri;
Paraparawasi mu ka eba upitagamu ade mu
kwakwarepu-maga sikwapamana nene mete eba
wainapiyamu,
29 ko wainapumuri; Kaiwawo Soromoni e ka pu-
rapura apunai ade e gwedegwedei umapu mona-
gawena ki tanai ka kawaya, ko e gwedegwedei ki
tanai ka ade marai munta erida ko paraparawasi
mu tanimaga Mamanuga God mu pa tagebu ki
tanai ka kawaya esida.
30 Gwaba karako kasiga uburau ko
tawiri pasumoto ki uroto kewoyagisi, ko
wainapumuri; Mamanuga God gwaba kaina
ki pa monagatamiyau ki ka e sipuma goragora
wi negeni monaganiyoto bo? Ena e wi negeni
monaganiyoto. Akae, wi sumaga Mamanuga God
bameya ka marai munta erida wainapakani.
31 Ki pokere wi bani kupamana bo awana kuba-
mana ki nene eba wainapiyoi nuwaboyaiwogoi,
ade wi gwedegwede umamana ki nima negeyana
ki nene mete eba notapiyoi.

32 Mamanuga God eba kataimugu ragidai
tawana tawana idiwu ki mu inako notapiyamu
kwaenetagamu iwu, ko wi Mamaga kunumau
tondau ki e kataiya da wi bani pa mena ade
gwedegwede pa mena pa idiwana ki ka eba
baganai.
33 Wi e gari rabineya idiwana ki kwaenei mena
kwaiwogoi ade wi nuwaga notaga e nuwaiya
badidi wainapiyau ki mena supasupai makeya
makeya kwaiwogoi ki ka e bani yo gwedegwede
kuduba inako deni mena wi negeni.
34 Ki pokere mara marawani nene ki wi karako
eba notapiyoi nuwaboya-iwogoi. Mara marawani
baiyagisi ki ka wi e bitai bo e nuwaboyai katai-
wagi, ko wi eba karako ki notapiyoi nuwaboya-
iwogoi. Mara marawani ki ebo marawani nene
ade mara karako ki ebo karako nene."

7

Iyapana berokoi eba tadeyomu
(Ruki 6:37-38, 41-42)

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Wi kowaguma
emitamuri ki ka wi garugaru mena mu eba
waigubatamuri da Mamanuga God wi mete eba
waigubaniyoto.
2 Wi iyapana gwede maraitau tagemuri ki denai
ka Mama-nuga God wi maraitau negeni, ade wi
iyapana gwede kawaya daganani tagemuri ki ka
Mamanuga God denai kawaya daganani wi ne-
geni."
3 Iyesu inako wagubu, manako ade tadebu,
wagubu ke; "Kau nima waretagi e yabuiya
gwede mugu marai munta mo kenepupu empipi

nuwegei ki kau badidi pokere kau kiya yabugeya
ripa tapai kawaya mo kenepupu ki eba empipi
were nuwegei.
4 Kau gwede nana yabarayabara kau waretagi
siyei, nuwegei ke; ‘Kabai, kau yabi da nau wait-
aniyani mugu marai munta kau yabugeya supu ki
koritapani.’ Kau gwede nana inako nuwegei ko
ripa tapai kawaya kau kiya yabugi kenepupu ki
kau eba empipi were nuwagibi?
5 Wi ka midiga pa matakawagau ragidai.
Wi yabiri ripa tapai kawaya wi wiga yabuga
kenepupu ki koritapumuri da wi tawana naigida
empumuri were ewa ka wi kowaguma yabumugu
mugu marai munta kenepupu ki waitatamuri
koritapumuri.
6 Gwede bagi Mamanuga God e nene ki wi
taku eba tagemuri kwaenda taku ade wiratagisi
wi wiga menimoto. Ade wi taene monabu bagi
kawaya ki wi boyo yabaramugu eba nakapumuri
kwaenda boyo dogiya mete taisi kurakurapomoto
utapomoto.”

Mamanuga God e kwaenepamu e gudui miniyamu

(Ruki 11:9-13)

7 “Nau suwagani ki wi naigida mena waina-
pumuri; Wi Mamanuga God bameya badidi iwagi
ki e negeni. Wi iya yawatai kwaenepumuri ki ka
e yawata ki wi kabuwaniyoto. Wi e gudui mini-
muri ki ka gudu ki wi nene siwayagisi,
8 mibai ka iyapana gwedewau Mama-nuga God
bameya genetogomono ki ka e denai mu tageni.
Ade iyapana gwedewau kwaenetogomono ki ka

mu mibai bananapomoto. Ade iyapana gwedewau gudu minimono ki ka gudu ki mu nene siwayagisi.

9 Wi gwedewau munuguma mete kina ki wi yona yau wainapumuri; Wi munuga mosi baire nene yagisi ki ka wi e bowa kwemuri kupoto bo? Ae, pa mena.

10 Ade e menamena kupana nene yagisi ki ka wi e motamota berokoi kugura kwemuri da e ki kupoto bo? Ae, pa mena.

11 Ki pokere wainapumuri; Wi iyapana kaina yewe wairau idiwu ki wi ka eba bagi ko wi munuguma mu bamamugu ka wi bagi mena kwaiwa-gamu puyo ebo ebo bagi mena mu tageyamu. Ki maba, Mamanuga God e ka bagi kawaya esida kunumau tondau ki apunai ki pokere nu mete kataigibi wetawetara da iyapana gwedewau e bameya genetagisi ki ka e denai puyo bagi ebo ebo ki mena mu tageni.

12 Ki pokere, wi nuwagau iyapana wi bamagau badidi kwaetagamana waina-piyamu ki wi yabiri mu bamamugu inako mete kwaiwogoi. Oragai apunai Mosisi gora tapu ade Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai badidi tagubu ki mibai kuduba ka ki kena.”

Katamuru kapokaporoi ade katamuru dadarai ki kabuwai
(Ruki 13:24)

13 “Wi kunuma katamurui kapo-kaporoi ki rabineya kaiwuri. Bita wadamana tawanai ki katamurui ka dadarai kawaya ade yawata ki kayataga-

mana ka eba ragiragi ki pokere iyapana ropani kawaya yawata ki kayatagamu.
14 Ko iya yawatai ki katamurui ka kapoka-
poroi ade yawata ki kayatagamana ka ragiragi
kawaya ki pokere iyapana eba ropani yawata ki
bananamupu kayatagaubu.”

Ripa mibai kirau ki kabuwai
(Ruki 6:43-44)

15 Iyesu iyapana ade tadebu, wagubu ke; “Ma-
manuga God e yonai mu mubo notamaga pokaiya
beratagamu tagamu iwu ragidai ki mu wi naigida
mena emitamiyoi. Mu midimaga kwakwarepu-
maga matarau empumuri ka papa sipi maba moy-
amoyakai ko mu rabinamugu ka berokoi taku
kamarai wasibena maba tayatayabadai.
16 Mu badidi kwae-tagamu ki pokaiya ka wi
mu kiyabumaga kataiwagi. Gaya madai kauma
eba wenapoto ade impunewa madai damaya eba
wenapoto.
17 Ripa iruirui kawaya ka mibai bagi kawaya
naigida mena kiroto ko ripa wayowayoi ka mibai
kiroto siyasiya.
18 Ripa iruirui kawaya ka mibai berokoi eba
kiroto, ade ripa wayowayoi ka mibai bagi kawaya
eba kiroto.
19 Nau nidiyani wainapumuri; Ripa mosi e
mibai eba kirau ki ka mu ripa ki meyomoto yadini
matau kwenupomoto.
20 Ki maba, iyapana mu mubo notamaga
pokaiya Mamanuga God e yonai beratagamu
tagamu iwu ragidai ki mu badidi tagamu
kwaetagamu iwu ki pokaiya ka wi mu
kiyabumaga matarau emitamuri.”

Mamanuga God yagisi ke; 'Nau eba kataineya wiyo'
(Ruki 13:25-27)

21 Nau nidiyani wainapumuri; "Iyapana ropani kawaya nau sidiyamu tagamu ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni.' Mu inako tagamu ko mu dai mena ka Mamanuga God e gari rabineya kunumau baitagisi. Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya makeya kwaetagamu ragidai ki mu mena ka e bameya baitagisi.
22 Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba mu nauri-mugu ugwaditamana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ka iyapana ropani kawaya baitagisi nau sidini, tagisi ke; 'Kaiwawoni, Kaiwawoni, nau kau sigi pokaiya Mamanuga God e yonai dimasugekeya ade kau sigi pokaiya ka nau kweya kairapu ropani kawaya siwakeketamekeya ade matakira ebo ebo mete kwaesugekeya mibai wena-piyawa.'
23 Mu inako tagisi ko nau denai mu tadeyani, suwagani ke; 'Wi bani baigubu? Nau eba kataineya wiyo. Wi ka bera berokoi kwaiwagamawa ragidai ki pokere kamadisinimuri kaiwagi."

Iyapana apeya tawa wadumupu ki keyakeyai
(Ruki 6:47-49)

24 "Iyapana nima nau bamaneya baiyagisi manako nau yonani suwagu-buwani ki makeya makeya kwaeyogono ki e iyai badidi maba ki keyakeyai nau karako suwagani wainapumuri; E ka apunu notanotai mosi ki e tawai bebedai

ki urubai rorowa kawakawaya ukwatapu supu
bebeda nunutapu ki maba.
25 Nawaya aniyata wagubu ade awana goya
ade nusuru bauwena tawa ki kweyana gwairi
kwaewagawa, ko e tawa ki bebedai rorowa
kawakawaya ukwatapu nunutapu ki pokere tawa
ki eba gwairiwena.
26 Ko iyapana nima nau yonani yau wainapoto
ko makeya makeya eba kwaeyogono ki ka e no-
tababa apunai ki e tawai bebedai ki urubai iyarui-
yaru ukwatapu nunutapu ki maba.
27 Nawaya aniyata wagubu, awana goya
bauwena ade nusuru tapu tawa ki minibu da
tawa ki deni mena gwairiwena rororororowena.”
28 Iyesu yona ki wagubu kewowena makeya ka
iyapana kuduba e yonai wainamupu mu notam-
aga kowena kodabamaga kamupu,
29 mibai ka e kabuwai ka kasiyarai kawaya ko
Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ki mu
kabuwamaga ka kasiyarai pa mena.

8

Iyesu ubupu apunu mosi sigira berokoi wadubu ki iyapupu

(Maki 1:40-45; Ruki 5:12-16)

1 Iyesu kwaunai ki kamadubu kawarawa ka
iyapana ropani kawaya e ewakumamupu.
2 Ki makeya ka apunu mosi sigira berokoi
wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena ki
bauwena Iyesu empupu. E garugaru mena
yabadubu Iyesu yabareya kwarisi-wena e
ramatai kawareya ubupu manako genepupu,

wagubu ke; “Kaiwa-woni, kau kaubo nuwageya
ko kau nuwanuwasiniyei ki kau nau wadisini
bagi.”
3 Iyesu apunu ki e nuwaboyai wainapupu ki
pokere e idai roronapupu apunu ki e mideya
tapu manako sibu, wagubu ke; “Nau nuwaneya
kau iya negeyani ki pokere kau sigiragi ki nau
karako surupakani da kewoyagisi.” Iyesu yona ki
wagubu makeya ka apunu ki e sigirai garugaru
mena kewowena e midi wateya wateya bauwena
manako e iyawena.
4 Ko Iyesu apunu ki tatama-pupu, wagubu ke;
“Nau karako iyani-buwani ki sisiyai kau iya-
pana eba tade ko kau deni mena Mamanuga
God Bameya Dobopiyamu Ragidai mu bamamugu
kayanuwagi da mu kau eminimoto manako ewa
kayanuwagi oragai apunai Mosisi gora tapu ki
makeya makeya kwaenuwagi Mama-nuga God
bameya puyo tari. Kau inako kwaenuwagi ki
ka iyapana kawakawai kau eminimoto manako
mibipomoto da kau sigiragi wana kewowena.”
Iyesu inako wagubu.

*Apunu kawai mosi e bigabigai apunai sigi-
rawena*
(Ruki 7:1-10)
5 Iyesu natere Kaponiyamu rabineya bauwena
ka tawana Roumi ragidai mu piyaramuguma
kawaimaga mosi e ika bananapupu manako
waita nene Iyesu genepupu sibu, wagubu ke;
6 “Kaiwa-woni, nau bigabigani apunai
sigira kawaya wadubu e idai kerarai bada-
badamawena bisi kawayawena kebari kawareya
makariwagau ukwarau.”

7 Iyesu yona ki wainapupu, ka e denai sibu,
wagubu ke; “Baganai, kaigomu da nau e empani
iyapani.”
8 E inako wagubu, ko piyara apunai ki garugaru
mena denai wagubu ke; “Kaiwawoni, ki pa mena.
Kau ka apunu bagi kawaya ko nau ka eba bagi
da kau nau tawaneya yari. Kau pa yona mena
nuwagi manako nau bigabigani apunai iyayagisi.
9 Nau mete kina ka iyapana kawakawai dai
mu kobamugu ade nau kobaneya ka piyara dai
mete kina. Nau mu kayatagamana suwagani ki
mu kayatagisi. Nau mu kebomana suwagani ki
mu kebomoto. Ade nau bigabigani apunai nau
bigani mo kwaewagana siyani ki e nau bigani ki
kwaeyagisi.”
10 Iyesu yona ki wainapupu, ka e notai wagubu
ke; “Akae, apunu yau e sumai ka kawaya.” E in-
ako notapupu manako wirawena iyapana ropani
kawaya e ewakumapamawa ika ubu-mawa ki
tadebu, wagubu ke; “Nau nidiyani wainapumuri;
Tawana Isiraero ragidai wi paunagau ka nau
apunu yau e sumai maba mo eba bananapuwani.
11 Nau yona mibai nidiyani wainapu-
muri; Iyapana kwaiyanai ragidai tawana
tawana kuduba madega kau-wagau madega
posiwagau were bai-tagisi manako kebomono
Mamanuga God e gari rabineya kunumau
wi ripakwarakwaraguma Eburamu, Aisiki
ade Diyaikapu mete kina mu mete ewapuru
mamamatogomono bani kupomono idiwono.
12 Wi Diyu ragidai wi ka Mamanuga God e
gari rabineya idiwana ki ragidai ko wi eba suma-
iwagamu ki pokere Mamanuga God uburoto wi

teniyoto matarau gari tagaiya sisipu rabineya isiyaniyoto manako wi ika makariwogoi uwariga sisiripiyoi ‘aige, aige’ iwogoi idiwoi.”

13 Iyesu inako wagubu manako wira-wena piyara apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau tawageya ade kayanuwagi. Kau nau sumasinibi ki pokere kau bigabigagi apunai ki iyayagisi.”

Iyesu yona ki wagawa makeya ka piyara apunai ki e bigabigai apunai deni mena iyawena.

Iyesu iyapana ropani kawaya iyatamiyawa (Maki 1:29-34; Ruki 4:38-41)

14 Ki eweya ka Iyesu apunu Pita e tawaiya kayawena. Apunu Pita e memenagui ridai muyamuyawena ika kebari kawareya ukwarawa,

15 ki pokere Iyesu kanibu e idai ridi ki kawareya tapu manako ki makeya ka e muyamuyawena ki deni mena kewowena manako e kipu ubupu kanibu Iyesu diriwai kwaewena bani dai warapupu kwebu.

16 Kemorawagawa ka iyapana ubumpu kowamuguma kweya kairapu rabinamugu idiwa ki tetampu Iyesu bameya bautagubu manako e yona mena pokaiya keyai berokoi kuduba ki siwakeketapu bautagubu kayatagubu ade sigira ragidai kuduba mete iyatapu.

17 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya wagubu oka tapu ki mibai wana wenawena yau kena. E oka tapu ki inako wagubu ke; ‘Sigira ebo ebo nu umeme dokodokonibu ki e rikapupu wadubu kayawena.’

Nu Iyesu eweya badidi maba kaigamu
(Ruki 9:57-62)

18 Iyapana ropani kawaya bautagubu
Iyesu kwagaramupu emitapu ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai tadebu da e yo mu
ewapuru waka kawareya kaburu papasi daikere
kayatagamana ki nana wagubu.
19 Ki makeya ka Mama-nuga God e gorai
ki kataiya apunai mosi bauwena Iyesu sibu,
wagubu ke; “Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kau
kayanuwagi tawa tawa umowa ki nau kau
ewakumaniyoni mete iwomu.”
20 E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Taku kamarai ki mu ka waira
umuneya ukwapamu gawara-maga mete kina.
Ade midiwari iyarau iwu ki mu ka tawamaga ripa
kawareya mete kina. Ko nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai gawara nau ukwarana bo aiyata-
sugana ki watai mo pa mena.”
21 E tadeyau kabukabuwa apunai mosi
bauwena e sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kamadisini da nau yabiri kayasugani nau mamai
powena ki ononopani were ewa ki nau bausugani
kau ewageya kayasugani.”
22 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e
sibu, wagubu ke; “Iyapana keyaimaga powena
ragidai ki mu mena ubumoto popotagubu ragidai
onono-tamini, ko kau kiya uburi nau ewaneya
yabodowa.”

Nusuru kawaya mo bauwena Iyesu wagubu puruwena
(Maki 4:35-41; Ruki 8:22-25)

23 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina waka kawareya yamupu.
24 Mu kayatagubu kaiwa ka nusuru kawaya
mo garugaru mena bauwena towawa wirawena
yabadubu waka rabineya posiwena da waka wau-
nitau kaburu surana kwaewagawa. Ko Iyesu ika
waka rabineya ukwarawa,
25 ki pokere e tadeyau kabukabuwa ragidai
kaimupu e wadumupu yabuyabu manako
simupu, tagubu ke; “Kaiwawo-nuga, nu waunitau
popoigamana kwaigemei ki pokere garugaru
mena waitaniyo.”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Wi gwede nana kudu wainapiyamu?
Wi sumaga ka eba kawaya.” E inako wagubu
manako ubupu ragiragi kawaya nusuru
towawa tadebu manako ki makeya ka nusuru
pamenawena, towawa bigawena, manako
kaburu kwarisiwena ukwapu.
27 Iyapana kuduba matakira ki emupu ka mu
notamaga kowena kodabamaga kamupu, tagubu
ke; “Apunu yau e ka nima? E bonanai ragiragi
kawaya wagubu makeya ka nusuru yo towawa e
umunui wadumupu.”

Iyesu kweya kairapu siwakeketapu (Maki 5:1-20; Ruki 8:26-39)

28 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete
kina waka kawareya kayatagubu kaiwa da papasi
buridere Gadara ragidai mu tawanamugu bau-
tagubu. Bautagubu ka iyapana apeya ika idiwa
ki Iyesu emupu manako matarau bautagubu. Mu
tawa rabineya eba idiwa ko popotagubu ragidai

nakapiyamu wateya ki ragumaga rabineya ukwapamawa. Kweya kairapu iyapana apeya ki mu rabinamugu idiwa ki kasiyara tagemawa da mu yawira kwaetagamawa ki pokere tawana ki ragidai mu kudumugu wainapamawa ragu ki yawatai deneya eba iwa.

29 Iyapana apeya ki Iyesu ika bauwena emupu ka mu kwetagubu bonanamaga ragiragi kawaya e simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau ka God e Gubagai. Nu bita wadamana marai ki eba bauwena ko nu nawananuga tondau ki pokere kau karako gwede berapana ki nana nu bamanugu baunugibi?.” Mu inako tagubu.

30 Karako kweya madanai daikere eba uwama ka papa boyo ropani kawaya eba bigabigai buri sipura-tagamawa idiwa.

31 Kweya kairapu papa boyo ki emitampu ka mu Iyesu genemupu, tagubu ke; “Kau nu siwakekeniyana ki nana baunugibi ki kau tononiyo da nu kaigamu bo buri rabinamugu teteigamu idiwomu.”

32 “Ki baganai, kaiwagi.” Iyesu inako wagubu manako ki makeya ka keyai berokoi ki kimpu ubumpu iyapana apeya ki kamaditampu matarau bautagubu kayatagubu kaiwa da bo ki rabinamugu tetetagubu. Ki makeya ka bo ki kuduba yabaramaga babawena kweya ki erida mena garugarumupu kaburu sikisikimupu manako nonamaga kubabu da mu kuduba popotagubu gawarara.

33 Bo baikamutagamawa ragidai ika idiwa badidi wenawena ki mu mubo yabumugere emupu ki ka mu wakapa-tagubu kayatagubu natere ki

rabineya badidi wenawena sisiyai ade iyapana apeya rabinamugu kweya kairapu idiwa mu ba-mamugu badidi wenawena ki sisiyai mete kina iyapana tademawa iwa.

34 Iyapana yona ki wainamupu ka mu kuduba Iyesu empamana ki nana kayatagubu manako mu e bameya bautagubu ka mu e baiyonomupu da e mu tawanamaga ki kamadana kayawagana ki nana simupu.

9

Idai kerarai badabadamawena bisi kayawena apunai

(Maki 2:1-12; Ruki 5:17-26)

1 Iyesu waka kawareya yapu manako wirawena e ebo tawaneya kaya-wena.

2 E ika bauwena ka iyapana dai mu waretam-aga sigirawena e idai kerarai badabadamawena bisi kaya-wena kebari kawareya ukwarawa ki kawaramupu e bameya bautagubu. Mu sumam-aga kawaya Iyesu bameya ki e empupu ki pokere e sigira apunai ki sibu, wagubu ke; “Gubagani, kau kasiyara wainapi. Kau bigigi ki nau empuwani karako deni mena surupakani.”

3 Iyesu yona ki wagubu ka Mama-nuga God e gorai kataimugu ragidai ika idiwa wainamupu manako mu deni deni manu kasiwaratagamawa, tagamawa ke; “Apunu yau ka Mamanuga God e si giripiyau wainapemei.”

4 Mu inako notapamawa ko mu notamaga ki kuduba Iyesu empupu kewowena ki pokere e mu manutapu, wagubu ke; “Wi gwede nana karako nota berokoi inako wi rabinagau wainapiyamu?

5-6 Nau e bigi surupana suwagubuwani ko wi bera umani nau sidimpu mibai ka wi wainapiyamu da ki ka pa yona da muyai pa mena. Ko nau karako yona ade mosi suwagani manako wi nau matakirani muyai kawaya empumuri. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai iyapana bigimaga empana surupana ki nana ki kasiyarai wadubuwani ki wi karako nau mibisini-muri." E inako wagubu manako wira-wena sigira apunai ki sibu, wagubu ke; "Kau kiri uburi kebarigi ewopi kawarapi kau tawageya kayanuwagi."

7 Iyesu yona ki wagawa makeya ka apunu ki garugaru mena kipu ubupu e ebo tawaiya kayawena.

8 Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga kowena kudu mete wainamupu, tagubu ke; "Mamanuga God e iyapana kaina karako kasiyara kwebu ki nu yabunugere emipi.' Mu inako tagubu manako Mamanuga God e si esida tepamupu.

Iyesu apunu Mateyu nene wagubu (Maki 2:13-17; Ruki 5:27-32)

9 Iyesu tawana ki kamadubu manako kayawena kaniyawa ka e iyapana wairamaga denai takesi wadawa ki apunai mosi si ka Mateyu ika takesi wadamawa wateya tondawa empupu. Empupu manako sibu, wagubu ke; "Kau karako yabi nau ewaneya kayanuwagi."

E inako wagubu, manako ki makeya ka apunu Mateyu deni mena kipu ubupu Iyesu eweya kayawena.

10 Mara mosi ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mete kina apunu Mateyu e tawaiya daiyo
bautagubu. Iyapana takesi wadamawa ragidai
ropani kawaya ade iyapana beramaga berokoi
ki iyapana mu keitamawa ragidai ki mu dai
mete bautagubu mete ika dibimupu ewapuru ku-
petagamawa idiwa.
11 Parisi ragidai iyapana ki emitampu ka mu
bautagubu Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
manu-tampu, tagubu ke; “Wi Nidiyau Kabu-
kabuwa Apunai e ka badidi pokere iyapana takesi
wadamu ade bigi kwae-tagamu ragidai ki mu
mete dibimupu ewapuru kupetagamu idiwu?”

12 Iyesu mu yonamaga ki wainapupu ka e de-
nai tadebu, wagubu ke; “Sigira ragidai ki mu
mena ka muramura apunai bameya kayatagisi
ko midimaga bagi ragidai ki mu ka muramura
apunai ki e bameya asusu eba kayatagisi.
13 Wi kaiwagi manako Mamanuga God e
okai yau nene badidi wagubu ki mibai wi
kwaenepumuri empumuri. E okai inako wagubu
ke;

‘Wi nau nene papa puyo pasumana ki nau
eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga
iyapana nuwanuwatamana ade mu nene
kwaiwagamana ki nau nuwaneya.’

Nau eba iyapana bagi ki mu nene bausug-
ubuwani ko nau iyapana berokoi bigibigi ki mu
nene bausugubuwani da mu notamaga wirayag-
isi.” Iyesu inako wagubu.

Iyapana Mamanuga God e nene bani kamad-umpu
(Maki 2:18-22; Ruki 5:33-39)

14 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni e tadeyawa kabukabuwa ragidai Iyesu bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Nu ade Parisi ragidai mete kina nu kuduba ka mara dai Mamanuga God e nene bani kame-demei pa gurigurigemei idiwei ko kau tadeyei kabukabuwa ragidai mu ka badidi pokere inako eba kwae-tagamu?”

15 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi badidi waina-piyamu? Anika waunai ki kupei kawa-reya ka apunu ewai ade ridi ewai bani eba kupomono ko nuwaboyatag-isi pa idiwono bo? Ae, pa mena, bananatamini kupe ki kawareya baitagisi ki ka mu anika waunai apunai ki mete ewapuru kupetogomono ko eba nuwaboya nene idiwono. Ko mara baiyagisi da iyapana ubumoto anika waunai apunai ki ya-dini dokodoko kayatagisi. Mara ki makeya ka e kowaiyoma nuwaboyatagisi bani kamadini.”

16 Iyapana nota oragai ade nota waunai ki eba dibipamana ki nana ka Iyesu waigugu mosi mu ade tadebu, wagubu ke; “Iyapana mosi e midi tatamai oragai tegereyagisi ki ka e eba uburoto dabuwa tenai waunai mosi tegerepoto manako yadini oragai ki naureya popopoto. Pa mena. E inako kwaeyagisi ki ka dabuwa tenai waunai ki ewa kaporopoto manako e midi tatamai oragai ki popopupu wateya purupuruyagisi.

17 Ki maba; Awana waeni waunai ki wi awana kororai oragai kakokakowena rabineya eba

gwepumuri. Wi ki kwaiwagi ki ka awana waeni waunai ki ebo totoripoto kawayayagisi ko awana kororai ki ka kakokakoi ki pokere wateya tondono da tegereyagisi sukwanayagisi manako awana waeni mete baiyagisi kayayagisi. Ko awana waeni waunai ki wi awana kororai papa kwakwarai wauni waka-mupu ki rabineya gwepumuri. Awana kororai ki ka nenanenaitau ki pokere awana waeni ebo totoripoto kawaya-yagisi ki ka kororai ki mete kawayayagisi manako awana waeni ade awana kororai ki ewapuru bagi kawaya idiwono."

Munu ridi popai ade ridi sigisigirai (Maki 5:21-43; Ruki 8:40-56)

18 Iyesu yona ki wagawa makeya ka iyapana gurigurimaga tawai ki kwayubapiyau apunai mosi bauwena Iyesu yabareya kwarisiwena e ra-matai kawareya ubupu manako sibu, wagubu ke; "Nau peteni waunitau yewe powena ki pokere kau yabodowa da nau tawa-neya kaigamu man-ako kau idagi e kawareya tari da e iyayagisi ade umono."

19 Iyesu yona ki wainapupu ka e tadeyau kabuk-abuwa ragidai mete kina kimpu ubumpu apunu ki mete kaya-tagubu.

20-21 Iyapana mu paunamugu ka ridi mosi ika kaniyawa ko e ka kwamura ida esida kewowena kerapu apeya (12) ki rabineya sigira mena ton-dawa. E kobaiya ka dara maramara bauwagawa. Ridi ki e notai inako wagubu ke; 'Nau kaniyani e midi tatamai mena geyapani ki nau iyasugani.' E notai inako wagubu ki pokere e karako Iyesu

tagere bau-wena manako e midi tatamai giyansu mena geyapupu.

22 Ko Iyesu wirawena ridi ki empupu manako sibu, wagubu ke; “Peteni, kau kasiyara wainapi. Kau sumasinibi ki pokere kau karako iyanugibi.” E yona ki wagawa makeya ka ridi ki deni mena iyawena.

23 Iyesu apunu kawai ki e tawaiya bauwena ka e tawa rabineya yapu manako iyapana ika ratapamawa apena meyamawa munu ridai powena ki pokere durere siyamawa ika idiwa emitapu.

24 Emitapu manako baiyono-tapu, wagubu ke; “Wi kuduba baiwagi kaiwagi. Munu ridai yau eba powena ko e pa ukwarau.” E inako wagubu, ko mu e gwaigwitamupu.

25 Iyapana kuduba bautagubu kaya-tagubu eweya ka Iyesu e eya mena kanibu munu ridai ki bameya bauwena e idaiya wadubu manako ki makeya ka munu ridai ki ade iyawena kipu ubupu.

26 Iyesu badidi kwaewena ki sisiyai garugaru mena kawayawena kayawena iyapana kuduba tawana ki rabineya idiwa ragidai wainamupu.

Iyapana apeya yabumaga kenekenei ki Iyesu iyatapu

27 Iyesu natere ki kamadubu kaya-wena kaniyawa ka iyapana apeya yabumaga kenekenei e ewakumamupu manako bonanamaga ragiragi kawaya wena siyamawa, tagamawa ke; “Oragai apunai Dewida e momai; Kau nu nuwa-boyanuga wainapiyei bo pa mena?”

28 Iyesu tawa mo yapu ka yabumaga kenekenei
ragidai ki mu mete bauta-gubu e eweya tawa ki ra-
bineya yamupu manako e mu manutapu, wagubu
ke; “Wi wainapiyamu da nau wi iyaniyana ki
kasiyarai nau bamaneya bo?”

“Ena, Kaiwawonuga nu kau sumanimei.”

29 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu ubupu e idai
mu yabumaga kawareya tapu manako tadebu,
wagubu ke; “Wi badidi sumaiwagamu ki makeya
makeya wi bamagau wenayagisi.”

30 E yona ki wagawa makeya ka mu yabu-
maga pawena tawana ade emupu. Ko Iyesu mu
umunumaga umapu, wagubu ke; “Nau wi bam-
agau kwaesugubuwani ki sisiyai wi iyapana eba
tadeyoi.”

31 E inako wagubu, ko mu e umunui eba wad-
umupu ko mu tawana ki rabineya kayatagubu
kaiwa e sisiyai iyapana tademawa iwa.

Apunu mosi e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa

32 Iyapana apeya ki iyatagubu kayatagubu
eweya ka iyapana dai ki apunu mosi e rabineya
kweya kairapu mo tondawa ki pokere e tenawarai
bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu
Iyesu bameya bautagubu.

33 Iyesu kweya kairapu ki siwakekepupu
bauwena kayawena makeya ka apunu ki
e tenawarai tekatekawena manako e yona
supasupai kawaya ade wagubu. Iyapana kuduba
ika idiwa matakira ki emupu ka mu notamaga
kowena kodaba-maga kamupu, tagubu ke;

“Tawana Isiraero rabineya ka nu naiya gwede
mo yau maba inako eba wenawena emipi.”

34 Ko Parisi ragidai Iyesu badidi kwaewena
emupu ka mu tagubu ke; “Kweya kairapu mu
kawaimaga kasiyara kwebu manako kasiyara ki
pokaiya ka e uburau kweya kairapu siwakeke-
tamiyau da mu bautagamu kayatagamu.”

Iyesu e iyapanaiyoma mu nuwaboyamaga wainapupu

35 Iyesu kayawena natere natere tawa tawa
bauwagawa kayawagawa umawa. E Diyu ragidai
mu guriguri-maga tawai rabineya iyapana
tadeyawa kabukabuwa ade mu Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya
idiwana ki yonai bagi kawaya dimawagawa
umawa. Iyapana sigira-maga kiyabui ebo ebo e
bameya bau-tagamawa ki ka e mu iyatamiyawa.
36 Iyapana ropani kawaya e bameya inako
bautagamawa emitapu ka e mu nuwaboyam-
aga wainapupu, mibai mu ka gwe papa sipi
mu kwayubatamiyau apunai pa mena ki maba
nuwasiyasiya-tagamawa iwa.
37 Iyesu iyapana emitapu ka e wirawena e
tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu
ke; “Emitamuri, maura ka kawaya daganani ko
raupomu ragidai ka eba ropani,
38 ki pokere upi apunai e bameya guriguriwogoi
da e raupomu ragidai e kokoreya raupomutaga-
mana ki nana tonotamini.” E inako wagubu.

10

Iyesu apunu ida esida kewowena kerapu apeya winetapu
(Maki 3:13-19; Ruki 6:12-16)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ida esida kewowena kerapu apeya
mu nene wagubu e bameya bautagubu manako
e ubupu kasiyara tagebu da mu kayataga-mana
keyai berokoi siwakeketamana ade iyapana sigi-
ramaga kiyabui ebo ebo ki mete iyatamana ki
nana.
2 Iyesu tonotapu ragidai ida esida kewowena
kerapu apeya winetapu ki mu simaga ka yau
kena; Apunu Saimoni ki e si daikere Pita sibu
ade e yowai Enduru mete kina; apunu Tabadi
gubagaiyoma Diyemesi ade e yowai Diyoni mete
kina;
3 apunu Piripo, apunu Batoromaiya, apunu
Tomasi, ade iyapana wairamaga denai takesi
wadawa apunai Mateyu mete kina; apunu Ara-
piyasi gubagai Diyemesi; apunu Tadeyasi;
4 iyapana wairamaga gwandagi wagau apunai
mosi si ka Saimoni; ade Iyesu yogoi ewa wagubu
apunai Diyudiyasi si daikere ka Isikariyoto.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai tonotapu kayatagubu
(Maki 6:7-13; Ruki 9:1-6)

5 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida es-
ida kewowena kerapu apeya ki tadebu tonotapu,
wagubu ke; “Wi iyapana kwaiyanai ragidai mu
bamamugu eba kaiwagi ade tawana Sameriya

ragidai mu nateremaga mo rabineya mete eba
kaiwuri.
6 Wi tawana Isiraero ragidai mu mena bama-
mugu kaiwagi, mibai mu ka gwe papa sipi yawata
paeremupu kwakotagubu ki mu maba iwu.
7 Wi kaiwagi manako dimaiwogoi, iwogoi ke;
‘Nu Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki marai waunitau
baiyagisi.’
8 Wi inako dimaiwogoi manako sigira
ragidai iyatamiyoi. Iyapana kwakwarepumaga
kwatakwata-wena ki wi iyatamiyoi ade kweya
kairapu iyapana rabinamugu idiwu ki wi
mete siwakeketamiyoi da mu baitogomono
kayatogomono. Iyapana dai mibai popotagubu
emitamuri ki ka wi iwogoi manako mu ade
iyatogomono kimono ubumono. Nau kasiyara
deni mena wi puyo negebuwani ki pokere
kaiwagi iyapana deni mena iyatamiyoi ko eba
mu gwede mo denai wi negemana ki nene iwogoi.
9 Wi bani iwoi ki ka wi bowa madai dai mete eba
tepumuri,
10 igwa eba tepumuri, wi midiga tatamai ya-
pakai eba tepumuri, wi kerapuga kwakwarai eba
tepumuri, ade wi gunaga mete eba tepumuri ko pa
ida kasikasi kaiwagi mibai ka iyapana gwedewau
nau upini kwaetagamu ragidai ki mu ka upimaga
ki denai mete bananapomoto.”
11 Wi natere bo tawa mo baiwagi manako iya-
pana mo wi diriwaga kwaeyogono ki ka wi e
bameya yamuri idiwoi da wi natere ki kamadu-
muri kaiwagi makeya. Ko wi tawa yaba-yababa
mo eba ukwapumuri.

12 Wi tawa mo yamuri ki ka wi yabiri yona inako iwagi ke; “Parau kawaya nuwabagi rabineya idiwoi.’
13 Iyapana mosi ika nuwabagi rabineya tondau ki ka e wi parauga ki mibai wainapoto. Ko tawa ki rabineya iyapana mo inako pa mena ki ka wi parauga ki wirayagisi wi wiga wainapumuri.
14 Ko wi tawa bo natere mo baiwagi da iyapana wi nene eba kwaetogomono ki ka wi waigugu mena inako kwaiwagi; Wi kerapuga dogiyai mena tawamaga pasipumuri.
15 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka tawana Sodomu yo Gomora ragidai bita maraitau yadini ko natere ki ragidai ki mu ka bita kawaya daganani bananapomoto.”

Iyapana nu girinimoto pasunimoto ki yonai (Maki 13:9-13; Ruki 21:12-17)

16 “Nau karako wi tononiyakani, ko nau nidiyani wainapumuri; Papa sipi munai taku kamarai wasibena ropani kawaya paunamugu iwu ki maba ka nau wi tononiyani kaiwagi. Ki pokere motamota baibiga kwaetagamu ki maba wi mete baibigaga inako kwaiwogoi, ade wi iyapana paunamugu bagi supasupai mena kwaiwogoi idiwoi.
17 Yabu yabu idiwoi mibai ka iyapana baitagisi wi tenimoto kayatagisi mu gurigurimaga tawai rabineya mu idamaga gurai wi naurigau ugwadini-moto ragiragi manako taburuba pokaiya wi raukekenimoto girinimoto pasunimoto.

18 Nau pokanere ka wi aita kaiwawo
kawakawai ragidai mu yabaramugu ubumuri
nau yonani bagi kawaya mu tademuri ade
iyapana kwaiyanai ragidai mete tademuri da
mu mete kina nau yonani ki wainapomoto.
19 Wi mu yabaramugu ubumu ki ka mu wi
manunimana ki denai wi badidi iwagamana bo
badidi maba tademana ki wi notaga eba koyo-
gono mibai ka wi yona denai iwagamana marai
baiyagisi ki ka wi yona badidi iwagamana ki nau
wi kabuwaniyani.
20 Wi yona denai iwagi ki ka eba wi wibo yonaga
ko ki ka wi Mamaga e eya Keyai wi rabinagau
tondau ki e yagisi.
21 Tatai uburoto yagisi manako e yowai poyag-
isi. Yowai uburoto yagisi manako e tatai poyag-
isi. Mamai ubu-roto yagisi manako e munuiy-
oma popotagisi. Munumuguma ubumoto mu in-
amuguma mamamuguma tagarara-tamini tagisi
manako mu inamuguma mamamuguma popotag-
isi.
22 Nau pokanere ka iyapana wi nidimono
siyasiya ade wi tagararanimono, ko iyapana
nima nau eba tagararasiniyau ko giruru maba ki
kobaiya tewagau buridere bauwagau ki ka aita
ewa, mara kwauneya, ka Mamanuga God uburoto
iyapana ki iya waunai kweyoto.
23 Mu natere mo rabineya wi girinimoto pasuni-
moto ki ka wi wakapaiwagi kaiwagi natere mo
rabineya idiwoi. Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi kaiwagi tawana Isiraero rabineya
nau yonani natere natere tawa tawa iwogoi iwoi
ko wi upiga ki wi eba kewopumuri were ka nau

Kunumau Kawapuwani Apunai ade wirasugani
bausugani.
24 Iyapana gwede mosi kataitagamana
wainapiyamu ki ka mu eba ubumoto
kabuwamaga apunai ki e raurupomoto. Ade
bigabiga kwaetagamu ragidai ki ka mu eba
ubumoto kawakawaimuguma raurutamini.
25 Kabuwawagau apunai badidi bananapoto ki
e kabuwai waina-piyamu ragidai mete bananapo-
moto ki ka baganai. Ade kawai apunai badidi
bananapoto ki e bigabigaiyoma mete bananapo-
moto ki ka baganai. Nau ka wi Kaiwawoga
ade wi ka nau iyapana-niyoma ki pokere waina-
pumuri; Mu tawa apunai nau sidimono da nau ka
kweya kairapu mu kawaimaga Besaboro ki ka mu
tawa rabineya idiwu ragidai wi mete nidimono
siyasiya.”

Nu nima kudeya wainapomu?
(Ruki 12:2-7)

26 “Ki pokere, wi iyapana kaina mu kudumugu
eba wainapiyoi, mibai ka gwedegwede kuduba
karako utamupu ki utai ka mara mosi wakayagisi,
ade gwedegwede kuduba karako weke-piyamu ki
kuduba ewa marai mosi matarayagisi.
27 Nau yona karako sisipu rabineya badidi ni-
diyakani ki wi nawaru puruyagisi makeya mata-
rau iwagi, ade nau wenagugau umana mis-
imisinibuwani ki yonai ka wi aita ewa tawa
tagaiya yamuri matarau wena siyamuri da iya-
pana kuduba wainapomoto.
28 Iyapana wi kwakwarepuga mena minimoto
poyo ko wi mibiga rabinagau ki eba minimoto

poyo ki mu kudumugu wi eba wainapiyoi. Ko
Mamanuga God e mena kudeya wainapiyoi mibai
ka e nuwaiya ki ka e uburoto wi teniyoto manako
wi kwakwarepuga ade wi mibiga rabinagau ki
ewapuru bita wadamana wateya giritamini.
29 Wainapumuri, wi waibora eyaka mena
pokaiya midiwari gunototo apeya gimaratamuri
mibai ka midiwari ki ka maimerei munta. Mu
ka maimerei munta ko mu Mamanuga God e
kwayubai rabineya idiwu ki pokere mu mo asusu
wairau eba kauyagisi.
30-31 Ko ade wainapumuri; Mamanuga God
e yabuiya ka midiwari ki maimerei munta
erida ko wi ka kawakawaya esida. Wi debaga
kumai eyaka eyaka ka e iyaba-pupu kewowena
wi kwayubaniyau ki pokere wi kudu eba
wainapiyoi."

Iyapana dai Iyesu nene tagamu ko dai e tagararapiyamu
(Ruki 12:8-9)

32 "Nau suwagani wainapumuri; Iyapana nima
iyapana paunamugu matarau yagisi ke, 'Nau ka
Iyesu nene', iyapana nima inako yagisi ki ka
nau mete kina nau Mamai kunumau tondau e
yabareya suwagani da apunu bo ridi ki e ka nau
nene.
33 Ko iyapana nima iyapana paunamugu mata-
rau yagisi ke, 'Nau ka eba Iyesu e iyapanai', iya-
pana nima inako yagisi ki ka nau mete kina aita
ewa nau Mamai kunumau tondau e yabareya
matarau suwagani da apunu bo ridi ki e ka eba
nau nene."

Iyesu ka iyapana ewanauwanibu apunai
(Ruki 12:51-53; 14:26-27)

34 “Wi bani wainapiyamu da nau
bausuwagubuwani da iyapana nuwabagi
rabineya yewe wairau idiwana ki nana. Ko ki
pa mena, nau eba ki nene bau-sugubuwani. Nau
iyapana purutamana ewanauwatamana ki nana
bausugu-buwani.
35 Nau bausugubuwani ki pokaiya ka
munumuguma ubumoto mu mamamuguma
iyaratamini, ade pete-muguma ubumoto mu in-
amuguma iyaratamini, ade wawanepumuguma
ubumoto mu naimuguma iyaratamini.
36 Wi iyaranimana ragidai ka wi wiga wenaga
eyaka mena ki rabineya.
37 Iyapana nima nau maraitau nota kwarik-
warisisiniyau ko e eya inai mamai kawaya da-
ganani nota kwarikwarisitamiyau ki e kwaitana
ka nau ewaneya eba uburoto kayayagisi. Ade
iyapana nima nau maraitau nota kwarikwari-
sisiniyau ko e eya gubagai-yoma ade e peteiyoma
kawaya daganani nota kwarikwarisitamiyau ki e
kwaitana ka nau ewaneya eba uburoto kayayag-
isi.
38 Iyapana nima nuwaboya ade midi makari
nau bananapakani ki maba e mete bananapana
ko e tagararapiyau e eya ripa korosi ki eba
kawarapiyau, iyapana ki e kwaitana ka nau
ewaneya eba uburoto kayayagisi.
39 Iyapana nima e eya iyai karako tondana
ki nene mena wainapiyau ade wadau doko ki
e ka e eya iyai ewa wadana ki mete kaupiyau.
Ko iyapana nima e eya iyai karako nene nau

pokanere kaupiyau ki e ka aita ewa iya mibai ki bananapoto.”

Mamanuga God deni mena nu puyonuga negeni (Maki 9:41)

40 “Iyapana nima wi diriwaga kwaewagau ki ka e nau diriwani mete kwaewagau, ade iyapana nima nau diriwani kwaewagau ki ka e nau Tonosinibu Apunai e diriwai mete kwaewagau.
41 Iyapana nima nuwaiya ka Mamanuga God e bonanai waina-piyau wagau apunai e diriwai kwae-wagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau apunai puyo yodono makeya ki ka iyapana ki e mete uburoto puyo ki maba mo yadini. Ade iyapana nima nuwaiya ka iyapana bagi supasupai kwaewagau apunai e diriwai kwaewagana wainapiyau manako e diriwai kwaeyogono ki ka aita ewa Mamanuga God iyapana bagi supasupai ki puyo kweyono makeya ki ka iyapana ki mete uburoto puyo ki maba mo yadini.
42 Nau yona mibai nidiyani wainapu-muri; Iyapana nima nuwaiya ka awana kasiga miniyana bo gwede mo inako wadana nau ewakumasiniyau ridai bo apunai simaga eba kawaya ki mo kweyana wainapiyau manako kweyau ki ka aita ewa e denai puyo bagi kawaya bananapoto mibai ka e nau ewakuma-siniyawa apunai bo ridai ki waitapupu.”

11

Apunu Diyoni e kowakowaiyoma Iyesu bameya

tonotapu
(Ruki 7:18-35)

1 Iyesu yona ki e tadeyau kabukabuwa ragidai
ida esida kewowena kerapu apeya tadebu kewo-
wena ka e ade kipu ubupu tawana ki kamadubu
manako kayawena tawana Gariri rabineya tawa
tawa dimawagawa iyapana tadeyawa kabuk-
abuwa umawa.

2 Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni
dibura rabineya tondawa manako Iyesu badidi
kwaewagawa umawa ki sisiyai wainapupu ka
e eya tadeyau kabukabuwa ragidai dai Iyesu
manupamana ki nana tonotapu.

3 Mu Iyesu bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Kau nidi da nu
wainapamu; Iyapana siruwatamiyawa apunai
Diyoni apunu mosi ewa bauwagana sisiyai
wagubu wainamipi ki apunai ka kau baganai bo
nu apunu kudubai mosi e bauwagana nawanai
idiwomu?”

4 Iyapana ki inako tagubu ko Iyesu denai
tadebu, wagubu ke; “Wi wiraiwagi kaiwagi
manako wi yabugere badidi empiyamu bo
wainapiyamu ki sisiyai kuduba wi apunu Diyoni
simuri, iwagi ke;

5 ‘Iyapana yabumaga kenekenei ki tawana ade
empiyamu; iyapana kerapu-maga badabadamai
bo kiyokiyoi ki iyatagubu ka iwu; iyapana
kwakwarepu-maga kwatakwatawena ki ade
bagi-tagubu; iyapana wenagumaga kenekenei
ki yona ade wainapiyamu; popotagubu ragidai
ki mu dai ade iyatagubu kimpu ubumpu ade

iyapana nuwasiyasiya nene idiwu ragidai ki mu
ka yona bagi kawaya ki mete wainapiyamu.
6 Iyapana nima e midi nau bamaneya eba to-
gayogono ki ka e mibi mamamai tondono.' " Iyesu
inako wagubu.
7 Apunu Diyoni e tonotapu ragidai ki
wiratagubu kayatagubu eweya ka Iyesu iyapana
ropani kawaya ika dibimupu idiwa ki apunu
Diyoni e nene yona yau tadebu, wagubu ke;
"Wi apunu Diyoni bameya iyapana eba idiwu
tawaneya kaigubu ki ka wi gwede empamana
ki nana wainapamawa? Wi gwaba mosi nusuru
gipiyau ki empamana ki nana kaigubu bo?
8 Wi gwede empamana ki nana kaigubu? Wi
apunu mosi e midi tatamai bagibagi monagawena
ki empamana ki nana kaigubu bo? Pa mena. Iya-
pana midimaga tatamai bagibagi inako umamu
ragidai ki mu ka kawakawai ragidai mu tawa-
maga bagi kawaya rabineya idiwu.
9 Ko nau sidimuri; Wi gwede empamana ki
nana kaigubu? Wi Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi ki empamana
ki nana kaigubu bo? Ena, wi ki nene kaigubu.
Ko nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni e
ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai mosi ko e ka ade kawaya esida.
10 Mamanuga God e Okai apunu Diyoni nene
inako wagubu ke;
'Nau yonani wagana apunai ka nau bibi yabiri
tonopani kau yawatagi meyoto.'
11 Oka ki inako wagubu, ko nau ade nidiyani
wainapumuri; Iyapana kuduba emitamiyamu
mu paunamugu ka iyapana siruwatamiyau

apunai Diyoni e mena ka kawaya esida, ko aita
ewa, Mamanuga God e gari rabineya idiwana
ki marai baiyagisi makeya, ki ka iyapana nima
kwarisiwena munu marai munta maba tondau ki
e ka ade apunu Diyoni raurupoto esida.
12 Apunu Diyoni e yonai dimawagawa makeya
yabadawa da karako ka yawira ragidai ropani
kawaya Mamanuga God e watai kunumau ki
wadamana giripamana pasumana ki nana kwae-
tagamu.
13 Mamanuga God e bonanai waina-pamawa
tagamawa ragidai oka badidi tampu ade oragai
apunai Mosisi gora tapu mete kina ki mu kuduba
ka mara ewa badidi wenawagana ki nana tagubu
were ewa ka apunu Diyoni bauwena.
14 Wi nuwagau mu tagubu ki mibai wainapa-
mana wainapumuri? Ki baganai, wi yona yau
mete wainapu-muri; Mu tagubu da oragai apunai
Eraidiya aita ewa ade wirawagana bauwagana ki
nana ki ka mu apunu Diyoni e nene tagubu.
15 Wi wenaguga mete kina ki ka nau yona yau
suwagu-buwani ki mibai wi naigida mena waina-
pumuri.
16 Wi karako idiwu ragidai wi iyaga badidi maba
ki keyakeyai nau badidi maba suwagani? Nau
nidiyani wainapu-muri; Wi ka munu rasi imatau
damu-piyamu idiwu ki mu maba. Mu ka mu
mubo deni deni tagamu kasiwara, tagamu ke;
17 'Wi taereigamana ki nana durere siyemeya ko
wi eba taereigubu. Nu nuwaboya umayoi
umayoigemeya ko wi yadi eba wadumupu.'
18 Nau nidiyani wainapumuri; Apunu Diyoni
bauwena ki ka e Mamanuga God nene bani

ragipupu ade awana waeni ki mo e mete eba kubabu. Ko iyapana e kwaewena ki emupu ka mu e simpu siyasiya, tagubu ke; ‘Kweya kairapu mosi e rabineya tondau.’

19 Ade nau Kunumau Kawapuwani Apunai bausugubuwani ki ka nau bani yo awana kubabuwani manako iyapana nau sidimupu, tagubu ke; “Empumuri, e ka kupekupei ade awana kawaya daganani kubarau e yabarai baba-wagau. E takesi wadamu ragidai ade iyapana bigibigi nu tagararatamemei ragidai ki mu waretamaga.” Mu inako tagamu, ko Mamanuga God e katai ka kawaya esida. Iyapana gwedewau Mamanuga God e yonai wainapomoto mibipomoto ki mu ka e katai mibai ki mete kataitagisi.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu eba sumapiyamu ragidai ewa bita yadini (Ruki 10:13-15)

20 Iyesu kayawena tawa tawa natere natere kunuma kasiyarai pokaiya matakira ebo ebo kwaewagawa ki iyapana mu yabumugere mata-rau emupu. Ko mu notamaga eba wirawena ade mu beramaga berokoi ki mu eba kamadumpu ki pokere e natere ki ragidai nakaritapu tadebu, wagubu ke;

21 “Akae, natere Korasini ragidai. Akae, natere Betaida ragidai. Wi ka bita kawaya daganani bananapumuri. Nau matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba natere Taya yo natere Saidoni ragidai mu bama-mugu kwaesugubena ki ka mu ororeya mena mu

beramaga berokoi ki kamadumpena mu notamaga wira-mpena Mamanuga God kabuwampena manako gwedegwede tegetegerei umampena ku pasitagumpena ade mibi nuwaboyai idimpena.
22 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Taya yo natere Saidoni ragidai kawaya daganani nuwanuwa-tamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.
23 Ade wi natere Kaponiyamu ragidai; Wi bani wainapiyamu da wi wibo kasiyaraga pokaiya esida kunumau yamuri, ko nau nidiyani wainapumuri; Pa mena, wi ka deni mena erida bita wadamana wateya sumuri. Nau matakira kawakawaya wi paunagau kwaesugekeya. Nau matakira ki maba natere Sodomu ragidai mu bamamugu kwaesugubena empena ki ka mu nateremaga ki eba giriwagubena ko mu karako mete idimpibena.
24 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e idai gurai iyapana wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka e natere Sodomu ragidai mu kawaya daganani nuwanuwatamini ko e wi maraitau nuwanuwaniyoto.” Iyesu inako wagubu.

Nau bamaneya baiwagi aiyata maramara idiwoi
(Ruki 10:21-22)

25 Ki makeya ka Iyesu Mamanuga God bameya parauwena, wagubu ke; “Mamai, kau ka kunuma yo waira Kaiwawoi ki pokere nau kau parauniyakani. Gora kataimugu ragidai ade katai ebo

ebo kataitagubu ragidai ki mu bamamugu ka kau
yonagi wekepipi. Ko iyapana karako munu rasi
maba idiwu ki mu mena bamamugu ka kau notagi
matarapipi.
26 Ena, Mamai, kau kaubo nuwageya wainapipi
da ki ka baganai ki pokere kau inako kwaenugibi.”
27 Iyesu e Mamai bameya inako parauwena ke-
wowena ka e iyapana ade tadebu, wagubu ke;
“Nau Mamai gwedegwede kuduba tegebu umani
sidibu. E mena e eya Gubagai nau kataisinibu
wetawetara ade nau niya mena ka nau Mamai
kataipuwani wetawetara. Ade iyapana gwede-
wau nau naubo nuwaneya winetapuwani da mu
nau Mamai kataipamana ragidai ki mu mena ka
nau Mamai mete kataipomoto.
28 Wi gwedewau bita kawaya kawara-piyamu
ki pokere wi wairoroigubu kasiyaraga kewowena
ragidai ki wi kuduba nau bamaneya baiwagi man-
ako nau aiyata wi negeyani.
29 Nau kewatani kawarapakani ki wi mete wad-
umuri wi kwepokaragau tamuri manako nau
kwaesugakani ki wi nau emisinimuri makeya
makeya kwaiwogoi. Wi inako kwaiwogoi ki ka wi
aiyata bananapu-muri mibai ka nau kwarisisug-
ubuwani moyamoyakai tondakani.
30 Nau kewatani ki daikerei wi kawarapamana
ki nana negeyakani ki bitai ka eba bisi kawaya ko
tekatekai.” Iyesu inako wagubu.

12

Aiyata pa idiwana marai ki yonai
(Maki 2:23-28; Ruki 6:1-5)

1 Mara eba rowarowa kewowena eweya ka
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina
aiyata marai ki makeya yawata mo kaya-tagubu
manako yawatau ka mu kokora mo bameya bau-
tagubu. E tadeyau kabukabuwa ragidai kokora
ki kawareya kaiwa ka mu gwaba mosi ki madai
dai asusu toporupamawa tepa-mawa idamugu
kotopamawa manako madai mibai ki kupamawa
kaiwa.
2 Mu inako kupamawa kaiwa ki ka Parisi ragidai
dai mu emitampu manako mu bautagubu Iyesu
simupu, tagubu ke; “Kau kowakowagiyoma buri
emitami. Nu aiyatanuga marai ki makeya mu
inako kwaetagamu ki ka mu goranuga ki rau-
rupiyamu.”

3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Takari kawaya oragai apunai
Dewida badidi kwaewena ki bususui mu oka
tampu ki wi iyaba-mupu kataigubu bo pa mena?
E kowakowaiyoma mete kina wetei metapu,
4 manako oragai apunai Dewida Mamanuga
God e Tawai rabineya yapu bani buredi ki iya-
pana Mamanuga God nene puyo ika naka-mupu
ki dai e tepupu kubabu ade dai mete tepupu
e kowakowaiyoma tagebu kupamupu. E inako
kwaewena, ko gora wagau da bani ki ka Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
mena kupomoto.
5 Ade oragai apunai Mosisi gora tapu ki wi
iyabamupu bo pa mena? Gora wagau da Ma-
manuga God bameya dobopiyamu ragidai ki mu
ka aiyata marai ki makeya mete kina Mamanuga
God e Tawai rabineya upitogomono. Mu aiyata

marai ki kaisi raurupiyamu ko Mamanuga God e yabuiya ka mu eba paerepiyamu.

6 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God e Tawai ka gwede mo kawaya ko ade gwede mo kawaya esida ki karako bauwena.

7 Oka mo wagubu ke; ‘Wi papa nau nene puyo pasumu ki nau eba nuwaneya, ko wi nuwaga notaga iyapana nuwanuwatamana mu nene kwaiwagamana ki nana ki nau nuwaneya.’ Wi yona ki mibai kataigu-mpena ki ka wi karako nari yonai pa asusu iwagamu ki eba iwagumpena.

8 Kunumau Kawapu Apunai e ka aiyata marai ki debai. E ka esida, ko aiyata marai ka erida.”

Apunu mosi e idai kiyokiyowena (Maki 3:1-6; Ruki 6:6-11)

9 Iyesu tawa ki kamadubu manako kayawena guriguri tawai mo yapu.

10 Tawa ki rabineya ka apunu mosi e idai kiyokiyowena bisi kayawena ika tondawa. Ko mara ki ka aiyata marai ki pokere iyapana dai Iyesu naigida mena empamana da e aiyata marai ki makeya gwede mo paerepana manako mu ki pokaiya e siyamana wirawira ki nana ika mete bautagubu. Bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Sigira ragidai ki nu aiyata marai ki makeya mu iyatamomu bo pa mena? Nu goranuga ki nene badidi wagau?”

11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi papaga sipi mosi aiyata marai ki makeya uruba mo rabineya kauyagisi ki ka wi sumuri papa ki tainipumuri iyapumuri bo pa mena? Ena, wi sumuri tainipumuri iyapumuri.

12 Papa sipi ki ka eba gwede kawaya mosi ko iyapana ka kawaya esida ki pokere nu sigira ragidai aiyata marai ki makeya waita-tamomu ki ka nu gora eba raurupemei.”
13 E inako wagubu manako wirawena idai kiyokiyoi apunai ki sibu, wagubu ke; “Kau idagi roronapi.”
Apunu ki e idai roronapiyawa makeya ka e idai ki garugaru mena supasupawena iyawena e idai daikere ki maba wenawena.
14 Parisi ragidai Iyesu kwaewena ki emupu ka mu tawa ki kamadumpu manako e minimana po ki keketai kupamawa.

Mamanuga God e bigabigai apunai winepupu

15 Parisi ragidai Iyesu minimana po keketai kupamawa ki e eya wainapupu ki pokere e kipu ubupu tawana ki kamadubu kayawena. Iyapana ropani kawaya e ewakumamupu kayatagubu. Iyapana dai mu sigiramaga mete kina ki ka e mu kuduba iyatapu,
16 ko e mu tatamatapu tadebu da mu e sisiyai ki iyapana eba tademana ki nana.
17 E inako kwaewena ki ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Aisaiya takari kawaya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana. Oka ki wagubu ke;
18 ‘Mamanuga God inako wagau; Yau ka nau bigabigani apunai winepuwani. Nau nuwaneya po eyo ade e mamamai nau suwagakani. Nau Keyaini ki nau e rabineya tapuwani ade nau kasiyara kwe-buwani da iyapana kuduba, madega kauwagau

madega posiwagau e umuneya nau notani
bagi supasupai ki kataipamana ki nana.
19 Iyapana e siyomoto siyasiya ki e denai eba
yagisi ade e bonanai ragiragi kawaya eba
yagisi. Natere natere imatau ka mu e bo-
nanai eba wainapomoto.
20 Iyapana gwedewau kasiyaramaga pa mena
ragidai ki mu bamamugu ka e kwarisiyag-
isi naigida mena kwayubatamono, ade iya-
pana gwedewau waitamaga pa mena da
mu notamaga kauwena ragidai ki e mu togi-
tamini. E inako kwae-yogono yarono da
nota bagi supasupai baiyagisi nota oragai
kuduba raurutamini kewoyagisi makeya.
21 E mu waitatamana ki nana ka iyapana tawana
tawana kuduba mu notamaga e bameya
nota-pomono ade e nawanai idiwono.'

Oragai apunai Aisaiya e Mamanuga God yonai oka inako tapu.

Iyesu ade Besaboro
(Maki 3:20-30; Ruki 11:14-23)

22 Ki makeya ka iyapana dai ubumpu apunu mosi kweya kairapu e rabineya tondawa ki pokere e yabui kenewena ade e tenawarai bisi kayawena yona eba wagawa ki wadumpu Iyesu bameya bautagubu. Iyesu apunu ki iyapupu manako e yabui papupu makeya ki ka e tawana empupu ade yona mete wagubu.

23 Iyapana ropani kawaya ika idiwa Iyesu matakira kwaewena ki emupu ka mu notamaga kowena kodabamaga kamupu manako mubo manu kasiwara-tagamawa, tagamawa ke;

“Apunu yau ka oragai apunai Dewida e momai ki
nawanai nu idiwei ki e baganai bo?”
24 Parisi ragidai iyapana inako tagubu
wainamupu ka mu denai tagubu ke; “Ki pa mena.
Kweya kairapu kawai-maga Besaboro e rabineya
tondau kasiyara kweyau manako kasiyara ki
mena pokaiya ka e kweya kairapu kuduba ki
siwakeketamiyau.”
25 Mu inako tagubu, ko mu nuwa-maga notam-
aga ka Iyesu ororeya mena empupu kewowena ki
pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Tawana mosi
ki ragidai nuwarara tagarara kande kasiwarato-
gomono idiwono ki ka mu purutagisi mu mubo
mubo kayatagisi manako tawanamaga ki gumor-
oyagisi gwaba umuroto. Ade iyapana tawa eyaka
mena bo natere eyaka mena rabineya purupo-
moto kandetogomono idiwono ki ka mu iyamaga
giriyagisi mu mubo mubo kayatagisi.
26 Ki maba, Berokoi Apunai Seitani e ebo
kowaiyoma mete kande kasiwaratogomono ki
ka e kasiyarai badidi maba uburono, mibai ka
e kowakowaiyoma purupurutagubu mu mubo
mubo idiwu.
27 Wi iwagamu da nau kweya kairapu
kawaimaga Besaboro e kasiyarai tegeyau pokaiya
kweya kairapu siwakeketamakani, ko nau e
kasiyarai pokaiya kwaesugubena maba ki ka wi
wiga kowaguma nima kasiyarai pokaiya kweya
kairapu ki siwakeke-tamuimbena? Besaboro mu
mete kasiyara tageyau bo? Wi wiga kowa-guma
ki manutamuri da mu muga tagisi.
28 Nau ka eba Besaboro e kasiyarai pokaiya
kwaesugakani ko nau Mamanuga God e eya Keyai

ki kasiyarai pokaiya kweya kairapu siwakeke-
tamakani bautagamu kayatagamu. Ki pokaiya ka
wi kataiwagi da Mamanuga God e gari rabineya
kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki marai
wana wi bamagau bauwena.

29 Iyapana mosi nuwaiya ka kasiyara apunai
mosi e tawai baupana e gwede-gwedei kuwawa-
gana wainapiyau ki ka e yabiri kayayagisi kasi-
yara apunai ki yadini e idai kerarai umeme
dokodoko-poto taroto were ewa tawa ki yaroto
apunu ki e gwedegwedei kuwayagisi.

30 Iyapana nima nau diriwani eba kwaewagau
ki ka e nau tagararasiniyau, ade iyapana nima
nau eba waitasiniyau nau iyapananiyoma eba
waratamiyau ki ka e mu daburitamiyau.

31 Nau suwagani wainapumuri; Iyapana
berokoi badidi kwaetagubu bo tagubu ki kuduba
ka Mamanuga God empoto surupoto e tagaiya
deni mena kwenupoto. Ko iyapana nima uburoto
Mamanuga God e eya Keyai ki siyoto siyasiya
ki ka Mamanuga God iyapana ki e bigi empana
notagogapana ki yawatai pa mena.

32 Iyapana gwedewau nau Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau sidimoto siyasiya ki ka Ma-
manuga God mu bigimaga ki empana surupana
yawatai mete kina. Ko iyapana gwedewau ubu-
moto Mamanuga God e eya Keyai Tanai Bagi
Kawaya ki siyomoto siyasiya ki ka Mamanuga
God mu bigimaga ki empoto ko mara karako ade
mara ewa ka e mu bigimaga ki eba surupoto.”

Ripa mibai kirau ki yonai
(Ruki 6:43-45)

33 “Ripa iruirui kawaya ki e ka mibai bagi mena
kiroto, ade ripa wayowayoi ki e ka mibai berokoi
mena kiroto. Wi ripa mibai empumuri ki pokaiya
ka wi kataiwagi da ripa bani ka iruirui ade ripa
bani ka wayowayoi.
34 Wi ka motamota berokoi ki e momoiyoma.
Wi rabinagau ka nota berokoi mena posiwena
ki pokere wi badidi maba wi umunuga pokaiya
yona bagi iwagi? Ki pa mena. Iyapana nima
yona berokoi e umuneya wagau ki ka e rabineya
berokoi badidi notapiyau ki mena makeya e
umuneya posiwagau.
35 Ki maba, apunu bagai ki e nuwai notai
ka taniwena ki pokere e bagi mena kwaewa-
gau. Ko apunu berokoi e nuwaiya notaiya ka
berokoi mena posiwena ki pokere e berokoi mena
kwaewagau.
36 Nau nidiyani wainapumuri; Mamanuga God
e idai gurai iyapana kuduba wi naurigau ugwa-
diniyana ragiragi ki marai baiyagisi makeya ki ka
e uburoto wi yewe wairau yona mibai pa mena
kororai iwagamawa ki kuduba e mete matarapoto
denai negeni.
37 Wi yona supasupai iwagubu bo yona eba
supasupai iwagubu wi yonaga ki pokaiya ka e wi
iyapana bagi nidini bo iyapana berokoi nidini.”

Iyapana matakira nene tagamawa ki yonai (Maki 8:11-12; Ruki 11:29-32)

38 Ki makeya ka Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai ade Parisi ragidai dai mete
kina bautagubu Iyesu simupu, tagubu ke; “Nidiyei

Kabukabuwa apunai, nu nuwanugu kau matakira
mo kwaenuwagi da nu empamu.”
39 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Wi karako idiwu ragidai wi beraga
ka eba bagi ade wi Mamanuga God bameya rauru
kawa-kawara ki berai maba kwaiwagamu idiwu
ki pokere wi kunuma matakirai empamana ki
nana iwagamu. Ko matakira inako mo wi bam-
agau eba wenayagisi. Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai Diyouna e bameya
badidi wenawena, waigugu ki mena maba wi
bamagau wenayagisi.
40 Oragai apunai Diyouna mara apeya eyaka
iyana kawaya mo rabineya tondawa ki maba ka
nau Kunumau Kawapuwani Apunai mara apeya
eyaka waira rabineya surani tondoni.
41 Oragai apunai Diyouna dimawagawa
makeya ka tawana Niniwe ragidai mu notamaga
wirawena mu beramaga berokoi kuduba
kamadumpu. Ko wi inako eba kwaigubu ki
pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana
kuduba wi naurigau ugwadiniyana ragiragi ki
marai baiyagisi ki ka tawana Niniwe ragidai
ki mu mete ubumoto mu idamaga gurai wi
naurigau ugwadini-moto ragiragi. Oragai apunai
Diyouna e ka apunu kawaya, ko nau suwagani
wainapumuri; E ka ade erida ko karako bauwena
apunai ki e ka kawaya esida.
42 Ade takari kawaya ka tawana Seba ragidai
mu ridimaga kawai mosi tawana uwama kawaya
were yabadubu apunu kawai Soromoni e notai
supasupai pokaiya dimawagawa ki yonai waina-
pana ki nana. Apunu Soromoni e ka kawaya, ko

nau suwagani wainapu-muri; E ka ade erida ko karako bau-wena apunai ki e ka kawaya esida. Ki pokere Mamanuga God e idai gurai iyapana naurigau ugwadiniyana ragiragi ki marai baiyagisi ki ka ridi kawai ki e mete uburoto e idai gurai iyapana karako idiwu ragidai wi naurigau ugwadiniyoto ragiragi.

43 Nau nidiyani wainapumuri; Keyai berokoi iyapana mosi kamadini bai-yagisi kayayagisi ki ka e aiyata tondana aiyatawagana tawai waunai mosi kwaenepono umono. E wata bagi mosi eba bananapoto,
44 ki ka e notai yagisi ke; ‘Nau karako ade wirasugani wata naiya tondekeya ki wateya ade kayasugani.’ E notai inako yagisi manako e wirayagisi baiyagisi ki ka e tawa memupu waramupu monagamupu bagi kawaya ki empoto,
45 ki pokere e mamamayagisi kayayagisi e kowaiyoma e maba ko ade berokoi kawakawaya esida ida daikere kewowena daikere apeya (7) ki waratamini manako mu baitagisi ewapuru iyapana ki e rabineya ika idiwono. Naiya, keyai berokoi eyaka mena iyapana ki rabineya tondawa makeya, ki ka iyapana ki bagasitau tondawa. Ko karako ka keyai berokoi ropani kawaya e rabineya idiwu ki pokere e iyai ka berokoi kawaya. Iyapana mara karako bera berokoi kwaetagamu idiwu ragidai ki mu ka bita kawaya ki maba bananapomoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu inai ade e eya yowaiyoma (Maki 3:31-35; Ruki 8:19-21)

46 Iyesu iyapana inako tadeyawa kabukabuwa
tondawa makeya ka e eya inai ade e eya yowaiy-
oma mete kina ika bautagubu. Mu tawa ra-
bineya eba yamupu ko ika matarau ubumawa
Iyesu kawarana da mu e mete yonatagamana ki
nana ki yonai mena tawa rabineya tonomupu.
47 Mu yona mena tonomupu manako iyapana
mosi ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Kau inagi
ade kau yowagi-yoma mete kina bautagubu tawa
ureya ubumu kau mete yonaigamana ki nana
tagamu.”
48 E inako wagubu, ko Iyesu e denai sibu,
wagubu ke; “Nau inai ka nima? Ade nau yowaniy-
oma ka gwedewau?”
49 E inako wagubu ade wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai emitapu manako iyapana
tadebu wagubu ke; “Nau tadeyakani kabukabuwa
ragidai yau emitamuri. Mu ka nau nau yowani-
yoma ade nau inaniyoma.
50 Iyapana gwedewau nau Mamai kunumau
tondau e nuwaiya badidi wainapiyau ki makeya
makeya kwaetogomono ki mu ka mibai nau
yowaniyoma, nau egapuniyoma, ade nau inaniy-
oma.” Iyesu inako wagubu.

13

Momai upu ki waigugui
(Maki 4:1-9; Ruki 8:4-8)

1 Mara eyaka mena ki rabineya ka Iyesu tawa ki
kamadubu manako kayawena kaburu kawaya ki
papateya bauwena kwarisiwena ton-dubu man-
ako e iyapana ika tadeyawa kabukabuwa ton-
dawa.

2 Iyapana ropani kawaya eba bigabigai bautagubu e yonai wainapamana ki nana e kwagaramupu idiwa ki pokere Iyesu waka mosi ika kaburu papateya uburawa ki kawareya yapu tondawa ko iyapana kuduba ka kaburu ki papateya wairau idiwa.
3 E yona marai kawai kuduba waigugu were tadeyawa manako paunau ka e waigugu mosi inako tadebu, wagubu ke;

“Apunu mosi ka momai dai urana kayawena.
4 E momai ki urawa umawa da momai dai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu manako midiwari garugaru mena bautagubu momai ki kupampu gawarara.
5 Momai dai ka e yaroyaro kawareya upu manako momai ki garugaru mena ugwadubu susukwana. Ko waira ki ka eba kawaya,
6 ki pokere madega ubupu urabu ki ka momai ki garugaru mena suratagubu, mibai ka witai waira rabineya eba supu.
7 Ade momai dai ka gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu wenatagubu ko gwaba ubupu niniuraurapupu ki pokere wenatagubu ko mibai eba kipu.
8 Ko momai dai ka e waira bageya upu manako ugwede susukwanapupu wenatagubu kawakawayatagubu mibai kipu. Dai ka mibai apunai ida daikere mena (100) kipu, dai ka mibai apunai apeya eyaka (60) kipu, ade dai ka apunai eyaka mena ida esida mena (30) inako kipu.
9 Wi wenaguga mete kina ki ka wi nau waiguguni yau suwagu-buwani ki mibai naigida mena wainapu-muri.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu gwede nana waigugu were tadeyawa? (Maki 4:10-12; Ruki 8:9-10)

10 Iyesu yona ki wagubu eweya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu man-
ako manumupu, tagubu ke; “Kau badidi pokere
iyapana waigugu were tadeyei?”

11 Mu inako tagubu ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya idi-
wana ki yonai weke-wekei ki mibai kuduba ka
nau wi mena nidiyakani ko mu eba tadeyakani.
12 Iyapana nima Mamanuga God e yonai mibai
wainapupu wadubu doko ki ka e yona waunai
mosi ade wainapoto yadini manako Mamanuga
God e eya katai iyapana ki e rabineya kawaya-
yagisi. Ko iyapana nima yona ki eba wainapupu
wadubu doko ki ka e ewa mo eba yadini ade marai
munta waina-pupu ki mete gogayagisi.
13 Nau iyapana waigugu were tadeyakani ki
mibai ka mu yabutamiyamu ko mu mibai eba em-
piyamu. Ade mu wenagu-mugere wainapiyamu
ko mu mibai eba wainapiyamu.
14-15 Mu inako kwae-tagamu ki ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Ai-
saiya takari kawaya oka tapu ki mibai wena-wena
yau kena. Oka ki wagubu ke;

‘Wi wenaguga wi wiga bodamupu. Wi yabuga wi
wiga kenemupu. Ade wi rabinagau wi wiga
gudu uma-mupu.

Ki pokere wainapiyoi, wainapiyoi, ko wi mibai
eba wainapumuri. Yabu tamiyoi, yabu
tamiyoi, ko wi mibai eba empumuri.

Wi empamana eba wainapiyamu. Wi wainapamana eba wainapiyamu. Wi kataigamana mete eba waina-piyamu.
Wi wainampena ki ka wi mibai mete bananampena manako wi notaga wirawagubena wi Mamaga God nau bamaneya da nau iya wi negebena.'
16 Iyesu Mamanuga God e okai ki kawareya inako wagubu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai ki ade tadebu, wagubu ke; "Ko wiyo, wi ka wi yabuga pokaiya empiyamu ade wi wenaguga pokaiya wainapiyamu ki pokere mamamaiwogoi.
17 Nau yona mibai suwagani wainapumuri; Oragai Mamanuga God e bonanai wainapamawa tagamawa ragidai ropani kawaya ade iyapana ropani kawaya naiya idiwa mete kina ki mu ka wi karako empiyamu ki mu mete empamana wainapamawa ko mu eba emupu. Ade wi karako wainapiyamu ki mu mete wainapamana wainapamawa ko mu eba wainamupu." Iyesu inako wagubu.

Momai urawa waigugui ki mibai Iyesu matarapupu
(Maki 4:13-20; Ruki 8:11-15)

18 "Apunu momai urawa ki waigugui mibai nau karako suwagani wainapu-muri;
19 Iyapana gwedewau Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki yonai wainapomoto ko mu mibai naigida eba kataitagisi, ki mu ka momai yawatau kerapu dabireya gwegwetagubu ki maba. Iyapana ki mu ka Mamanuga God e yonai waina-pomoto ko Berokoi Apunai Seitani garugaru mena baiyagisi

mu notamaga yadini gogapoto manako yona badidi wainamupu ki e surupoto.
20 Momai yaroyaro kawareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto manako mamamatagisi,
21 ko yona ki mibai mu rabinamugu eba supu tawa-wena ki pokere mu rowarowa kawaya eba mamamatogomono. Mu yona ki pokaiya berokoi mosi bananapomoto bo iyapana dai ubumoto mu giritamini pasutamini ki ka mu Mamanuga God e yonai ki garugaru mena notagoga-pomoto ewamugere wiratagisi.
22 Ade momai gwabau gaya kakapareya gwegwetagubu ki mibai ka yau kena; Iyapana dai Mamanuga God e yonai wainapomoto ko mu mubo iyamaga nene mena notapomono ade waira yau purapurai empomono yabumaga midiyayogono. Mu notamaga ka ki mena kawareya ukworono manako nota ki uburoto Mamanuga God e yonai badidi wainamupu ki utapoto da mu mibimaga mo eba kiroto.
23 Ko iyapana dai ka e momai waira bageya upu ki maba. Mu ka Mamanuga God e yonai wainapomoto sumapomoto manako mu mibimaga mete kiroto. Dai ka mu mibimaga apunai ida daikere mena (100) kiroto, dai ka mu mibimaga apunai apeya eyaka (60) kiroto, ade dai ka mu mibimaga apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) kiroto.” Iyesu inako wagubu.

Gwaba kokorau wenawena ki waigugui

24 Iyesu waigugu ade mosi tadebu, wagubu ke; “Wi Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e

kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau
nidiyani wainapumuri; Ki ka apunu mosi momai
bagibagi dai tepupu e kokoreya upu ki maba.
25 Kemora mo rabineya iyapana kuduba uk-
wapamawa tetamugu ka apunu ki e iyarai mosi
gwaba berokoi ki momai dai tepupu apunu ki e
kokoreya bauwena manako momai bagi kawaya
ki kawarimugu ka e momai berokoi ki kwisipupu
kayawena.
26 Momai bagi kawaya upu ki kawayawena
supupu ki kaparimugu ka gwaba berokoi ki mete
wenatagubu.
27 Wenatagubu emupu ka upi ki apunai e bi-
gabigaiyoma dai e bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Bada, kau momai bagi mena
upi ko badidi pokere ka gwaba berokoi ki mete
kaparimugu wenatagubu.”
28 Upi apunai yona ki wainapupu ka e de-
nai wagubu ke; “Nau iyarani mo bauwena ki
kwaewena.”
E inako wagubu manako mu e ade manumupu,
tagubu ke; “Kau nuwageya nu kaigamu gwaba
berokoi ki kwai-pamu isiyapamu bo?”
29 Ko e denai tadebu, wagubu ke; “Pa mena, wi
inako kwaiwagi ki ka wi kwaenda momai bagi dai
mete kwaipu-muri,
30 ki pokere karako pa idiwomu yamomu da
maura marai baiyagisi were. Nu inako kwaigomu
ki ka momai bagi ade gwaba berokoi ki ewa-
puru kawakawayatagisi manako maura marai
baiyagisi ki ka nau raupomu ragidai tonotamani
da mu yabiri gwaba berokoi ki kwaipomoto
bawapomoto matau pasumoto manako ewa ka

mu mibai bagi ki raupomutagisi nau tawani ra-
bineya nakapomoto.”

Damaya madai ki waigugui
(Maki 4:30-32; Ruki 13:18-19)

31 Iyesu iyapana waigugu were inako tadebu
ko kawareya ade wagubu ke; “Mamanuga God
e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idi-
wana ki keyakeyai mosi nau karako wi nidiyani
wainapu-muri; Ki ka apunu mosi ripa damaya
madai tepiyau urau ki maba.
32 Ripa dai mu madimaga ka kawakawaya ko
damaya madai rabineya ka momai rasirasi. Mo-
mai marai munta eyaka mena inako ki kauyagisi
wairau suroto wena-yagisi ki ka aita ripa kawaya
mo wena-yagisi ragaragapoto manako midiwari
baitagisi ragai ki kawareya tawatagisi.”

Bani buredi kawayawagana ki waigugui
(Ruki 13:20-21)

33 Iyesu waigugu mosi iyapana ade tadebu,
wagubu ke; “Mamanuga God e gari rabineya kai-
wana e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai
ade mosi nau karako wi nidiyani wainapumuri;
Ki ka ridi mosi bani buredi kawaya-wagana
domai marai munta mo yadini suguna mete
wirapoto taroto manako suguna ki kawayayagisi
yaroto ki maba.”

Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana tadeyawa
(Maki 4:33-34)

34 Iyesu waigugu mena pokaiya iyapana ropani
kawaya tadeyawa umawa ko e yona matarau mo
mu eba tadebu.

35 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wagawa apunai mosi naiya oka tapu ki mibai wenawagana ki nana ka e inako kwaewena. Oka ki wagubu ke;

‘Mamanuga God kunuma waira yamanapupu makeya yabadawa da karako e yonai mibai iyapana eba kataitagamana ki nana wekepupu ki yonai ka nau waigugu mena pokaiya mu tadeyani.’

Momai bagi ade berokoi ki waigugui Iyesu matarapupu

36 Iyesu iyapana ropani kawaya ki kamaditapu tawa rabineya yapu ton-dubu makeya ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kaiwawonuga, kau gwaba momai berokoi kokorau wenawena ki waigugui nuwagibi ki mibai kau karako matarau nuwagi da nu wainapamu.”

37 Mu inako tagubu, ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Momai bagi upu apunai ki e ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai.

38 Kokora ki ka waira kuduba madega kauwagau madega posiwagau, ade momai bagi ka iyapana kuduba ki aita ewa Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana ki ragidai. Gwaba berokoi ki momai kwisipupu ka Berokoi Apunai Seitani e iyapanaiyoma,

39 ade iyara apunai ki ka Berokoi Apunai Seitani e eya. Maura marai ki ka mara siyareya, ade raupomutagamana ragidai ki mu ka Mamanuga God e aneyaiyoma.

40 Mu gwaba berokoi ki kwaimpu matau
isiyamupu ki maba mara siyareya
41 ka nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau
aneyaniyoma tonotamani da mu nau garini ra-
bineya kayatagisi gwede kuduba iyapana bigi
tageyau ade iyapana gwedewau berokoi kwae-
tagamu ragidai ki mu kuduba mete kina puru-
tamini damutamini,
42 manako tetamini mata maramara urau ki
nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako mu
ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono ‘aige,
aige’ togomono idiwono.
43 Mara ki makeya ka Mamanuga God e eya
iyapanaiyoma bagi supasupai kwaetagamawa
ragidai ki mu tanimaga madega maba tapa-
poto manako mu e gari rabineya idiwono. Wi
wenaguga mete kina ki ka wi nau waigugu
suwagubuwani yau ki mibai naigida mena waina-
pumuri.”

Waigugu yonai dai yau kena

44 Iyesu inako wagubu manako waigugu dai
ade tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e gari
rabineya kaiwana e kasiyarai pokaiya idiwana
ki keyakeyai ade mosi nau karako wi nidiyani
wainapumuri. Ki ka apunu mosi waira ukwa-
pupu rabineya purapura bagi kawaya mo ba-
nanapupu ki maba. E purapura ki empupu
ade utapupu kamadubu manako mibi mamamai
garugaru mena kayawena e ebo gwedegwedei
kuduba tepupu nidapupu manako denai bowa
madai wadubu ki pokaiya ka e wirawena waira ki

gimarapupu. E waira gimara-pupu kewowena ki
ka purapura waira rabineya ki mete e nene.
45 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade
mosi ka yau kena; Ki ka purapura deni deni nida
kasiwarawagau apunai mosi taene bagi kawaya
mo kwaenepiyau umau ki maba.
46 E taene bagi kawaya mo bananapoto ki ka
e wirayagisi kaya-yagisi e ebo purapurai kuduba
nidapoto manako denai bowa madai yadini ki
pokaiya ka e kayayagisi taene bagi kawaya ki
gimarapoto.
47 Ade Mamanuga God e gari rabineya kaiwana
e kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai ade
mosi ka yau kena; Ki ka iyapana kimai wasisi-
nai ragidai puwarimuguma tempu kaya-tagubu
kaburu rabineya nunumupu manako raubiyo
kiyabumaga ebo ebo waramupu ki maba.
48 Mu puwari-muguma tainitamini borau
positagisi ki ka mu raubiyo kwanapomoto.
Raubiyo bagi ki mu kodemaga rabineya nunu-
moto ko berokoi ki mu isiyapomoto.
49 Mara siyarai ki marai baiyagisi ki ka inako
maba wenayagisi. Mamanuga God e aneyaiyoma
kayatagisi iyapana bagi supasupai ragidai mu
paunamugu iyapana beramaga berokoi ki kwana-
tamini,
50 manako tetamini mata maramara urau ki
nonareya isiyatamini. Isiyatamini manako mu
ika yadi kimono uwarimaga sisiripomono ‘aige,
aige’ togomono idiwono.”
51 Iyesu waigugu ki wagubu kewo-wena ka e
tadeyau kabukabuwa ragidai ki emitapu manako

manutapu, wagubu ke; “Nau keyakeyai karako suwagu-buwani ki mibai wi wainamupu bo pa mena?”
“Ena, nu wainamipi.”
52 Mu inako tagubu ki pokere Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai mo wi ni-diyani wainapumuri; Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai ubumoto nau sumasinimoto manako Mamanuga God e gari rabineya kayatag-isi yona waunai mete kataitagisi ki ka mu tawa apunai e tawai rabineya kaniyau e gwedegwedei waunai ade oragai ewapuru tepiyau ki maba.” Iyesu inako wagubu.

Natere Nasareta ragidai Iyesu tagararamupu (Maki 6:1-6; Ruki 4:16-30)

53 Iyesu waigugu kuduba ki wagubu kewowena ka e tawana ki kamadubu,
54 manako wirawena e ebo tawaneya ade kayawena. E guriguri tawai rabineya Mamanuga God e yonai iyapana tadeyawa kabukabuwa tondawa. Iyapana ropani kawaya e yonai wagawa ki wainapamawa ka mu notamaga kowena, tagamawa ke; “Apunu yau ka yona kawaya kawaya yau bani wainapupu bauwena wagau? Nota yau ka nima e kwebu? E matakira ebo ebo mete kwaewagau ki kerarai ka badidi?
55 E ka ripa meyau kaitepiyau tawa wadau apunai ki e gubagai. E inai ka Meri ade e yowaiy-oma ka Diyemesi yo Diyosepa yo Saimoni yo Diyudiyasi.
56 Ade e egapuiyoma ka nu mete yewe idiwei. E ka pa tawa munai ko e katai kawaya yau ka e bani wadubu?”

57 Iyapana inako tagubu manako Iyesu simpu
siyasiya tagararamupu.
Ko Iyesu iyapana tadebu, wagubu ke;
“Mamanuga God e bonanai wainapiyau wagau
apunai ki e ka tawana tawana umono manako
iyapana e wiwirapomono e diriwai kwaetogo-
mono ko e wirayagisi e ebo tawaneya baiyagisi ki
ka e eya iyapanaiyoma e eba wiwirapomono ade
e diriwai mete eba kwaetogomono.”
58 Iyapana ika idiwa e eba suma-mupu ki pokere
natere ki rabineya ka e matakira ropani kawaya
eba kwaewena.

14

Iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni powena
(Maki 6:14-29; Ruki 9:7-9)

1 Mara ki makeya ka tawana Gariri ragidai mu
kawaimaga si ka Erodi Iyesu sisiyai wainapupu,
2 manako e kowakowaiyoma tadebu, wagubu
ke; “Apunu yau kena e ka bani iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni powena ki ade
iyawena kipu ubupu ki pokere e kasiyara wadubu
matakira ebo ebo inako kwaewagau.”
3-5 Apunu Erodi inako wagubu ki mibai
ka e naiya e yowai Piripo e wainai si ka
Erodiyasi kuwawena uwapu ki pokere iyapana
siruwatamiyawa apunai Diyoni ubupu e
kawareya kawareya sisibapiyawa, wagawa
ke; “Kau nadawagi kuwanugibi ki kau gora
raurupipi bera berokoi kwaenugibi.” Apunu
Diyoni inako wagawa tondawa ki pokere apunu
Erodi gagayawena Diyoni deni mena miniyana

po wainapupu. Ko e Diyu ragidai mu kudumugu
mete wainapupu mibai ka iyapana kuduba
kataimugu da apunu Diyoni e ka Mamanuga God
e bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi.
Apunu Erodi iyapana kudumugu wainapupu ki
pokere e piyara ragidai tadebu da mu Diyoni pa
wadamana e idai kerarai umamana dokodoko
manako diburapamana ki nana wagubu.

6 Ki eweya, iyapana apunu Erodi wenawena
marai ki kupei kupe-tagamawa idiwa ki mareya
ka ridi Erodiyasi e petei bauwena apunu Erodi
e daiyoi bautagubu ragidai mete mamamataga-
mana ki nana mu yabara-mugu taerewagawa
kaniyawa yabadawa. Apunu Erodi munu ridai ki
badidi kwaewena empupu ka e rabinai bagiwena,
7 manako gwaiyaba kaimatana e sibu, wagubu
ke; “Nau mibai nidiyakani; Kau gwede mo nene
wainapiyei nuwagi ki kuduba nau kau negeyani.”

8 Apunu Erodi inako wagubu, manako munu
ridai ki e inai nuwaiya badidi wainapiyawa ki
e kataiya ki pokere e denai wagubu ke; “Nau
nuwaneya kau tegeyana ka yau kena; Iyapana
siruwa-tamiyawa apunai Diyoni e gobai wi
karako memuri puru manako e debai ki wi yogo
kawareya tamuri nau tegemuri.”

9 Apunu Erodi yona ki wainapupu ka e
nuwaboyawena. Ko e ororeya mena e daiyoi
bautagubu ragidai mu yabumugu munu ridai
ki gwaiyaba kaimatana sibu ki pokere e piyara
ragidai tadebu da mu munu ridai ki nuwaiya
badidi ki makeya makeya kwaetagamana ki nana
wagubu,

10 manako mu e umuneya kayatagubu apunu
Diyoni dibura rabineya tondawa ki e gobai
mempu puru.
11 Mempu puru manako e debai yogo mo
kawareya tampu wadumpu bautagubu munu
ridai ki kwemupu, manako e ubupu yogo ki
wadubu kayawena e inai kwebu.
12 Apunu Diyoni e tadeyau kabukabuwa
ragidai e powena sisiyai wainamupu ka
mu bautagubu e kwakwarepui wadumpu
kayatagubu ononomupu. Ki eweya ka mu
kayatagubu apunu Diyoni powena sisiyai ki
kuduba Iyesu simupu.

Iyesu iyapana 5000 bani mibai tagebu (Maki 6:30-44; Ruki 9:10-17; Diyoni 6:1-14)

13 Iyesu apunu Diyoni powena sisiyai waina-
pupu ka e tawana ki kamadubu waka kawareya
iyapana eba idiwu tawanai mo kayawena e ebo
mena ika tondana ki nana. Ko iyapana e kaya-
wena sisiyai wainamupu ki ka mu e kayawena
ki deneya kaburu papateya kerapumugu kay-
atagubu kaiwa e duwareya buri bautagubu man-
ako e nawanai ika idiwa.
14 Iyesu buri bau-wena waka kamadana wairau
surana kwaewagawa ka e iyapana ropani kawaya
bautagubu e nawanai ika idiwa emitapu manako
e mu nuwaboyamaga wainapupu ubupu sigiram-
aga ebo ebo ki iyatapu.
15 Kemorawagawa makeya ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; “Madega surana kwaewagau,
ko tawana yau ka tawa pa mena ki pokere kau
iyapana ropani kawaya yau karako tonotami da

mu kayatagisi tawa tawa bani dai mu mubo gi-
marapomoto teyomoto kupomoto.”
16 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu denai
tadebu, wagubu ke; “Ae, mu eba kayatagisi ko
wi wiga baniga dai tepumuri tagemuri da mu
kupomoto.”
17 E yona ki wagubu ka mu denai tagubu ke;
“Akae, nu ka bani buredi ida daikere mena ade
raubiyo apeya ki mena yewe temipi.”
18 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Ki baganai, bani ki tepumuri nau
tegemuri.”
19 E inako wagubu manako iyapana kuduba
dewarepa kawareya idiwana ki nana tadebu. E
bani buredi ida daikere mena ade raubiyo apeya
mete kina ki tepupu esida kunumau yabu tapu
e Mamai bameya parauwena manako bani bu-
redi ki gerepupu e tadeyau kabukabuwa ragidai
tagebu manako mu ubumpu iyapana tagempu
kayatagubu.
20 Iyapana kuduba bani ki kupampu mate-
tagubu manako mu kupampu kewowena eweya
ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bani
pirai ki kwanamupu kode rabineya nunumupu
ka kode ida esida kewowena kerapu apeya (12)
positagubu.
21 Ko mara ki makeya ka iyapana ropani
kawaya eba bigabigai bani ki kupampu
matetagubu. Apunu mena ka kuduba 5000, ko
ridi yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.

Iyesu e kerareya kaburu kawareya kaniyawa (Maki 6:45-52; Diyoni 6:15-21)

22 Iyapana bani ki kupampu kewo-wena eweya
ka Iyesu e tadeyau kabu-kabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Wi yabiri waka kawareya kaburu
papasi daikere kaiwagi ko nau ka ewa ika bausug-
ani.” E inako wagubu manako wirawena iyapana
kuduba ika dibimupu idiwa ki tonotapu mu mubo
tawana-mugu tawanamugu kayatagubu.
23 Iyapana kayatagubu kewowena eweya ka
Iyesu e eya mena kwaunai mo yapu manako e
eya mena e Mamai bameya ika guriguriwagawa
tondawa da kemorawena.
24 Kemora ki rabineya ka nusuru towawa
wirawena waka kaburu paunau gipiyawa
kaniyawa,
25 da mara waunitau dumai tarana kwaewa-
gawa ka Iyesu kipu ubupu supu e kerareya
kaburu kawareya e tadeyau kabukabuwa ragidai
mu ewamugu kayawena.

26 E kayawena kaniyawa da mu bamamugu
bauwagana kwaewagawa ka mu e kaburu
kawareya e kerareya mu denemugu yabadawa
emupu ki ka mu kudu ebotau wainamupu
didiguramaga wagubu, tagubu ke; “Guba
diyayai mo bauwagau.” Mu inako tagamawa
kwetagamawa idiwa.

27 Ko Iyesu garugaru mena tadebu wagubu ke;
“Yau ka nau, ki pokere kudu eba kwaiwogoi ko
kasiyarai kawaya idiwoi.”

28 Apunu Pita Iyesu yonai ki waina-pupu ka e
denai wagubu ke; “Kaiwa-woni, ki kau baganai
ki kau nuwagi da nau mete kina nau kerapuneya
kaburu kawareya kau bamageya kaniyani.”

29 “Ki baganai, yabi.” Iyesu inako wagubu
manako apunu Pita kipu ubupu waka kamadubu
e kerareya kaburu kawareya Iyesu bameya
kayawena.
30 E kaburu kawareya kaniyawa ka e nusuru
kasiyarai kawaya bauwena e weupana kwenu-
pana kwaewagawa ki kudeya wainapupu. E
kudu wainapiyawa makeya ka e kaburu rabineya
surana kwaewagawa ki pokere e bonanai ragiragi
kawaya wagubu ke; “Kaiwawoni, nau kaburu ra-
bineya surakani ki pokere waitasini.”
31 E inako wagubu, ko Iyesu garugaru mena e
idaiya wadubu manako sibu, wagubu ke; “Pita,
kau badidi pokere kau notagi apeya apeya in-
ako wainapiyei? Kau kawaya daganani nau eba
sumasiniyei.”
32 Mu waka kawareya positagubu makeya ka
nusuru kewowena.
33 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
matakira ki emupu ka mu e si tepamupu, tagubu
ke; “Mibai, kau ka Mamanuga God e eya Gubagai.”

Iyesu sigira ragidai tawana Genesare rabineya iyatamiyawa
(Maki 6:53-56)

34 Mu waka kawareya ade kaya-tagubu kaiwa
da papasi buridere tawana Genesare bautagubu.
35 Iyapana ika idiwa Iyesu kiyabui emupu ka
mu garugaru mena kimpu ubumpu tawa tawa
kayatagubu sigira ragidai tetampu Iyesu bameya
bautagubu.
36 Mu e midi tatamai mena geyapamana da mu
iyatagamana ki nana e genemupu, manako sigira

ragidai ki e midi tatamai geyamupu makeya ki ka mu kuduba iyatagubu gawarara.

15

Nu ripakwarakwaranuguma mu kabuwamaga (Maki 7:1-3)

1 Parisi ragidai ade Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai mete kina natere Diyerusaremu were bautagubu manako Iyesu manumupu, tagubu ke;
2 “Kau tadeyei kabukabuwa ragidai badidi pokere nu goranuga oragai ki nu ripakwarakwaranuguma nu kabuwanimawa kebomawa ki mu raurupiyamu mu idamaga gora ki pokaiya eba siruwapiyamu were bani kupamu?”
3 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Wi gwede nana wi wiga goraga naigida mena wiwira-piyamu ko Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu?
4 Mamanuga God e okai wagubu ke; ‘Kau inagi mamagi naigida mena wiwiratamiyowa ade mu umunumaga wadowa’. Ade e okai mosi inako wagubu ke; ‘Iyapana nima e eya inai mamai tadebu siyasiya ki ka wi denai e minimuri poyo.’
5 Mamanuga God e okai inako wagubu ko wi wibo nuwagau iwagamu da iyapana mosi e inai mamai nuwasiyasiya nene idiwu ki emitamini manako yagisi ke; ‘Nau wi waitaniyana gwede mo negeyana ko nau gwede ki winepuwani Mamanuga God nene tapuwani ki pokere nau wi negeyana ka eba baganai.’

6 E inako yagisi ki ka wi iwagi ke; ‘Baganai,
kau inagi mamagi eba waitatamiyowa.’ Ko wi
iyapana inako tadeyamu ki ka wi paerepiyamu
Mamanuga God e gorai tapu ki wi raurupiyamu
manako wi wibo kabuwaga ade wi wibo kaisiga
ki mena makeya makeya kwaiwagamu.
7 Wi ka wi midiga pa matakawagau ragidai.
Oragai apunai Aisaiya takari kawaya wi karako
kwaiwagamu idiwu ki uwamau empupu manako
wi nene oka mibai inako tapu, wagubu ke;
8 ‘Mamanuga God e wagau; Iyapana yau nau
sini pa umunumaga pokaiya tagamu wi-
wirasiniyamu, ko mu nuwamaga notam-
aga ka uwama kawaya, eba nau bamaneya.
9 Mu tagamu da mu nau sini tepa-piyamu ko
mu kwaetagamu ki mibai ka pa mena.
Mu muga goramaga iyapana naiya mu
mubo notamaga pokaiya kwaetagamawa
iwa ki mena mu makeya makeya
kwaetagamu ade mu kowamuguma mete
kabuwatamiyamu iwu. Ko gora kuduba
mu wiwirapiyamu ki ka eba nau gorani. Pa
mena.’
Oragai apunai Aisaiya wi sisiyaga inako
wagubu.”

Gwede ka iyapana bigi negeyau?
(Maki 7:14-23)

10 Iyesu iyapana ropani kawaya ika idiwa ki
mu nene wagubu bautagubu manako tadebu,
wagubu ke; “Nau yona yau suwagani ki mibai wi
naigida mena wainapumuri kataiwagi wetawe-
tara;

11 Wi gwede mosi wi umunugere kupumuri
ki ka eba bani ki wi bigi negeni. Ko wi wibo
rabinagau berokoi notapiyamu manako wi
umunuga pokaiya matarau iwagamu ki mena
wi bigi negeyau."

12 Iyesu yona ki wagubu kewowena eweya
ka e tadeyau kabukabuwa ragidai e bameya
bautagubu manako simupu, tagubu ke; "Parisi
ragidai kau yonagi ororeya mena nuwagibi ki mu
wainamupu gagayatagubu ko kau ki wainapipi bo
pa mena?"

13 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu
wagubu ke; "Gwede ripai kuduba ki nau Mamai
kunumau tondau e idere eba utapu ki ripai ka e
aita ewa uburoto kwaitamini,
14 ki pokere wi Parisi ragidai mu nene eba
wainapiyoi. Mu ka iyapana yabumaga kenekenei
ragidai mu kawakawaimuguma, ade mu muga
mete yabumaga kenekenei ki pokere mu yawata
paerepiyamu. Yabui kenekenei apunai mosi ki
eba uburoto e waretai yabui kenekenei ki e idaiya
yadini yawata kabuwapoto. E inako kwaeyogono
ki ka mu ewapuru yawata paerepomoto bobau
gwepomoto."

15 Iyesu yona ki wagubu ka apunu Pita denai
wagubu ke; "Kau waigugu nuwagibi ki mibai kau
matarau nu kabuwaniyo."

16 Ko Iyesu denai mu kuduba tadebu, wagubu
ke; "Wi mete kina mu maba notababa wadamu
bo?
17 Wi badidi pokere eba wainapiyamu? Bani
kiyabui ebo ebo kupumuri ki suroto wi rabinagau

tondono manako ewa baiyagisi kayayagisi. Ki ka
eba bani ki wi nuwaga notaga bigi kweyau,
18 ko ki ka wi wibo rabinagau berokoi badidi
wainapiyamu manako wi umunugere matarau
iwagamu ki mena wi bigi negeyau.
19 Wi wibo nuwaga notaga nota berokoi ebo
ebo wainapiyamu taininiyau ki pokaiya ka
wi minimini popoiwagamu, deni deni rauru
kawakawaraiwagamu, taku maba igida yauda
asusu yabayababa iwu, kuwaiwagamu, yona
beraiwagamu ade yanuwe teyateyama iwagamu.
20 Nota berokoi ebo ebo inako ki wi bigi
negeyau, ko wi idaga eba siruwapiyamu were
bani kupamu eba ki wi bigi negeyau." Iyesu inako
wagubu.

Ridi kwaiyanai mosi Iyesu sumapupu (Maki 7:24-30)

21 Iyesu tawana ki kamadubu kaya-wena
kaniyawa da tawana mosi natere Taya yo natere
Saidoni bamamugu ika bauwena,
22 ka tawana Kainani ragidai mu ridimaga mosi
ika tondawa ki Iyesu bameya bauwena manako e
bonanai ragiragi kawaya sibu, wagubu ke; "Ora-
gai apunai Dewida e momai, kau nau nuwaboyani
wainapiyei bo pa mena? Kweya kairapu berokoi
mosi nau peteni rabineya tondau ki pokere e
makariwagau naigida eba ukwarau."
23 Ridi ki inako wagubu, ko Iyesu yona daikere
eba wagubu ki pokere e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu manako simupu,
tagubu ke; "Kau ridi yau tonopi da e kayayagisi

mibai ka e midi togatoga nene yona-wagau ton-
dau.”
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu
ke; “Tawana Isiraero ragidai papa sipi maba
yawata paeremupu kwakotagubu kayatagubu ki
mu nene mena ka nau Mamai nau tonosinibu
kawapuwani.”
25 E yona ki wagawa makeya ka ridi ki Iyesu
yabareya kwarisiwena e ramatai kawareya
ubupu manako sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni,
kau nau waitasini.”
26 E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
“Nau munu rasi banimaga tepani takumuguma
kupamana nene isiyapani ki ka eba baganai.”
27 Iyesu inako wagubu, ko e waigugu wagubu
ki mibai ka ridi ki wainapupu ki pokere e denai
wagubu ke; “Kaiwawoni, kau yona mibai nuwag-
ibi, ko munu rasi ki mu banimaga kupomono da
pirai gwetagisi ki ka taku mete kupomoto.”
28 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai sibu,
wagubu ke; “Ridi, kau kawaya daganani nau
sumasiniyei ki pokere kau petegi nene badidi
wainapiyei ki nau kwaesugani.” Iyesu yona ki
wagawa makeya ka ridi ki e petei deni mena
iyawena.

Iyesu ubupu iyapana ropani kawaya iyatapu

29 Iyesu tawana ki kamadubu kayawena kaburu
Gariri papateya bauwena manako kanibu kwau-
nai mo yapu kwarisiwena tondubu.
30 E ika tondawa ka iyapana ropani kawaya
e bameya ika bautagubu. Mu kowa-muguma
idamaga kerapumaga bada-badamawena
ragidai, yabumaga kenekenei ragidai, idamaga

kerapu-maga korekorei ragidai, tenawarimaga badababadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai, ade iyapana sigiramaga kiyabui ebo ebo ragidai ki mu tetamawa ika bautagamawa Iyesu yabareya nakatamawa manako e ubupu mu kuduba iyatapu.

31 Iyapana tenawarimaga badababadamawena bisi kayawena yona eba tagamawa ragidai ki mu ka yona ade tagubu, idamaga kerapumaga korekorei ragidai ki mu ka ade supasupatagubu, iyapana idamaga kerapumaga badababadamawena bisi kayawena ragidai ki mu ubumpu kerapumugu kayatagubu, ade iyapana yabumaga kenekenei ragidai ki mu ka tawana ade emupu. Iyapana kuduba ika idiwa matakira ki emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu manako tawana Isiraero ragidai mu Mamamaga God ki e si mu esida tepamupu.

Iyesu iyapana 4000 bani mibai tagebu (Maki 8:1-10)

32 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu nene wagubu bautagubu, manako tadebu, wagubu ke; “Nau iyapananiyoma yau mu nuwaboyamaga wainapakani. Mu dai ka tawana uwama kawaya were bautagubu mara apeya eyaka nu mete yewe idiweya ko mu banimaga ka pa mena. Nau mibi wetei mu tonotamani ki ka mu yamono da yawatau kasiyaramaga kewoyagisi wairorotagisi.”

33 Iyesu inako wagubu ko e tadeyau kabuk-abuwa ragidai denai e manumupu, tagubu ke; “Tawana yau ka gwabau iyapana eba idiwu

tawanai ki pokere nu kaigamu iyapana ropani
kawaya yau waitatamamu ki ka mu banimaga
ki nu bani maba tepamu tageyamu da mu kupo-
moto?”

34 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu manutapu,
wagubu ke; “Wi masura boromai badibadi ika
nunumupu?”

Mu denai tagubu ke; “Nu masura ida daikere
kewowena daikere apeya ki mena yewe temipi
ade menamena maimerei munta eba ropani dai
mete temipi.”

35 Iyesu yona ki wainapupu ka e iyapana
kwarisitagamana waira kawareya idiwana ki
nana wagubu,

36 manako e masura ida daikere kewo-wena
daikere apeya ki ade menamena ki mete
tepupu kunumau esida Mamanuga God bameya
parauwena. E bani ki gerepupu e tadeyau kabu-
kabuwa ragidai tagebu manako mu bani ki
temupu iyapana tagemupu kaya-tagubu.

37 Mara ki makeya ka iyapana ropani kawaya ki
kuduba bani ki kupampu matetagubu. Mu kupa-
mawa idiwa da kamadumpu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai bani pirai kwana-mupu kode ra-
bineya nunumupu manako kode ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) positagubu.

38 Iyapana ropani kawaya bani ki kupampu
matetagubu apunu mena ka kuduba 4000 ko ridi
yo munu mete kina ki mu eba iyabatampu.

39 Ko Iyesu iyapana tonotapu kaya-tagubu man-
ako e tadeyau kabukabuwa ragidai mete waka
rabineya yamupu tawana Magadani kayatagubu.

16

Iyesu matakira mo kwaewagana ki nana tagubu (Maki 8:11-13; Ruki 12:54-56)

1 Ki eweya ka Parisi ragidai ade Sadusi
ragidai Iyesu kerareya wadamana da e
yona mo paerepana bo eba paerepana ki
empamana ki nana e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Kau kunuma kasiyarai
pokaiya matakira mo kwaenuwagi da nu kau
eminiyamu.”

2 Iyesu yona ki wainapupu ka e denai tadebu,
wagubu ke; “Madega surau gugu beuwagau em-
piyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Gugu beuwena ki
pokere marawani ka kwamura puruyagisi’,
3 ade wi didiburu oroguma pinipini-wagau em-
piyamu ki ka wi iwagi ke; ‘Oroguma pinipini-
wena ki pokere kemora nene ka nawaya baiyag-
isi.’ Wi ka kunuma yo waira kiyabumaga em-
piyamu manako ki pokaiya ka wi kataiwagamu
da nawaya baiyagisi bo kwamura uburoto. Ko
Mamanuga God karako kwaewagau ki mibai wi
badidi pokere eba empiyamu bo wainapiyamu?
4 Wi karako idiwu ragidai wi beraga ka eba
bagi ade Mamanuga God bameya ka wi rauru
kawakawara ki berai maba kwaiwagamu ki
pokere wi kunuma matakirai empamana ki
nana iwagamu ki mo nau eba kwaesugani.
Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa
apunai Diyouna matakira badidi kwae-wena ki
kawareya mena nau wi kabuwa-niyani.” Iyesu
inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu beramaga (Maki 8:14-21)

5 Mu waka kawareya kayatagubu kaiwa ka
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu
da mu masura dai eba temupu.
6 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Nau suwagani
wainapumuri; Parisi ragidai ade Sadusi ragidai
mete kina mu banimaga bedebedepupu ki wi
naigida mena empiyoi kaisipiyoi kwaenda mu
banimaga kinokinoi ki wi pasiniyoto giriniyoto.”
7 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai babatagubu manako mu mubo
mubo deni deni manu kasiwaratagamawa, taga-
mawa ke; “Nu masuranuga dai eba temipi ki
pokere e inako wagau bo?”
8 Mu notamaga badidi wagawa ki Iyesu ororeya
mena kataiwena ki pokere e manutapu, wagubu
ke; “Wi badidi pokere masura dai eba temupu ki
kawareya iwagamu? Wi sumaga nau bamaneya
ka eba kawaya.
9 Nau keyakeyai suwagubuwani ki mibai wi
eba wainamupu bo? Nau naiya bani buredi
ida daikere mena gerepuwani iyapana uratanai
mena 5000 tagebuwani kupampu matetagubu
gawarara ki ka wi bani pirai uburawa ki kode
badibadi positampu? Wi ki wainapiyamu bo pa
mena?
10 Ade nau masura ida daikere kewowena
daikere apeya gerepuwani iyapana 4000 tage-
buwani kupampu matetagubu ki ka wi bani pirai
uburawa ki kode badibadi positampu?”
11 Nau eba bani kaina nene suwagubuwani ko
nau Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu ban-

imaga bedebedepupu ki wi naigida mena empamana kaisipamana ki nana suwagubuwani. Ko wi badidi pokere keyakeyai ki mibai eba wainamupu?”

12 Iyesu yona ki wagubu ka e tadeyau kabukabuwa ragidai wainamupu da e eba bani kaina bedebedepupu kinokino-wena ki nene wagubu ko e Parisi ragidai ade Sadusi ragidai mu kabuwamaga ki naigida mena empamana kaisipamana ki nana wagubu.

Apunu Pita ubupu Iyesu nu Iya Negeyana Apunai Keriso sibu
(Maki 8:27-30; Ruki 9:18-21)

13 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kina natere Sisaraiya Piripai ade natere dai bameya bameya mete kina ki deneya kaya-tagubu. Mu yawatau kayatagubu kaiwa ka Iyesu mu manutapu, wagubu ke; “Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau nene ka iyapana badidi tagamu?”

14 “Mu dai tagamu da kau ka iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni, ade dai tagamu da kau ka oragai apunai Eraidiya ade wiranugibi baunugibi, ade dai tagamu da kau ka Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Diyeremaiya bo ade e waretai mosi.”

15 Mu inako tagubu manako Iyesu mu ade manutapu, wagubu ke; “Ko wiyo, wi wainapiyamu da nau ka nima?”

16 E inako wagubu ka apunu Saimoni si daikere Pita denai wagubu ke; “Kau ka Mesaiya. Kau ka nu

Iya Negeyana Apunai Keriso. Kau ka Mamanuga
God mara-mara tondau apunai e eya Gubagai.”

17 Apunu Pita inako wagubu manako Iyesu de-
nai e sibu, wagubu ke; “Apunu Diyouna e guba-
gai Saimoni, kau yona mibai nuwagibi ki pokere
mamama-nugowa. Kau yona inako nuwagibi
ki ka eba iyapana kaina mo kau kabuwanibu
ko nau Mamai kunumau tondau e mena kau
kabuwanibu ki makeya kau nuwagibi.

18 Apunu Pita, nau nidiyani wainapi; Kau sigi
ka waigugu ko ki mibai ka ‘bowa’ ki pokere
bowa ki kawareya ka nau bebedani kaupani
nau tawani yadani manako nau sumasiniyamu
ragidai kau pokagere ropanitagisi ade mu suma-
maga ragiragiyagisi. Po kasiyarai ki baiyagisi nau
sumasiniyamu ragidai ki bodata-mana kwaeyo-
gono ko po kasiyarai ki mu eba raurutamini bo
bodatamini. Pa mena.

19 Mamanuga God e gari kunumau ki kasiparai
nau kau negeyani ki pokere kau yewe wairau
gwede mo bodapana eba wenawagana nuwagi ki
ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete bo-
dapoto da eba wenayagisi. Ade kau yewe wairau
gwede mo wenawagana ki nana baganai nuwagi
ki ka Mamanuga God usi kunumau ki e mete
baganai yagisi.”

20 Iyesu inako wagubu manako wirawena e
tadeyau kabukabuwa ragidai mu umunumaga
umapu, wagubu ke; “Nau ka wi Iya Negeyana
Apunai Keriso ko yona ki wi iyapana eba tade-
muri.”

Iyesu bita midi makari bananapana powagana

ki yonai wagubu
(Maki 8:31-9:1; Ruki 9:22-27)

21 Naiya ka Iyesu e powagana sisiyai e tadeyau
kabukabuwa ragidai matarau eba tadebu ko
karako ade ewa ka e mu inako tadebu, wagubu
ke; “Nau natere Diyerusaremu kayasugani man-
ako iyapana kawakawai Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God e gorai
kataimugu ragidai mete kina ki mu ubumoto
nau wadisinimoto bita midi makari kawaya da-
ganani tegeni. Mu nau wadisinimoto deni mena
susinimoto poyo ko mara apeya eyaka kewoyagisi
eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.”
22 Iyesu e powagana sisiyai matarau inako
wagubu wainapupu ka apunu Pita ubupu Iyesu
wadubu paere bananapupu mubo kayatagubu
manako e ubupu Iyesu sisibapupu, wagubu ke;
“Kaiwawoni, mu kau bamageya inako kwaeto-
gomono ki ka Mamanuga God mu bodatamini da
kau bamageya inako eba wenayagisi.”
23 E inako wagubu ko Iyesu wira-wena e em-
pupu manako denai sibu, wagubu ke; “Pita, kau
ka Seitani. Kau nau yawatani bodapiyei ki pokere
nau taganeya kayanuwagi. Kau eba nau Mamai
God e nuwaiya ki nuwegei ko kau iyapana kaina
mu notamaga ki nuwegei.”
24 Iyesu inako wagubu manako ade wirawena
e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba tadebu,
wagubu ke; “Iyapana nima nuwaiya nau ewaneya
kayawagana wainapiyau ki ka e gwedegwede
kuduba e eya iyai nene wainapiyau ki kamadini
manako e bita makari nau pokanere bananapana
ki kudeya e eba wainapono ko kasiyarai kawaya

uburoto e eya korosi kawara-poto yabadini nau
ewaneya uburoto kayayagisi.
25 Iyapana nima e ebo iyai karako nene
wainapiyau ki ka e eya iyai ewa nene ki e
kaupiyau. Ko iyapana nima nau pokanere e
eya iyai karako nene kaupiyau ki ka aita ewa ka e
iya mibai bananapoto yadini.
26 Iyapana mosi e eya iyai karako nene
wainapiyau ade waira purapurai kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau ki tepiyau
niniyapiyau, ki ka e poyagisi makeya ka e
gwedegwedei ki kuduba kamadini kayayagisi
ko denai mo eba yadini. E eya iyai mibai ki e
kaupupu kewowena.
27 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai uburani
nau Mamai e tanai bagi kawaya ki kasiyarai
pokaiya nau aneyaniyoma tetamani mete kawa-
mamu makeya ki ka iyapana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau mu badidi kwae-
tagamawa ki makeya mena ka nau mu denai
tageyani.
28 Nau yonani yau nidiyakani ki wi naigida
mena wainapu-muri; Wi karako idiwu ragidai
nau Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawo-
sugana ki marai baiyagisi emisinimuri were ka wi
dai popoiwagi.”

17

Iyesu kiyabui wirawena taniwena
(Maki 9:2-13; Ruki 9:28-36)

1 Mara ida daikere kewowena daikere eyaka
mena ki eweya ka Iyesu ubupu apunu Pita, apunu
Diyemesi ade Diyemesi e yowai Diyoni mete kina

waratapu mu muga mena kweya kawaya mo
yampu kwauneya positagubu.
2 Mu ika idiwa ka Iyesu e midi kuduba
wirawena ebo wenawena. E kiyabui wirawena
tanai ka madega sinini maba ade e midi tatamai
poe kawaya wirawena taniwena ki mu mete
emupu.
3 Mu empamawa idiwa ka oragai popotagubu
ragidai Mosisi yo Eraidiya mataratagubu bau-
tagubu Iyesu mete yonatagamawa idiwa ki mu
emitampu.
4 Emitamawa ka apunu Pita ubupu Iyesu inako
sibu, wagubu ke; “Kaiwawoni, nu wi mete yewe
idiwei ka bagi kawaya. Kau nuwageya ki ka
nau karako nabonabo apeya eyaka yewe yadani,
mosi kau nene, mosi apunu Mosisi nene ade mosi
apunu Eraidiya nene.”
5 Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka
oroguma poe tanai kawaya mo mu kawarimugu
kawapu manako bonana mosi oroguma rabineya
mete bauwena, wagubu ke; “Yau ka nau Guba-
gani. Nau nuwaneya po eyo ki pokere e mamamai
nau suwagakani. E mena yonai ki wi wainapiyoi
idiwoi.”
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai bonana
ki wainamupu ka mu notamaga kowena kudu
mete wainamupu manako gwairitagubu nikapu
mempu wairau ukwampu.
7 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena geyatapu
manako tadebu wagubu ke; “Kimuri ubumuri ko
kudu eba wainapiyoi.”
8 E inako wagubu ka mu yabu tampu manako
mu Iyesu e ebo mena ika uburawa emupu.

9 Mu kweya were wiratagubu kawamawa ka
Iyesu mu tatamatapu, wagubu ke; “Wi karako ba-
didi yabugere matarau waro were maba emupu
ki sisiyai wi iyapana eba tademuri. Nau Kunumau
Kawapuwani Apunai posugani ade iyasugani ki-
rani uburani eweya ka wi iyapana tademuri.”
10 Iyesu inako wagubu ka e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai ki e manumupu, tagubu ke; “Gora
kataimugu ragidai badidi pokere tagamu da ora-
gai apunai Eraidiya e yabiri baiyagisi?”
11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Mu apunu Eraidiya nene inako
tagamu ki mibai. E yabiri baiyagisi gwedegwede
kuduba okukuna-yagisi.
12 Ko nau ade suwagani wainapu-muri; Ora-
gai apunai Eraidiya e ororeya mena wirawena
bauwena ko iyapana e gogomupu manako mu
mubo nuwamugu e bameya berokoi badidi kwae-
tagamana wainamupu ki mu kwaetagubu. Ki
kwaitana ka iyapana ubumoto Kunumau Kawa-
puwani Apunai nau bamaneya inako mete kwae-
tagisi.”
13 Iyesu yona ki wagawa makeya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai katai-tagubu da e wagubu ki
ka e iyapana siruwatamiyawa apunai Diyoni ki e
nene wagubu.

Kweya kairapu munu mosi rabineya tondawa (Maki 9:14-29; Ruki 9:37-43)

14 Mu ade wiratagubu iyapana ropani kawaya
ki mu bamamugu bautagubu ka apunu mosi Iyesu
bameya bauwena e yabareya kwarisiwena e ra-
matai kawareya ubupu,

15 manako sibu, wagubu ke; “Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, nau gubagani e nuwaboyai ki kau
wainapi. Kweya kairapu mosi e rabineya tondau
ki e wadau kwisikwisi-piyau ku kawareya matau
kwenupiyau ade awanau mete kwenupiyau.
16 Nau e wadubuwani kau tadeyei kabukabuwa
ragidai mu bamamugu bausugubuwani da mu e
iyapamana ki nana, ko mu kwaetagubu ko e eba
iyawena.”
17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai
wagubu ke; “Wi nau eba sumasini-yamu ragidai.
Wi nau matesiniyamu idiwu. Nau mara badibadi
yabaranugu wi mete yewe idiwomu da wi nau
suma-sinimuri? Ko baganai, munu ki wadu-muri
nau bamaneya kebomuri.”
18 Mu munu ki wadumpu bautagubu ka Iyesu
kweya kairapu munu ki rabineya tondawa ki
siwakekepupu bauwena kayawena manako ki
makeya ka munu ki deni mena iyawena.
19 Ki eweya ka Iyesu e tadeyau kabukabuwa
ragidai mubo mena e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Nu badidi pokere keyai
berokoi ki simipi ko e eba bauwena kayawena?”
20 Mu inako manumupu, ko Iyesu denai tadebu
wagubu ke; “Ki mibai wi sumaga ka eba kawaya.
Ko nau nidiyani wainapumuri; Ripa damaya
madai ki bonai rabineya ka rasirasi. Wi marai
munta ki maba nau mibai sumasinimuri ki ka
wi kweya yau simuri, iwagi ke; ‘Kau kiya kiri
uburi buri kayanuwagi’, wi inako iwagi ki ka
kweya ki kiroto uburoto kayayagisi. Wi nau in-
ako sumasiniyoi ki ka wi badidi iwagi ki kuduba
wenayagisi.

21 Ko wi kweya kairapu yau maba siwakekepa-
mana ki ka wi yabiri Mamanuga God e nene bani
kamadumuri ade guriguriwagi were ewa e si-
wakekepumuri da e baiyagisi kaya-yagisi." Iyesu
inako wagubu.

Iyesu e powagana ade kirana uburana yonai ade wagubu
(Maki 9:30-32; Ruki 9:43-45)

22 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba
tawana Gariri rabineya bautagubu dibimupu
idiwa ka Iyesu mu tadebu, wagubu ke; "Iya-
pana ubumoto Kunumau Kawapuwani Apunai
nau nidani tagisi manako iyapana dai ki mu idam-
aga rabineya tamusinimoto,
23 da mu nau susinimoto poyo. Mu nau susin-
imoto poyo, ko mara apeya eyaka kewoyagisi
eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani."
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki
wainamupu ka mu nuwaboya-tagubu.

Apunu Pita Mamanuga God e Tawai ki takesi tapu

24 Mu natere Kaponiyamu bautagubu ka
Mamanuga God e Tawai ki takesi wadamu ragidai
bautagubu apunu Pita manumupu, tagubu
ke; "Wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai ki e nu
wairanuga denai takesi tarau bo pa mena?"
25 "Ena, e takesi tarau." Pita inako wagubu
ko e tawa rabineya yapu ka Iyesu wirawena
e sibu, wagubu ke; "Saimoni, kau badidi
wainapiyei? Iyapana gwedewau waira yau
kawakawaimuguma mu bamamugu takesi
tamoto? Iyapana kwaiyanai ragidai mu mena

takesi ki tamoto bo taubanuwai ragidai mete
kina?”
26 “Ki ka iyapana kwaiyanai ragidai ki mu mena
takesi ki tamoto.” Pita inako wagubu ko Iyesu
denai e sibu, wagubu ke; “Baganai, inako ki ka
nu taubanuwai ragidai waira ki denai takesi eba
tamana.
27 Ko Mamanuga God e tawai ki takesi wadamu
ragidai nu bamanugu eba gunaratagamana ki
nana ka kau kayanuwagi kimai kaburu kwenupi
manako menamena yabiri tainipi ki e kodabai ki
kau wadi waka manako e rabineya ka kau nu
takesi tamana ki bowai madai ika emani. Kau
bowa madai ki wadi manako kaya-nuwagi takesi
wadamu ragidai mu bamamugu nau yo wi ewa-
puru takesinuga tari.” Iyesu inako wagubu.

18

Nima ka kawaya esida?
(Maki 9:33-42; Ruki 9:46-48; 17:1-2)

1 Mara ki makeya ka Iyesu e tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu manako
manumupu, tagubu ke; “Kunumau, Mamanuga
God e gari rabineya nima si ka kawaya esida?”
2 Ko Iyesu munu marai munta mo nene wagubu
bauwena wadubu mu yabaramugu tapu,
3 manako tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai
nidiyani wainapumuri; Iyapana kawakawai wi
notaga munu rasi mu notamaga maba ki ka wi
Mamanuga God e bameya kaiwuri e gari rabineya
bagi kawaya idiwoi. Ko wi notaga eba munu
rasi mu notamaga maba ki ka wi Mamanuga God

e bameya eba kaiwuri ade e gari rabineya eba
idiwoi.
4 Nima iyapana yabaramugu ebo kwarisiyagisi
manako munu marai munta yau e notai maba
tondono ki ka aita ewa Mamanuga God e gari
rabineya ka iyapana ki kawaya-yagisi.
5 Ade iyapana nima nau sini pokaiya munu yau
maba e diriwai kwaewagau ki ka e nau diriwani
mete kwaewagau.
6 Ko iyapana nima uburoto nau sumasiniyau
apunai bo ridai ki pisipisipoto da e sumai nau ba-
maneya ki kauyagisi, akae, iyapana ki ka aita bita
kawaya mo bananapoto. Iyapana e wadumpena
bowa bisi kawaya mo taburuba pokaiya kwim-
pena e gobaiya umampena manako egi rabineya
kwenumpena ki ka e nene baganai.
7 Gwede marai kawai iyapana tainitamiyau da
mu paerepiyamu bigi kwaetagamu, ko iyapana
nima e waretai ki e kerareya wadau da e bigi
kwaewagau, akae, iyapana ki ka aita berokoi
kawaya eba marai bananapoto.
8 Ki pokere, kau idagi bo kau kerapugi daikere
berokoi kwaenugana ki nana taininiyau da kau
sumagi ki pokaiya kaupana kwaenugei, ki kau
kaubo uburi kau idagi bo kau kerapugi ki mei
puru kwenupi. Kau idagi bo kau kerapugi daikere
mena pokaiya kanenenugowa umowa da ewa iya
maramara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki
ka bagi kawaya. Ko kau idagi bo kau kerapugi
daikere daikere pokaiya inako umowa da mu aita
ewa kau wadinimoto mata maramara urau ki
nonareya kwenuni-moto ki ka berokoi kawaya.
9 Ade kau yabugi daikere berokoi kwaenugana

ki nana taininiyau da kau sumagi ki pokaiya kau-
pana kwaenugei, ki kau kaubo uburi kau yabugi
ki wadi toporu kwenupi. Kau yabugi eyaka mena
bagi ki mena pokaiya umowa da ewa iya mara-
mara tondana kaniyana ki iyai bananapi ki ka
bagi kawaya. Ko kau yabugi daikere daikere
pokaiya inako umowa da mu aita ewa kau wadini-
moto mata maramara urau ki nonareya kwenuni-
moto ki ka berokoi kawaya.

Papa sipi kwakowena ki keyakeyai (Ruki 15:3-7)

10 Wi munu rasi yau maba eba waigubatamiyoi
mibai ka mu aneya-muguma ka maramara
kunumau nau Mamai e yabareya ubumu.
11 Iyapana Mamanuga God e yawatai
paeremupu ragidai ki mu waratamana iya
waunai tageyana ki nana ka nau Kunumau
Kawapuwani Apunai bausugubuwani.
12 Nau keyakeyai mo suwagani waina-pumuri;
Apunu mosi e papaiyoma sipi ropani kawaya
apunai ida daikere mena (100) manako e papaiy-
oma ki mu paunamugu papa sipi eyaka mena mo
yadini kaupoto ki ka e badidi kwae-yagisi? Nau ni-
diyani wainapumuri; E papaiyoma dai ki kuduba
99 ki gwabau kamaditamini manako papa eyaka
mena wadubu kaupupu ki e kwaenei kayayagisi.
13 E kwaenepono umono da bananapoto ki ka
e papa eyaka mena ki e nene mamama kawaya
wainapoto ko e papaiyoma ropani kawaya eba
waditapu nunutapu ki mu nene ka e mamama
maraitau wainapoto.

14 Ki maba, wi Mamaga kunumau tondau e
eba nuwaiya e munui eyaka mena yau maba mo
yawata paerepoto kwakoyagisi.”

Iyapana bigi nu bamanugu kwaetagisi ki nu badidi kwaigamu?

15 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Kau waretagi
mosi berokoi mo kau bamageya kwaeyagisi ki kau
yabiri e bameya kayanuwagi manako wi apeya
wiga mena e paerei kwaewena ki wadumuri su-
pasupa. E kau yonagi wainapoto ki ka baganai,
16 ko e kau yonagi ki eba wainapiyau ki kau
uburi kau kowagiyoma apeya bo apeya eyaka
inako waratami e bameya kaiwagi manako e ba-
didi wagau ki mu mete wainapomoto. Kau in-
ako kwaenuwagi ki kau Mamanuga God e okai
wagubu ki makeya kwaenugei. Oka ki wagubu ke;
‘Iyapana apeya bo apeya eyaka baitagisi gwede
ewapuru emupu ki tagisi matara ki ka wi mu
yonamaga ki mibipumuri.’
17 Ko paere kwaewena apunai ki uburoto kau
kowagiyoma mu yonamaga mete eba wainapoto
ki kau kayanuwagi iyapana ika Mamanuga God
nene dibipiyamu idiwu ragidai kuduba mu pau-
namugu uburi nuwagi da mu mete kina e ba-
didi kwaewena ki sisiyai mu wainapomoto. Ko
e mu yonamaga mete eba wainapoto ki kau
e deni mena kamadi kayanuwagi. Mamanuga
God tagararapiyamu ragidai ade takesi wadamu
ragidai mu bama-mugu wi badidi kwaiwagamu
ki maba kau e bameya inako mete kwaenuwagi
tagararapi.

18 Nau wi kuduba yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Wi yewe wairau gwede mo bodapamana
eba wena-wagana iwagi ki ka Mamanuga God
usi kunumau gwede ki mete bodapoto da eba
wenayagisi. Ade wi yewe wairau gwede mo we-
nawagana ki nana baganai iwagi ki ka Mamanuga
God usi kunumau gwede ki nene mete baganai
yagisi.
19 Ade nau yona yau mete suwagani waina-
pumuri; Wi apeya yewe wairau gwede mo nene
wi nuwaga notaga eyaka mena pokaiya guriguri-
wagi ki ka nau Mamai kunumau tondau wi badidi
iwagubu ki makeya makeya e kwae-yagisi.
20 Mibai, wi apeya bo apeya eyaka nau sini
pokaiya ewapuru dibipu-muri idiwoi ki ka nau
mete kina ika wi paunagau.”

Iyapana paeremaga ki nu notanugu deni mena surupamu

21 Ki makeya ka apunu Pita Iyesu bameya
bauwena manako manupupu, wagubu ke;
“Kaiwawoni, nau waretani nau girisiniyono
pasusiniyono ki ka nau mara badibadi e paere
nau bamaneya kwaewena ki nau notaneya deni
mena surupani? Nau mara ida daikere kewo-
wena daikere apeya ki kwaesugani ka baganai
bo?
22 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu denai e
sibu, wagubu ke; “Kau eba mara ida daikere ke-
wowena daikere apeya mena inako kwaenuwagi
ko maramara kawareya kawareya ka kau e badidi
paerepiyau ki kau notageya deni mena surupi.
23 Ki pokere, Mamanuga God e gari rabineya
kunumau ka badidi maba ki nau karako

keyakeyai mosi wi kabuwaniyani wainapumuri;
Mara mosi ka apunu kawai mo ubupu iyapana
e bameya gwedegwede sikwatagubu ki denai e
kweyamana ki nana mu yona-maga tonopupu.
24 Mu denai kweya-mana marai ki bauwena
ka e kowa-kowaiyoma dai tonotapu kayatagubu
yabiri e bigabigai apunai mosi ki bowa madai
kawaya daganani eba iyaba-pamana makai e
bameya sikwawena apunai ki wadumpu bau-
tagubu e yabareya tamupu.
25 Bigabiga apunai ki sikwa kawaya daganani
kwaewena denai tarana ki makai eba wadubu ki
pokere apunu kawai ki ubupu bigabiga apunai ki
sibu, wagubu ke; ‘Kau ridigi munugiyoma mete
kina ade kau gwedegwedegi kuduba ki iyapana
baitagisi tepomoto manako mu bowa madai wi
deniga tamoto ki nau yadani.’
26 Bigabiga apunai yona ki waina-pupu ka e
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
e kawai ki genepupu sibu, wagubu ke; ‘Bada, kau
nuwagi nau bamaneya ki eba pupu-yogono ko
nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki denai
kuduba nau ewa were kau negeyani.’
27 E inako wagubu ka apunu kawai ki e no-
tai wirawena e bigabigai apunai ki e nuwaboyai
wainapupu manako e ubupu apunu ki e bameya
badidi sikwawena ki kuduba deni mena su-
rupupu pa tonopupu kayawena.
28 Bigabiga apunai ki tawa ki kama-dubu
bauwena kayawena kaniyawa ka e waretai
mosi ika bananapupu. E waretai ki ka naiya
bowa madai eba ropani bigabiga apunai ki e
bameya sikwawena ko bigabiga apunai ki e

waretai karako empupu ka e kanibu e gobaiya
wadubu manako ragiragi kawaya sibu, wagubu
ke; ‘Kau naiya nau bamaneya sikwa-nugibi ki
denai kau karako mena tege.’

29 E waretai yona ki wainapupu ka e
kwarisiwena e ramatai kawareya ubupu manako
bigabiga apunai ki sibu, wagubu ke; ‘Kabai,
kau nuwagi nau bamaneya eba pupuyogono
ko nawananugowa. Nau sikwasugubuwani ki
denai kuduba nau ewa were kau negeyani.’
30 E inako wagubu, ko bigabiga apunai ki e
waretai ki e nuwaboyai eba wainapupu ko e
wadubu diburapupu ika tondana da e sikwa-
wena ki denai kuduba bodapana were.

31 Bigabiga ragidai dai ki mu wareta-maga
badidi kwaewena emupu ka mu gagayatagubu
manako kayatagubu kawaimaga sisiya ki kuduba
simupu.
32 Apunu kawai ki yona ki wainapupu ka e
bigabiga apunai ki e nene ade wagubu bauwena
manako nakaripupu sibu, wagubu ke; ‘Kau ka
berokoi. Kau bigabiga beranugei. Kau genesinibi
ki pokere kau bowa madai kawaya daganani nau
bamaneya sikwanugibi ki kuduba nau deni mena
surupuwani notagogapuwani.
33 Nau kau nuwanuwa-nibuwani ki pokere
kau mete kina ka kau waretagi e nuwaboyai
wainapena.’
34 Apunu kawai ki e nuwai e bigabigai apunai
ki bameya pupuwena manako e wadubu dibura-
pupu ika tondana bita wadana da e sikwawena ki
denai kuduba bodapana were.”

35 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewo-wena ka e
wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu,
wagubu ke; “Nau keyakeyai suwagubuwani ki
maba ka wi kowaguma paere wi bamagau badidi
kwaetagamu ki kuduba wi notagau deni mena
surupumuri. Wi inako eba kwaiwagi ki ka nau
Mamai kunumau tondau e uburoto apunu kawai
ki e bigabigai apunai bameya badidi kwae-wena
ki maba e wi bamagau inako mete kwaeyagisi.”
Iyesu inako wagubu.

19

Ridi apunu anikatagubu ko ragi kasi-waratagamu
(Maki 10:1-12; Ruki 16:18)

1 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka e tawana
Gariri kama-dubu kayawena kaniyawa da
tawana Diyudiya bauwena ka e awana Diyoudani
purupupu papasi daikere bauwena tondawa.
2 Iyapana ropani kawaya e ewakumapamawa
iwa ki e mu ika iyatapu.
3 E ika tondawa ka Parisi ragidai dai bautagubu
e manupamana da e yona mo paerepana manako
mu ki pokaiya e wadamana ki nana e bameya bau-
tagubu manako simupu, tagubu ke; “Apunu mosi
e ebo nuwaiya e wainai pa ragipana wainapiyau
ki ka nu goranuga wagau da ki ka baganai bo eba
baganai?”
4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai mu manu-
tapu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai ki wi
iyabamupu bo pa mena? E okai wagubu da e
kunuma waira yamanapupu makeya ki ka e ridi
yo apunu ewapuru yamanatapu.

5 E mu yamanatapu manako wagubu ke; ‘Apunu
mosi karako e inai mamai kamaditamini ridi mosi
uworoto manako mu apeya wainai nobomoi ewa-
puru eyaka mena idiwono.’
6 Naiya ka mu mubo mubo idiwa ko karako ka
mu ewapuru eyaka mena idiwu ki pokere Ma-
manuga God ridi yo apunu inako dibitapu ki ka
iyapana mo eba baiyagisi mu wade purupuru-
tamini.”

7 Iyesu inako wagubu wainamupu ka Parisi
ragidai ki denai e manumupu, tagubu ke; “Kau
nuwegei ki mibai maba ki ka oragai apunai Mo-
sisi badidi pokere nu goranuga tapu, wagubu
ke; ‘Apunu mosi nuwaiya ka e wainai ragipana
wainapiyau ki ka e anika meyana puru ki yonai
oka pokaiya taroto manako e ridi ki tonopoto deni
mena kayayagisi.” ’

8 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai wagubu ke;
“Wi rabinaga ka ragiragi kawaya ki pokere ka
oragai apunai Mosisi gora ki wi nene tapu. Ko
kerareya Mamanuga God iyapana yamanatapu
makeya ka inako pa mena.
9 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Ridi mosi rauru kawakawara ki berai mo eba
kwaewena ko e nobomoi uburoto e wainai ki pa
asusu ragipoto manako kayayagisi ridi kudubai
mosi uworoto, ki ka apunu ki e wainai yabiri ki
rauru kawakawarapupu.” Iyesu inako wagubu.

10 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona
ki wainamupu ka mu Iyesu simupu, tagubu ke;
“Waina nobomo inako idiwana ki ka nu ridi eba
tauwa-mana ko pa idiwana wainapemei.”

11 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Nau yona suwagu-buwani ki iya-
pana kuduba eba waina-pomoto ko Mamanuga
God yona ki wainapamana notai tagebu ragidai ki
mu mena ka yona ki mibai waina-pomoto.
12 Mibai ebo ebo ki pokaiya ka iyapana dai
ridi eba tauwamu; Dai wenatagubu siyasiya ki
pokere, dai ka iyapana mu kwakwarepumaga
rigamupu ki pokere, ade dai ka Mamanuga God
e gari kunumau ki mena diriwai kwae-tagamu ki
pokere mu ridi eba tauwamu. Iyapana gwede-
wau yona yau wainapa-mana wainapiyamu ki ka
baganai mu wainapomoto.” Iyesu inako wagubu.

Iyesu munu rasi waditapu bagi
(Maki 10:13-16; Ruki 18:15-17)

13 Iyapana dai mu munumuguma tetampu
Iyesu bameya bautagubu da e idai mu
kawarimugu tarana mu nene guriguriwagana ki
nana. Ko e tadeyau kabukabuwa ragidai ubumpu
iyapana ki nakaritampu baiyonotampu.
14 Mu inako kwaetagamawa ko Iyesu tadebu,
wagubu ke; “Munu rasi nau bamaneya kebomono
ki wi mu yawata-maga eba bodapiyoi. Mu ka nau
Mamai God e gari rabineya kaiwoto e kasiyarai
pokaiya bagi kawaya idiwono.”
15 E inako wagubu manako e idai munu ki
kawarimugu tapu waditapu bagi manako ewa
kamaditapu kayawena.

Apunu mosi e gwedegwedei ropani kawaya
(Maki 10:17-31; Ruki 18:18-30)

16 Mara mosi ka apunu mosi Iyesu bameya
bauwena manako manupupu, wagubu ke;

“Sidiyei Kabukabuwa Apunai, nau bagi badidi maba kwae-sugani da nau denai iya waunai banana-pani maramara tondoni kaniyoni?”

17 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Kau gwede bagi nene nau manusinibi ki mibai ka badidi? Mamanuga God e eya mena ka bagi. Kau e gorai tapu ki makeya makeya kwaenugowa ki kau iya ki wadi.”

18 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; “Nau gora bani wadana makeya makeya kwaesugana ki nana nuwegei?”

E inako wagubu, ko Iyesu denai wagubu ke; ‘Iyapana mo eba mini poyo; Kau waretagi eba raurupi e wainai eba wadi; Gwedegwede mo eba kuwa-nuwagi; Kau waretagi badidi kwaewena empipi ki kau bera eba nuwagi;

19 Kau inagi mamagi wiwiratamiyowa ade kau kiya nene wainapiyei ki maba kau kowagiyoma mu nene inako mete wainapiyowa.”

20 Iyesu inako wagubu, ko apunu ki denai wagubu ke; “Gora nuwagibi ki nau makeya makeya naigida mena kwaesugekeya yabedekeya da karako, ko ki kawareya ka nau gwede kwaesugani?”

21 Apunu ki inako wagubu, ko Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Kau nuwageya bagi kawaya tondana wainapiyei ki kau kayanuwagi kau gwedegwedegi kuduba tepi iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai tage manako ewa yabi nau ewaneya uburi. Kau inako kwaenuwagi ki kau denai bagi kawaya mosi aita kunumau bananapi.”

22 Apunu ki e gwedegwedei ka ropani kawaya
ki pokere e Iyesu yonai ki wainapupu ka e
nuwaboyawena nuwasiyasiya nene e tagai wira-
pupu kayawena.
23 Iyesu apunu ki nuwasiyasiya nene inako
kayawena empupu ka e wirawena e tadeyau
kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; “Iya-
pana gwedegwedemaga ropani kawaya ragidai
mu Mamanuga God sumapamana ade e gari ra-
bineya kunumau kaiwana idiwana ka ragiragi
kawaya.
24 Yawata ki katamurui ka tainugu umunai ki
maba. Papa kawaya ‘kameru’ kwaitana tainugu
umunai ki teyagisi ki ka e daikere eba baiyagisi
kayayagisi, mibai ka tainugu umunai ka marai
munta ko papa ki ka kawaya. Ko nau suwa-
gani wainapumuri; Papa kawaya ‘kameru’ ki tain-
ugu umuneya tewagana ki ka ade matarau ko
iyapana mu gwedegwedemaga ropani kawaya
ragidai ubumana Mamanuga God sumapamana
ade e gari rabineya kaiwana idiwana ki ka ragi-
ragi kawaya.”
25 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai yona ki
wainamupu ka mu notamaga kowena manako e
manu-mupu, tagubu ke; “Akae, inako ki ka nima
iya waunai yadini?”
26 Mu inako tagubu, ko Iyesu mu emitapu man-
ako denai tadebu, wagubu ke; “Iyapana wi wiga
kasiyaraga pokaiya iya ki eba wadumuri ko Ma-
manuga God e badidi yagisi ki e umuneya ka
gwedegwede kuduba ade wenayagisi.”
27 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai
wagubu ke; “Kau wainapi, nu ka tawanuga

kuduba kamadimpi kau ewageya kaigibi ki
pokere denai ka nu gwede yadamu?”
28 E inako wagubu, ko Iyesu mu kuduba tadebu,
wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Mara ewa, nau Kunumau Kawapuwani
Apunai kaiwawo kemai tanai bagi kawaya ki
kawareya tondoni makeya, ki ka wi nau ewaku-
masiniyamu ragidai ida esida kewowena ker-
apu apeya (12) ki wi kawakawaiwagi manako wi
kemaga kawareya idiwoi tawana Isiraero ragidai
kunu ida esida kewowena kerapu apeya (12)
kuduba ki mu yabiyabirimuguma idiwoi.
29 Iyapana gwedewau wi tawaga, wi yowaguma
tataguma, wi inaguma mamaguma, wi
munuguma bo wi wairaga inako ki kuduba nau
pokanere kamaditamuri kaiwagi, ki ka wi denai
kawaya daganani wadumuri manako maramara
idiwana kaiwana ki iyai wi mete wadumuri.
30 Iyapana ropani kawaya karako yewe wairau
kawakawayatagubu idiwu ki mu ka mara mosi
maimeretagisi ewa ubumoto. Ade iyapana ropani
kawaya karako maimeretagubu idiwu ki mu ka
mara mosi kawakawayatagisi yabiri ubumoto.”
Iyesu inako wagubu.

20

Iyapana kokorau upitagamawa ki keyakeyai

1 “Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi nau
karako wi kabuwaniyani wainapumuri; Mara
mosi nawaru dumai tarawa makeya ka apunu

kawai mosi ubupu iyapana e upi kwaetagamana
ki nana mu kwaene-maga kayawena.
2 Mu mara eyaka mena upitagamana ki den-
imaga bowa madai baura eyaka mena wadamana
ki yonai e mu mete ewapuru tagubu mibimupu
manako ewa tonotapu e kokoreya kayatagubu
upitagamawa.
3 Madega kaidenai pisikanawagawa makeya ka
e ade ubupu kanibu iyapana dai ika imatau pa
ubumawa iwa emitapu.
4 Emitapu manako e mu mete tadebu, wagubu
ke; “Wi kaiwagi nau upini kwaiwagi ki ka nau wi
deniga kemora nene negeyani.”
5 E inako wagubu manako mu mete kina e koko-
reya kayatagubu.
Madega paunau wadawa makeya ade madega
kekerawagawa makeya ka e inako mete
kwaewena iyapana dai e kokoreya tonotapu.
6 Kemora nene ka e ade ubupu iyapana dai
ika pa ubumawa iwa ki emitapu manako tadebu,
wagubu ke; ‘Wi madega kawaya yau gwede nana
pa asusu giripiyamu iwu?’
7 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; ‘Ki
mibai ka iyapana mo e upi kwaigamana ki nana
nu eba nidibu.’ Mu inako tagubu ki pokere apunu
kawai ki iyapana ki mete tadebu, wagubu ke;
‘Baganai, wi kaiwagi nau kokoraneya upiwagi.’
8 Kemorawagawa makeya ka apunu kawai
ki ubupu e kobaiya upiwagawa apunai mosi
sibu, wagubu ke; ‘Kau nau upini kwaetagamawa
ragidai ki mu nene nuwagi baitagisi manako mu
upitagamawa ki denimaga tage. Ewa bautagubu
ragidai mu denimaga ki kau yabiri tage ko yabiri

bautagubu ragidai mu denimaga ki kau siyarai
tage.’
9 Iyapana kemora nene bautagubu ragidai ki
mu ka yabiri bautagubu manako mu denimaga
bowa madai baura eyaka mena ki mu eyaka eyaka
wadumupu.
10 Iyapana didiburu bau-tagubu ragidai ki
emupu ka mu nota-maga wagubu ke; ‘Nu ka
didiburu mena baigibi muya nunumeya idiweya
da kemorawena ki pokere nu ka bani deninuga
kawaitau yadamu.’ Mu notamaga inako wagubu
ko mu mete bowa madai baura eyaka mena ki
mena wadumupu.
11 Mu ki mena wadumupu ki pokere mu apunu
kawai ki e bameya gunaratagubu, tagubu ke;
12 ‘Iyapana yau mu ka kemora nene bau-
tagubu eba rowarowa upitagamawa ko nu ka
didiburu mena baigibi kau upigi kwaigemeya
muya nunumeya da karako kemorawena. Kau
bowa madai baura eyaka mena mu tagebi ki kau
nu mete negebi ko ki ka eba supasupai.’
13 Mu inako tagubu, ko apunu kawai ki
wirawena e upi kwaewagawa apunai ki mosi
sibu, wagubu ke; ‘Kabai, nau eba paerepuwani
kau bamageya berokoi mo eba kwaesugubuwani.
Nau didiburu kau mete ewapuru iwagibi
mibimipi da kau nau upini mara eyaka mena
upi-nugowa ki nau kau denigi bowa madai baura
eyaka mena negeyani.
14 Kau denigi ki wadi kau tawageya kaya-
nuwagi. Nau siyarai bautagubu ragidai ade wi
yabiri baigubu ragidai wi deniga kawayai eyaka
mena negebuwani ki ka nau naubo mena.

15 Nau naubo bowani madai pokaiya badidi
kwaesugana wainapakani ki nau kwaesugani, ko
kau wainapiyei da ki ka eba baganai bo? Nau ewa
bautagubu ragidai denai kawaya tagebuwani ki
nene kau nuwaroronugei bo?”
16 Iyesu keyakeyai ki wagubu ade tadebu
wagubu ke; ‘Iyapana gwedewau karako siyareya
ubumu ki mu ka aita yabiri ubumoto ade iyapana
gwedewau karako yabiri ubumu ki mu ka aita
siyareya ubumoto.”

Iyesu powagana ade iyawagana sisiyai ki ade wagubu

(Maki 10:32-34; Ruki 18:31-34)

17 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida
esida kewowena kerapu apeya mete kina kay-
atagubu natere Diyerusaremu yawatau yamawa
ka e mu waditapu paere bananatapu mubo mena
kayatagubu manako tadebu, wagubu ke;
18 “Nau suwagani wainapu-muri; Nu karako
natere Diyerusaremu kaigamu ki ka iyapana ubu-
moto Kunumau Kawapuwani Apunai nau wa-
disinimoto iyapana kawakawai, Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai ade Mamanuga God
e gorai kataimugu ragidai mete kina ki mu idam-
aga rabineya nau tamusinimoto. Mu idamaga
rabineya tamusinimoto manako iyapana ki ubu-
moto mu idamaga gurai nau naurineya ugwadi-
sinimoto ragiragi, tagisi ke; ‘Kau kaubo beragi ki
pokere karako denai ponuwagi.’ Mu inako tagisi,
19 manako wadisinimoto kwaiyanai ragidai mu
idamaga rabineya tamusinimoto manako mu
ubumoto nau waegeyageyamasinimoto, wikuku

pokaiya raukekesinimoto manako ewa susinimoto poyo. Nau mibai posugani ko mara apeya eyaka kewoyagisi eweya ka nau ade iyasugani kirani uburani.” Iyesu inako wagubu.

Apunu Diyemesi yo Diyoni mu inamaga Iyesu genepupu
(Maki 10:35-45)

20 Ki makeya ka apunu Tabadi e wainai ubupu
e gubagaiyoma apeya waratapu Iyesu bameya
bautagubu. Ridi ki Iyesu yabareya kwarisiwena
e ramatai kawareya ubupu manako e nuwaiya
badidi wainapiyawa ki e Iyesu kwaewagana ki
nana gwaiyabapupu.
21 “Kau nuwageya gwede?” Iyesu inako wagubu
manako ridi ki denai wagubu ke; “Nau nuwaneya
ka yau kena; Kau nau gwaiyabasini da kau
Kaiwawo-nuwagi makeya ki ka nau gubaganiyoma apeya yau kau madanigeya idiwono, mosi
kau idagi garu deneya ade mosi kau idagi tenene
ki deneya.”
22 Ridi ki inako wagubu ka Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; “Kau nuwegei ki mibai kau kiya eba
kataigeya.” E inako wagubu manako wirawena
ridi ki e gubagaiyoma ki tadebu, wagubu ke;
“Nau nuwaboya nene awana suwakarai kubarani
makari bananapani ki wi mete kubamuri baganai
bo?”
23 “Ena, nu baganai.”
Mu inako tagubu, ko Iyesu mu ade tadebu,
wagubu ke; “Baganai, nau nuwaboya nene awana
suwakarai kubarani ki wi mete kubamuri. Ko
iyapana nima nau idani garu deneya tondana ade
nima nau idani tenene deneya tondana ki sisiyai

ka nau eba suwagani. Iyapana gwedewau nau
Mamai mu watamaga ki winepupu ragidai ki mu
mena ka aita kaiwoto wata ki idiwono.”
24 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida es-
ida mena ki apunu Diyemesi yo Diyoni mu sisiya-
maga ki wainamupu ka mu bamamugu rabina-
maga pupuwena.
25 Ko Iyesu ubupu e tadeyau kabukabuwa
ragidai kuduba mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Wi kataigau
da Mamanuga God tagararapiyamu ragidai
mu kawakawaimuguma ubumoto mu mubo
kasiyaramaga pokaiya gwede mo togomono ki ka
mu kobamugu idiwu ragidai ki mu umunumaga
yodomono makeya makeya kwaetogomono.
26 Ko wi bamagau ka inako pa mena. Wi mo
nuwagau kawaigamana wainapiyamu ki ka wi
yabiri kwarisiwagi wi kowaguma mu bigabigam-
aga kwaiwogoi.
27 Ade wi mo nuwagau yabiri ubumana waina-
piyamu ki ka wi yabiri kowaguma mu ewamugu
ubumoi mu bitamaga kawara-piyoi.
28 Nau Kunumau Kawapuwani Apunai mete
kina inako kwaesugakani. Eba iyapana ubu-
mana nau bigani kwaetagamana ki nana bausug-
ubuwani ko nau uburana mu bigamaga kwae-
sugana ki nana nau bausugubuwani. Nau po-
sugani manako nau pokanere ka iyapana ropani
kawaya mu bigimaga kuduba rikayagisi deni
mena goga-yagisi.”

Iyapana apeya yabumaga kenekenei
(Maki 10:46-52; Ruki 18:35-43)

29 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai
mete kina natere Diyeriko kamadamana
kayatagamana kwae-tagamawa ka iyapana
ropani kawaya mu ewakumatampu.
30 Iyapana apeya yabumaga kenekenei ika
yawata kwaiya idiwa ki Iyesu ika yabadawa
sisiyai wainamupu ka mu bonanamaga ragiragi
kawaya patamupu, tagubu ke; “Oragai apunai
Dewida e momai, kau nu nuwaboyanuga
wainapiyei bo pa mena?”
31 Mu inako tagamawa ka iyapana ropani
kawaya ika ubumawa iyapana apeya ki yona
kerekeretagamana ki nana nakaritampu ko
mu bonanamaga ragiragi kawaya kawareya
kawareya ade wena siyamawa, tagamawa
ke; “Oragai apunu Dewida e momai, kau nu
nuwaboyanuga wainapiyei bo pa mena?”
32 Iyesu yona ki wainapupu ka e yawatau ubupu
iyapana apeya ki mu nene wagubu bautagubu
manako tadebu, wagubu ke; “Wi nuwagau nau
gwede wi nene kwaesugani?”
33 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Kai-
wawonuga, nu nuwa-nugu ka kau nu yabunuga
wadi papi da nu tawana empamu.”
34 Mu inako tagubu wainapupu ka Iyesu mu
nuwaboyamaga wainapupu manako mu yabu-
maga geyapupu. E mu yabumaga geyapiyawa
makeya ka iyapana ki tawana matarau emupu
manako mu kimpu ubumupu Iyesu eweya kay-
atagubu.

21

Iyesu natere Diyerusaremu bauwena manako iyapana e paraupamawa
(Maki 11:1-11; Ruki 19:28-40; Diyoni 12:12-19)

1 Mu kebomawa da natere Diyerusaremu
bameya bau-tagamawa ka mu ripa 'oripi' wena-
tagubu kweyai ki yamupu manako natere
marai munta mo si ka Bepage bautagubu.
Mu ika bautagubu ka Iyesu ubupu e tadeyau
kabukabuwa ragidai apeya tadebu, wagubu ke;
2 "Wi natere buri yabaranugu ki yabiri kaiwagi
manako papa 'donki' mosi e munui mete kina
taburuba pokaiya yawata uwareya umatampu
ki ika emitamuri. Wi papa 'donki' ki e munui
mete kina taburubamaga rikapumuri manako ba-
nanatamuri kebomuri.
3 Ko iyapana mosi wi eminiyoto, yagisi ke; 'Wi
badidi pokere inako kwaiwagamu?', e inako yag-
isi ki ka wi denai e simuri, iwagi ke; 'Nu Kaiwa-
wonuga papa 'donki' yau e munui mete kina ki
mu nene wagubu. E garugaru ade tonotamini
wiratagisi baitagisi."
4 Iyesu inako wagubu ki ka Mama-nuga God e
bonanai wainapiyawa wagawa apunai mosi oka
tapu ki mibai wenawena. E okai ki inako wagubu
ke;
5 'Tawana Saiyoni ragidai yona yau tade; Wi
Kaiwawoga kwarisiwena papa 'donki'
kawareya wi nene yabadau empumuri. E
papa 'donki' ki munai kawareya yabadau.'
6 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai apeya ki
kayatagubu manako mu natere buri bautagubu
ka mu Iyesu badidi tadebu ki makeya makeya
kwaetagubu.

7 Mu papa ‘donki’ ki e munui mete kina tetampu
wiratagubu bautagubu ade mu muga midimaga
tatamai rikatampu papa ki kawarimugu
nakatampu manako Iyesu yapu papa ‘donki’
ki kawareya tondubu kayawena.
8 E kayawena kaniyawa ka iyapana ropani
kawaya ika ubumawa ki mu mete kina mu
midimaga tatamai dai rikatamawa yawatau
nakapamawa ade dai ka ripa kwarai meyamawa
naka-pamawa da Iyesu ki kawareya bauwagana
kayawagana ki nana.
9 Iyapana dai yabiritagubu ade dai ewatagubu
inako kayatagubu yamawa manako mu ewapuru
mena Iyesu paraupamawa Mamanuga God e si
tepapamawa, tagamawa ke;

“Ousana kaiwa kaiwa. Oragai apunai Dewida
e momai, nu kau sigi tepapemei. Ma-
manuga God kau wadiniyoto bagi. Kau
karako Mamanuga God e kasiyarai pokaiya
baunugibi. Mamanuga God usi kunumau
tondau e si nu karako tepapemei.”

Iyapana inako tagamawa.

10 Iyesu natere Diyerusaremu bau-wena ka iya-
pana kuduba notamaga kowena purere igida
yauda bautaga-mawa, tagamawa ke; ‘Apunu yau
e ka nima?’
11 Ko iyapana e ewakumapamawa mete bau-
tagubu ragidai ki mu denai tagubu ke; “Apunu
yau e ka Mamanuga God e bonanai wainapiyau
wagau apunai mosi si ka Iyesu. E ka natere
Nasareta tawana Gariri rabineya ki mu iyapana-
maga mosi.” Mu inako tagubu.

Iyesu Mamanuga God e Tawai rabineya kayawena
(Maki 11:15-19; Ruki 19:45-48; Diyoni 2:13-22)

12 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki rabineya
kayawena manako iyapana ika deni deni
nida kasiwaratagamawa idiwa ki nakaritapu
siwakeketapu. Bowa madai deni deni nida
kasiwaratagamawa ragidai ki mu wataramaga
ki e korita-pupu isiyapupu ade midiwari bowa
madai nene nidatagamawa ragidai ki mu
kebarimaga ki e mete tarapupu isiya-pupu,
13 manako tadebu, wagubu ke; “Takari kawaya
ka mu Mamanuga God e okai mosi inako tampu,
tagubu ke; ‘Nau Tawani ki ka guriguri tawai.’
Mamanuga God e okai inako wagubu, ko wi
ka kuwa ragidai yewe maramara weki gwaiya
kuwaiwagamu idiwu.” Iyesu inako wagubu.

14 Mamanuga God e Tawai rabineya ka iya-
pana yabumaga kenekenei ade tagamaga koreko-
rei Iyesu bameya bautagubu manako e mu iyat-
apu.
15 Ko Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai ade gora kataimugu ragidai mete kina
Iyesu bagi kawaya badidi kwaewagawa emupu,
ade munu rasi Mamanuga God e Tawai rabineya
e si tepapamawa idiwa ki mu yonamaga mete
wainamupu, ki ka mu nuwamaga pupuwena.
Munu rasi ki inako taga-mawa ke; ‘Oragai apunai
Dewida e momai, nu kau sigi tepapemei.’

16 Iyapana kawakawai ki Iyesu bameya bau-
tagubu manako simupu, tagubu ke; “Mu yona
tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?”

“Ena, nau wainapakani. Ko Mama-nuga God e okai ki wi iyabamupu bo? Oka ki wagubu ke; ‘Mamanuga, kau munu rasi kabuwatapi da mu kau sigi bagi kawaya ki tepapiyamu.’ ”

17 Iyesu inako wagubu manako iyapana ki kamaditapu natere Diyerusaremu kamadubu kayawena umawa da natere Betani bauwena manako e kemora ki ika ukwapu.

Iyesu ripa damaya sibu (Maki 11:12-14, 20-24)

18 Mu ika ukwampu nawaru puru-wena manako natere Betani kama-dumpu kayatagubu kaiwa ka Iyesu wetei mebu.

19 E wetei meyawa ka e yabu tapu manako ripa damaya mo buri yawata kwaiya uburawa ki empupu. Ko ki ka eba damaya madai kirau ki marai ki pokere e ripa ki bameya bauwena ka e damaya madai mo eba empupu. E kwarai mena empupu ki pokere e ripa ki sibu, wagubu ke; “Kau mibigi ewa eba kiroto.” Iyesu yona ki wagubu makeya ka ripa ki deni mena surawena.

20 E tadeyau kabukabuwa ragidai badidi wenawena emupu ka mu nota-maga kowena kodabamaga kamupu, tagubu ke; “Ripa damaya yau badidi maba garugaru mena inako surawena?”

21 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu, wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi notaga eba apeya apeya ko eyaka mena Mamanuga God sumapiyoi ki ka nau ripa damaya bameya badidi kwaesugubuwani ki maba wi mete inako kwaiwagi. Ko eba ki mena. Wi kweya buri simuri, iwagi ke; ‘Kau kiya kiri

uburi kayanuwagi egi suri', wi inako iwagi ki ka
kweya ki eya kiroto uburoto kayayagisi.
22 Wi Mamanuga God bameya guriguri pokaiya
gwede mo nene geneiwagi ki ka wi notaga eyaka
mena inako nota-pumuri, iwagi ke; 'Nau karako
suwagu-buwani ki wenayagisi.' Wi inako sumai-
wagi ki ka wi iwagubu ki wana e negeni." Iyesu
inako wagubu.

Diyu ragidai kawakawaimuguma Iyesu pari wirawirapamawa
(Maki 11:27-33; Ruki 20:1-8)

23 Iyesu wirawena Mamanuga God e Tawai ra-
bineya ade kanibu manako iyapana ika idiwa ki
tadeyawa kabukabuwa tondawa ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai ade iyapana
kawakawai dai ki e bameya bautagubu man-
ako manumupu, tagubu ke; "Kau nima kasi-
yara negebu were kwaenugei? Kasiyara ki nima
negebu?"
24 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; "Yabiri ka nau wi manuniyani denai
sidimuri were ewa ka nau nima kasiyara tegebu
ki sisiyai wi nidiyani.
25 Apunu Diyoni iyapana siruwatamana ki
nana bauwena ki ka e Mamanuga God wagubu
ki pokaiya kwaewagawa bo iyapana kaina mo
wagubu were kwaewagawa? Wi ki iwagi da nau
wainapani."

Kawakawai ragidai e manui ki wainamupu ka
mu denai e badidi siyamana ki nana dibimupu
deni deni tagamawa kasiwara idiwa. Mu inako
tagamawa ke; "Nu denai iwagamu da; 'Apunu

Diyoni, e ka Mamanuga God wagubu umuneya
kwaewagawa', nu inako iwagamu ki ka apunu ki
denai nidiyoto, yagisi ke; 'Baganai, ko wi badidi
pokere apunu Diyoni e yonai eba sumamupu?'
26 Ko nu iwagamu da; 'Apunu Diyoni, e ka iya-
pana kaina mo wagubu umuneya kwaewagawa',
nu inako iwagamu ki ka nu iyapana-nuguma
pakasi ragidai badidi tagisi, mibai ka mu kuduba
wainapiyamu da apunu Diyoni e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa ki apunai
mosi."
27 Kawakawai ragidai inako waina-mupu ki
pokere mu denai Iyesu simupu, tagubu ke; "Nima
Apunu Diyoni tono-pupu ki nu eba katainugu."
Iyesu yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke;
"Baganai, wi nau eba sidimupu ki pokere nima
kasiyara nau tegebu pokaiya kwaesugakani ki
sisiyai nau wi mete eba nidiyani."

Apunu mosi e gubagaiyoma apeya ki keyakeyai

28 Iyesu inako wagubu, ade wagubu ke; "Wi
karako badidi wainapiyamu; Apunu mosi e guba-
gaiyoma apeya mete idiwa manako mara mosi ka
e ubupu e gubagai yabiri wenawena ki e bameya
bauwena manako sibu, wagubu ke; 'Gubagani,
kau karako kokorau kaya-nuwagi upinuwagi.'
29 E inako wagubu ko e gubagai ki basarawena,
denai wagubu ke; 'Pa mena, nau eba nuwa-neya'.
E inako wagubu ko ewa ka e notai ade wirapupu
manako kokorau kayawena.
30 Ki eweya ka apunu ki wirawena e gubagai
mosi ki e bameya kayawena manako e mete sibu
da e kokorau kayawagana upiwagana ki nana. E

gubagai ki garugaru mena wagubu ke; ‘Baganai,
eba wainapi, nau kokorau kayasugani’. E inako
wagubu ko ewa ka e notai wirapupu manako
kokorau eba kayawena.
31 Karako sidimuri da nau wainapani; Munu
nima ubupu e mamai umunui wadubu, yabiri ki
kena bo ewa ki kena?”
Iyesu yona ki wagubu ka kawakawai ragidai ki
denai tagubu ke; “Munu yabiri ki kena.”
Mu inako tagubu, manako Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Iyapana takesi wadamu ragidai ade ridi
yawata kawakawareya iwu ragidai ki mu ka aita
wi raurunimoto Mamanuga God e gari rabineya
yabiri kaiwoto, ko wi ka ewaiwagi.
32 Apunu Diyoni wi bamagau bauwena yawata
supasupai kabuwa-nibu, ko e yonai ki wi eba
wainamupu sumamupu. Takesi wadamu ragidai
ade ridi yawata kawakawareya iwu ragidai e
yonai wainamupu sumamupu manako mu bera-
maga berokoi kamadumpu ki wi yabugere emita-
mpu ko wi wiga beraga berokoi ki wi eba kamad-
umpu ade wi notaga eba wiramupu.”

Upi kwayubapamawa ragidai mu keyakeyaimaga
(Maki 12:1-12; Ruki 20:9-19)

33 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; “Nau keyakeyai
ade mosi suwagani wainapumuri; Waira apunai
mosi e gari umapu manako ripa ‘waeni’ ki momai
dai tepupu gari ki rabineya upu. Ki eweya ka
e ripa madai ki botopamana watai yamanapupu
manako iyapana e upi ki kwayubapamana watai

iyarau mo mete wadubu. Wadubu kewowena ka e iyapana dai mu nene wagubu bau-tagubu manako gwaiyabatapu, wagubu ke; “Wi nau upini yau naigida mena kwayubapiyoi manako maura marai ki makeya ka wi madai dai wi wiga tepiyoi ko dai nau nene nakapiyoi. Nau niya ka tawana mo kayasugani umoni da ewa marai mosi ade bausugani.” E inako wagubu manako kamaditapu kayawena.

34 Maura marai bauwena ka e ubupu e bigabigaiyoma ripa madai dai tepa-mana ki nana upi kwayubapamawa ragidai ki mu bamamugu tonotapu kayatagubu.

35 Ko mu ika bautagubu ka upi kwayubapamawa ragidai ki ripa madai mo mu eba tagempu ko mu ubumpu iyapana ki tetampu mo gudapamawa da pa tonomupu kayawena, mo minimupu poyo ade mosi bowa were minimupu.

36 Ki eweya ka upi ki apunai e bigabigaiyoma ragidai ropani kawaya inako ade tonotapu kayatagubu. Ko mu iwa da buri bautagubu ka upi kwayuba-pamawa ragidai ubumpu yabiri bau-tagubu ragidai bamamugu badidi kwaetagamawa ki maba mu ewa bautagubu ragidai ki mu bamamugu inako mete kwaetagubu.

37 Upi apunai e bigabigaiyoma inako tonotamiyawa da kewowena ka e eya gubagai tonopupu. E notai wagubu ke; ‘Nau niya gubagani tonopani ki ka mu e naigida mena wiwirapomoto waina-pakani.’

38 Ko e gubagai kayawena umawa da buri upi kwayubapamawa ragidai bamamugu bauwagana kwae-wagawa ka mu e yabadawa emupu

manako mu mubo mena tagubu ke; ‘Waira yau
ewa wadana apunai ki bauwena yau kena ki
pokere karako miniyamu poyo da e gwedegwedei
yau kuduba ka aita nu tepamu.’
39 Mu inako tagubu manako mu munu ki wad-
umpu dokodoko gari tagaiya kwenumupu man-
ako minimupu poyo.”
40 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e
iyapana ki ade manutapu, wagubu ke; “Wi badidi
wainapiyamu; Waira ki apunai e eya aita wirayag-
isi baiyagisi ki ka e upi kwayubapamawa siyasiya
ragidai ki mu bamamugu badidi kwaeyagisi?”
41 Iyesu inako wagubu ka kawakawai ragidai ki
denai e simupu, tagubu ke; “Mu berokoi kwae-
tagubu ki pokere e mu tetamini namutamini man-
ako ewa e upi kwayubapamana ragidai kudubai
dai ki mu nene yagisi baitagisi manako mu ubu-
moto e upi naigida mena kwayuba-pomono da
maura marai baiyagisi ki ka mu bani tepomoto
manako daikere apunu kawai ki e nene nakapo-
moto.”
42 Iyapana ki inako tagubu manako Iyesu denai
mu tadebu, wagubu ke; “Mamanuga God e okai ki
wi iyaba-mupu bo pa mena? Oka ki wagubu ke;
‘Wi tawa wadamu ragidai waina-mupu da e ka
bebeda berokoi ki pokere kwenumupu. Ko
Mamanuga God bebeda ki wadubu ade
wowo bebedai kaupupu. Nu Kaiwawo-
nuga ki kwaewena ka bagi kawaya nu
yabunugere emipi.’ ”
43 Iyesu Mamanuga God e okai kawareya inako
wagubu manako ade tadebu, wagubu ke; “Ma-
manuga God wi wataga e gari rabineya winepupu

tapu ki e koritapoto iyapana kudubai mibi-maga
kipu ragidai ki mu tageni da mu ika idiwono.
44 Nau nidiyani wainapu-muri; Iyapana kai-
woto da bebeda ki pokaiya pisipisitamini gwepo-
moto ki ka mu bidara yadini midimaga purupuru-
tagisi. Ade bebeda ki mu kawarimugu kauyagisi
ki ka mu tauniyoto kwere-kwerere." Iyesu inako
wagubu.
45 Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai ade Parisi ragidai mete kina wainamupu
da Iyesu keyakeyai ki wagubu ki ka e mu nene
wagubu,
46 ki pokere mu gagayatagubu e wadamana
yawatai kwaenepamawa. Ko mu e eba
wadumupu mibai ka mu pakasi ragidai ropani
kawaya ika idiwa ki mu kudu-mugu wainamupu.
Pakasi ragidai tagubu da Iyesu e ka Mamanuga
God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai
mosi.

22

Mamanuga God e poragai kawaya ki waigugui (Ruki 14:15-24)

1 Iyesu waigugu pokaiya iyapana ade tadebu,
wagubu ke;
2 "Mamanuga God e gari rabineya kaiwana e
kasiyarai pokaiya idiwana ki keyakeyai mosi ka
yau kena; Apunu kawai mosi e gubagai anikawa-
gana ki kupei kawaya mo okukunawena.
3 E okukunawena kewowena ka e bigabiga-
iyoma dai tonotapu da mu kayataga-mana
iyapana bibitapu ragidai ki waratamana
kupe kawareya bautaga-mana ki nana. E

bigabigaiyoma kaya-tagubu iyapana tademupu,
ko iyapana ki basaratagubu eba bautagubu.
4 Ko apunu kawai ki e bigabigaiyoma dai ade
tonotapu tadebu, wagubu ke; ‘Wi kaiwagi nau
bibitapuwani ragidai inako tademuri, iwagi ke;
‘Nau kupe yau okukunasugubuwani kewowena.
Nau papaniyoma burumakau munumuguma
mete kina ki nau namutapuwani bani teyamipi
nawananimei ki pokere wi kuduba kupe yau
kawareya garugaru mena baiwagi.’
5 E bibi tonotapu ragidai kayatagubu yona
ki iyapana tademupu ko iyapana basaratagubu
umunumaga eba wadumpu ko mu mubo nuwa-
mugu nuwamugu mena kwaetagubu. Mosi e
ebo kokoreya kayawena ade mosi e ebo baikamu
wateya ki kayawena. Mu inako kwaetagubu,
6 ade mu dai ubumpu bibi ragidai ki tetampu
giritampu pasutampu manako ewa taunimupu
popo.
7 Iyapana kwaetagubu siyasiya ki sisiyai apunu
kawai ki wainapupu manako e nuwai pupuwena
e piyara-iyoma dai tonotapu kayatagubu berokoi
kwaetagubu ragidai ki kuduba namu-tampu
gawarara manako mu natere-maga mete
pasumupu.
8 Ki eweya ka e bigabigaiyoma ragidai mu nene
wagubu bautagubu manako tadebu, wagubu ke;
‘Nau gubagani anikawagana ki kupei nau ororeya
mena okukunasugubuwani kewowena. Ko iya-
pana bibimaga tonopuwani ragidai ki mu ka eba
bagi da mu bautagamana makai,
9 ki pokere wi karako kaiwagi imatau ade
yawata kawakawareya iyapana ropani kawaya

pa asusu ika idiwu ki waratamuri da mu kupe yau
kawareya baitagisi.'
10 E inako wagubu manako e bigabigaiyoma
kayatagubu imatau ade yawata kawa-kawareya
iyapana bagi ade eba bagi ki kuduba waratampu
bautagubu tawa kuduba posiwena.
11 Apunu kawai ki iyapana bau-tagubu ragidai
mu emitamana ki nana tawa rabineya yapu man-
ako e apunu mosi ika tondawa ki e anika monagai
eba umapu ki empupu sibu, wagubu ke;
12 'Kabai, kau anika monagai eba umapi
ki pokere kau badidi maba nau tawaneya
baunugibi?' E inako wagubu, ko apunu ki yona
daikere mo eba wagubu ko pa tondawa.
13 E pa tondawa ki pokere apunu kawai ki e biga-
bigaiyoma tadebu, wagubu ke; 'Apunu yau wad-
umuri e idai kerarai umamuri dokodoko manako
gari tagaiya sisipu rabineya kwenupumuri. E
ika makariyogono uwarai sisiripono yadi kirono
tondono."
14 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka e
iyapana ki ade tadebu, wagubu ke; "Mamanuga
God e iyapana ropani kawaya bibitapu ko e iya-
pana eba ropani winetapu."

Iyapana wairamaga denai takesi tamoto bo pa mena?
(Maki 12:13-17; Ruki 20:20-26)

15 Ki makeya ka Parisi ragidai mubo mena
paeretagubu Iyesu beraberapa-mana manupa-
mana da e yona mo paerepana manako mu ki
pokaiya e wadamana ki nana ki keketai kupa-
mawa.

16 Mu ubumpu mu muga tademawa kabuk-
abuwa ragidai ade apunu Erodi e kowaiyoma
dai mete kina ki tonotampu kayatagubu Iyesu
bameya bautagubu manako simupu, tagubu ke;
“Nidiyei kabukabuwa apunai, nu katainugu da
kau iyapana eba beratamiyei ko kau yona mibai
mena nuwegei. Iyapana kawakawai kau bam-
ageya bautagamu ki kau bera yonai eba nuwegei
beratamiyei. Ade iyapana pakasi ragidai kau
bamageya bautagamu ki kau mu mete eba be-
ratamiyei yona kudubai mosi nuwegei. Pa mena.
Kau maramara yona eyaka mena Mamanuga God
e yawatai ki yonai mibai ki mena kawareya
kawareya iyapana kabuwatamiyei.
17 Ki pokere, kau badidi wainapiyei ki kau
karako kiya nuwagi da nu wainapamu; Nu
tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita
bameya nu wairanuga denai takesi tamana ki
nene ka nu goranuga badidi wagau? Nu takesi ki
tamana ka baganai bo eba baganai?”

18 Iyapana ki Iyesu wadamana ki nana dayaya
yonai tagamawa ki Iyesu ororeya mena katai-
wena ki pokere e denai tadebu, wagubu ke; “Wi
ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi badidi
pokere nau wadisinimana ki nana dayaya yonai
iwagamu?
19 Ko baganai, wi takesi tamana ki bowai madai
mo tegemuri da nau empani.”

Mu bowa madai mo wadumpu kwemupu,
20 manako e mu manutapu, wagubu ke; “Yau
ka nima keyai bowa madai yau naureya tondau?
Nima si bowa madai yau naureya okamupu?”

21 E inako wagubu ka mu denai tagubu ke; “Yau
ka tawana Roumi ragidai mu kawaimaga Sita e
keyai ki naureya tondau.”

Mu inako tagubu, manako Iyesu denai wagubu
ke; “Baganai, ki pokere apunu kawai Sita e nene ki
wi e ebo kwemuri, ade Mamanuga God e nene ki
wi e ebo kwemuri.”
22 Iyesu yona ki wagubu ka iyapana ki mu nota-
maga kowena denai siyamana babatagubu man-
ako kamadumpu kayatagubu.

Popai ragidai ade iyatagisi kimoto ubumoto (Maki 12:18-27; Ruki 20:27-40)

23 Mara eyaka mena ki rabineya ka Sadusi
ragidai dai Iyesu bameya bau-tagubu. Sadusi
ragidai mu ka iyapana inako tadeyamu, tagamu
ke; ‘Nu popoigamu ki ka nu ewa eba iyaigamu ade
kimamu ubumamu.’
24 Sadusi ragidai ki Iyesu bameya bautagubu
manako simupu, tagubu ke; “Nidiyei Kabuk-
abuwa Apunai, oragai apunai Mosisi nu goranuga
inako tapu, wagubu ke; ‘Apunu mosi e wainai
munu eba wenapoto manako e nobomoi poyagisi,
ki ka apunu ki e yowai koboro ki uworoto manako
munu wenapoto ki aita popai apunai ki e watai
yadini.’
25 Kau karako wainapi; Iyapana ida daikere ke-
wowena daikere apeya (7) nu mete yewe idiweya
manako mu tata-maga ridi mo uwapu. E ridi mo
uwapu ko e munu eba wenapupu manako apunu
ki powena. E powena ki pokere e yowai koboro
ki uwapu ko e mete powena ko munu mo eba
wenawena.

26 Mu inako kwaetagamawa yamawa da iya-
pana ida daikere kewowena daikere apeya (7)
koboro ki uwamupu ki mu kuduba popotagubu
gawarara ko munu mo eba wenawena.
27 Ko siyareya ka ridi ki e eya mete powena.
28 Kau karako nuwagi da nu wainapamu; Mara
kwauneya iyapana popotagubu ragidai ade iy-
atagisi kimoto ubumoto makeya ki ka ridi ki
nima wainai? Mibai ka e iyapana ida daikere
kewowena daikere apeya (7) ki tauwapu."
29 Sadusi ragidai ki inako tagubu ko Iyesu denai
tadebu, wagubu ke, "Wi paerepiyamu kawaya da-
ganani. Wi Mamanuga God e yonai eba kataigau
ade e kasiyarai mete eba kataigau.
30 Iyapana popotagubu ragidai ade iyatagisi ki-
moto ubumoto makeya ki ka mu eba anikatagisi.
Mu ka aneya kunumau idiwu ki mu maba inako
idiwono.
31 Ko iyapana popotagubu ragidai ewa ade iy-
atagamana kimana ubumana ki yonai ka Ma-
manuga God e okai wi kabuwanibu kewowena.
Ko e yonai ki wi bani eba iyabamupu bo? E okai
ki wagubu ke;
32 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau.
Apunu Aisiki e Mamai God ka nau. Ade apunu
Diyaikapu e Mamai God ka nau.' "

Iyesu ubupu Mamanuga God e okai kawareya
inako wagubu manako ade tadebu, wagubu ke;
"Mamanuga God e ka eba iyapana kwakware-
pumaga ononopiyamu puwawagau ki mu Mama-
maga. E ka popai ragidai mu keyaimuguma iyaiya
idiwu ki mu Mamamaga, ki pokere e okai wagubu
ke; 'Apunu Eburamu e Mamai God ka nau. Apunu

Aisiki e Mamai God ka nau. Ade apunu Diyaikapu
e Mamai God ka nau."
33 Iyapana ropani kawaya Iyesu kabuwai ki
wainamupu ka mu nota-maga kowena.

Gora bani ka kawaya
(Maki 12:28-34; Ruki 10:25-28)

34 Iyesu badidi wagubu ki pokaiya Sadusi
ragidai yona denai tagamana babatagubu ki
sisiyai Parisi ragidai wainamupu manako mu
bautagubu ewapuru dibimupu.
35 Mu ewapuru dibimupu manako mu pauna-
mugu ka Mamanuga God e gorai kataiya apunai
mosi ubupu Iyesu manupana da e yona mo
paerepana ki nana e manupupu, wagubu ke;
36 "Nidiyei Kabukabuwa Apunai, Mamanuga
God e gorai ropani kawaya nakapupu ki pauna-
mugu gora bani ka kawaya esida?"
37 E inako wagubu, manako Iyesu denai e sibu,
wagubu ke; "Gora kawai ka yau kena; 'Mamanuga
God e eya mena ka Kaiwawo. Wi nuwaga notaga
ade wi mibiga kuduba e mena mara-mara nota
kwarikwarisipiyoi idiwoi.'
38 Gora ki mena ka kawaya esida,
39 ade gora ki kobaiya ka yau kena; 'Kau kiya
nene wainapiyei ki maba kau kowagi-yoma mu
nene mete wainapiyowa.'
40 Gora apeya yau mena ka kawakawaya. Ma-
manuga God e bonanai wainapamawa tagamawa
ragidai badidi tagubu ade oragai apunai Mosisi
gora badidi tapu ki kuduba ka gora apeya yau mu
koba-mugu." Iyesu inako wagubu.

Nu Iya Negeyana Apunai Keriso ka nima?
(Maki 12:35-37; Ruki 20:41-44)

41 Parisi ragidai ika bautagubu dibimupu idiwa
ki pokere Iyesu mu manutapu, wagubu ke;
42 "Wi badidi wainapiyamu; Wi Iya Negeyana
Apunai Keriso ki e ka nima e momai?"
E inako wagubu manako mu denai tagubu ke;
"E ka oragai apunai Dewida e momai."
43 Mu inako tagubu ko Iyesu mu ade tadebu,
wagubu ke; "Keriso ka oragai apunai Dewida
e momai ki yonai ka mibai maba ki ka Ma-
manuga God e Keyai badidi pokere apunu Dewida
kabuwapupu da e uburoto Keriso e eya Kaiwawoi
siyana ki nana sibu? Mama-nuga God e okai
wagubu ke;
44 'Nau Mamai God nau Kaiwawoni sibu, wagubu
ke; Kau nau madanani garu deneya
tondowa da nau kau iyaragiyoma kuduba
kwanatamani kau kerapugi kobaiya
nakatamani kewoyagisi were.'
45 Oragai apunai Dewida ubupu wi Iya
Negeyana Apunai Keriso e eya Kaiwawoi sibu,
ko ade badidi maba ka e eya Kaiwawoi sibu
Keriso ki ade apunu Dewida e eya momai?"
46 Iyesu yona ki wagubu ka Parisi ragidai yona
denai tagamana babatagubu. Mara ki makeya
ade ewa ka iyapana dai eba bautagubu Iyesu
manumupu.

23

Iyesu iyapana kawakawai sisibatapu
(Maki 12:38-39; Ruki 11:43-46; 20:45-46)

1 Ko Iyesu wirawena e tadeyau kabukabuwa
ragidai ade iyapana ropani kawaya mete kina ki
tadebu, wagubu ke;
2 “Mamanuga God e gorai kataimugu ragidai
ade Parisi ragidai ki mu ka oragai apunai Mosisi
e watai wadumupu,
3 ki pokere mu Mamanuga God e yonai tagamu
ki wi wainapiyoi makeya makeya kwaiwogoi. Ko
mu kwaetagamu ki kawareya wi inako eba kwai-
wogoi, mibai ka mu yona tagamu ki mu muga
paerepiyamu ko eba kwaetagamu.
4 Mu mubo goramaga bisi kawaya ki mu
wadamu pakasi ragidai mu kwepokaramugu
tamu. Ko iyapana gora ki makeya kwaetagamana
ki nana muya nunumu ki ka kawakawai
ragidai ki pa ubumu mu emitamiyamu ko eba
waitatamiyamu.
5 Iyapana mu emitamana ki nana ka mu Ma-
manuga God e yonai dai oka-piyamu mu yabara-
mugu painipiyamu ade mu idamugu katama
maba umamu. Mu midimaga tatamai umamu ki
kisiyarai rorowa kawakawaya taini-piyamu iwu.
6 Poraga kawareya ka mu iyapana mu emita-
mana wiwiratamana ki nana kebari bagi kawaya
kawareya idiwu ade guriguri tawai rabineya ka
mu kawai gisipiyamu kawakawai ragidai mu
watamaga bagi kawaya ki kawareya idiwu.
7 Mu nuwamugu kayatagamana imatau iwana
da iyapana ropani kawaya ika idiwu mu emita-
mana naigida mena parautamana ki nana man-
ako tagamana ke; ‘Wi ka nu Nidiyamu Kabuk-
abuwa Ragidai’.
8 Mu inako kwaetagamu, ko nau nidiyani

wainapumuri; Wi wiga kowaguma eba tademuri
da mu ka wi ‘Nidiyamu Kabukabuwa Ragidai’,
mibai ka wi Nidiyau Kabukabuwa Apunai ka eba
ropani ko eyaka mena.
9 Ade yewe wairau ka wi iyapana kaina mo
eba simuri da e ka wi ‘Mamaga’, mibai ka wi
Mamamaga eyaka mena ka kunumau tondau.
10 Ade wi Kaiwawoga ka Keriso e eya mena
ki pokere iyapana kaina mo wi Kaiwawoga eba
simuri.
11 Iyapana nima wi paunagau kawaiwagana
wainapiyau ki ka e kwarisiyagisi e kowaiyoma
mu bigabigamaga kwaeyogono.
12 Iyapana nima e ebo si tepapiyau ki ka aita
ewa ka e kwarisiyagisi suroto. Ko ade iyapana
nima e ebo kwarisiwena tondau ki ka aita ewa ka
e kawayayagisi.”

Parisi ragidai mu midimaga pa matakawagau (Maki 12:40; Ruki 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13-14 Iyesu ade wagubu ke; “Akae, Mamanuga
God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai,
wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Mamanuga
God e gari kunumau ki katai iyapana kataitaga-
mana katamurui ki kasiparai ka wi umamupu
dokodoko. Wi wiga ka katai ki eba kataigamana
wainapiyamu ade iyapana katai ki kataitaga-
mana wainapiyamu kaiwu mu yawatamaga ki wi
bodapiyamu.
15 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau
ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau
ragidai. Iyapana eyaka mena kwaitana e notai

wirapa-mana da wi kwaiwagamu ki maba e mete inako kwaewagana ki nana ka wi ubumu tawana tawana igida yauda egi kawareya mete kina kwaeneiwagamu iwu. Wi iyapana mo inako bananapumuri ki ka wi beraga berokoi e kabuwapumuri da e wi badidi kwaiwagamu ki maba e inako mete kwaeyogono. Ko berokoi e kwae-yogono ka kawaya esida ki pokere e yo wi bita wadamana tawaneya baiwagi ki ka e bita kawaya daganani esida bananapoto.

16 Akae, wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paere-piyamu kabuwatamiyamu ragidai. Wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi iyapana tadeyamu, iwagamu ke; ‘Nima uburoto Mamanuga God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei mete kina. Ko e uburoto bowa yamayamai Mamanuga God e Tawai rabineya ki si pokaiya gwaiyaba kaima-tana ki yagisi, ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya kwaeyogono ko eba paerepoto.’

17 Wi inako iwagamu ki mibai ka wi yabuga ka kenekenei ade wi ka notababa ragidai. Gwede ka kawaya esida? Bowa yamayamai ki kena bo Mamanuga God e Tawai ki kena? Nau nidiyani wainapumuri; Gwede yamayamai tawa rabineya ki kuduba ka tawa ki pokaiya Mamanuga God e nene.

18 Ko wi iyapana inako mete tadeyamu, iwagamu ke; ‘Nima uburoto Mamanuga God e kepakepai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi manako gwaiyaba wagubu ki

e ewa eba kwaeyagisi, ki ka baganai, eba gwedei
mete kina. Ko e uburoto puyo kepakepa kawareya
tampu ki si pokaiya gwaiyaba kaimatana ki yagisi,
ki ka gwaiyaba wagubu ki e makeya makeya
kwae-yogono ko eba paerepoto.'
19 Wi yabuga kenekenei ragidai. Gwede ka
kawaya esida? Kepakepa ki kena bo puyo
kepakepa kawareya ki kena? Nau nidiyani waina-
pumuri; Gwede kepa-kepa kawareya ki kuduba
ka kepakepa ki pokaiya Mamanuga God e nene.
20 Iyapana nima uburoto kepakepa ki si pokaiya
gwede mo gwaiyaba kaimatana yagisi ki ka e puyo
kepakepa kawareya nakamupu ki kuduba simaga
pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
21 Ade iyapana nima uburoto Mama-nuga
God e Tawai ki si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi ki ka e tawa ki apunai e si
pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
22 Ade ki kwaitana; Iyapana nima uburoto
kunuma si pokaiya gwede mo gwaiyaba
kaimatana yagisi ki ka e Mamanuga God e kemai
ade kema kawareya tondau apunai ki mu simaga
pokaiya gwaiyaba kaimatana ki mete wagubu.
23 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau
ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya
bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau
ragidai. Wi ka gwedegwedega kuduba naigida
mena damupiyamu manako damu ida esida
mena ki damui eyaka mena ka wi Mamanuga
God nene tamu. Ena, eba wi gwedegwedega
ki mena ko kusura kwarai yo gumai ebo ebo
inako ki wi mete tepiyamu naigida mena damu-
piyamu. Ko Mamanuga God e gorai kawakawai

karako suwagani ki wi eba wainapiyamu kwaiwagamu; Wi Iyapana bamamugu supasupai kwaiwagamana ki wi eba kwaiwagamu, wi iyapana eba nuwanuwatamiyamu, ade wi badidi kwaiwagamana iwagamu ki wi eba kwaiwagamu. Damu eyaka mena Mamanuga God nene tamana ki ka baganai ko e gorai kawakawai ki wi mete makeya makeya kwaigamana ki nana.

24 Wi yabuga kenekenei iyapana waratamiyamu yawata paerepiyamu kabuwatamiyamu ragidai, wi ka badidi maba ki keyakeyai nau karako wi nidiyani wainapumuri; Wi ka apunu mosi e kapai rabineya kwagama marai munta supu ki empupu tekwaripupu kwenupupu ko buwamuku kawaya e kapai rabineya supu ki e eba empupu ko mete kubabu, ki wi ka apunu ki maba.

25 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Wi kapaga yo wi yogoga tagai mena ki wi siruwapiyamu da iyapana wi emini-mana baganai tagamana ki nana, ko wi rabinagau berokoi posiwena uburau ki wi utapiyamu kapoi ade taisi teyateyama ki mena kwaiwagamu idiwu.

26 Wi yabuga kenekenei Parisi ragidai, nau yona yau nidiyani ki wi wainapumuri; Wi kapaga yo wi yogoga ki rabinai yabiri siruwapumuri ki ka tagai mete taniyagisi.

27 Akae, Mamanuga God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai, wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka midiga pa matakawagau ragidai. Popotagubu ragidai

mu rakimaga iyapana tarapiyamu bagi kawaya
monagapiyamu, ki wi ka ade raki ki maba. Raki
kawareya ka tanai kawaya ko raki rabineya ka
popai ragidai mu suwanamaga ade mu midimaga
kwakwarepumaga puwawena ika uburau.
28 Ki maba, iyapana wi midiga kwakwarepuga
empiyamu ka bagi kawaya ko wi midiga pa
matakawagau. Wi rabinagau ka bigi mena posi-
wena uburau."

Mamanuga God uburoto Parisi ragidai bita tageni
(Ruki 11:47-51)

29 Iyesu ade wagubu ke; "Akae, Mamanuga
God e gorai kataigau ragidai ade Parisi ragidai,
wi ka aita bita kawaya bananapumuri. Wi ka
midiga pa matakawagau ragidai. Mamanuga
God e bonanai wainapamawa taga-mawa ragidai
ade bagi supasupai kwaetagamawa ragidai naiya
mena popotagubu ononotampu ki mu onono-
tampu rakimaga ki wi karako naigida mena mon-
agapiyamu ade kwayubapiyamu.
30 Wi iwagamu ke; 'Nu ripakwarak-
waranuguma ubumpu Mamanuga God e bonanai
waina-pamawa tagamawa ragidai namutampu
ki ka mu idiwa makeya nu ika mete idimpena ki
ka mu berokoi kwaetagubu ki maba nu inako eba
kwaigumpena.'
31-32 Wi inako iwagamu, ko nau nidiyani
wainapumuri; Wi ripakwarakwaraguma nene
iwagamu ki ka wi wiga nene mete iwagamu,
mibai wi ka mu momo-muguma. Ko baganai, mu
naiya Mamanuga God e bonanai wainapamawa

tagamawa ragidai namutamawa ki bigi wi karako
wadumuri riyapumuri yamuri kewopumuri.
33 Wi ka motamota berokoi e munuiyoma
ade wi motamota e munuiyoma mete
wenatamiyamu. Mamanuga God wi
bita negeyana watai ki wi badidi maba
baibigapumuri?
34 Nau nidiyani wainapumuri; Nau bonanani
wainapamana tagamana ragidai yo katai ragidai
yo wi nidimana kabukabuwa ragidai ki mu
kuduba nau wi bamagau tonotamani manako mu
nau yonani togomono iwono. Ko nau kataineya
da aita ewa ka wi ubumuri manako mu dai
wi namutamuri, dai wi ripa korosi naureya
ikokotamuri da popotagisi, dai wi tetamuri
guriguri tawai rabineya raukeketamuri, ade dai
wi siwakeketamuri tawa tawa kaya-tagisi.
35 Wi mu bamamugu inako kwaiwagi ki pokere
wainapumuri; Iyapana naiya ubumpu bagi supa-
supai apunai Eiboro minimpu poyo ade e eweya
supasupai kwaetagamawa ragidai mete namuta-
mawa kebomawa da apunu Barakaiya e guba-
gai Sekaraiya Mama-nuga God e Tawai rabineya
‘Puyo Tamu Watarai’ ade ‘Wata Tanai Bagi’ ki pau-
nau minimpu poyo, mu berokoi ki kuduba kwae-
tagamawa ki denai ka bita wi bananapumuri.
36 Ena, nau yona mibai nidiyani wainapumuri;
Iyapana kuduba naiya namutampu popotagubu
ragidai mu bimbinamaga ka wi karako idiwu
ragidai wadumuri.”

*Iyesu natere Diyerusaremu nene nuwaboy-
awena*
(Ruki 13:34-35)

37 Iyesu ade wagubu ke; “Natere Diyerusaremu
ragidai, natere Diyerusaremu ragidai.
Mamanuga God e bonanai wainapiyamu ragidai
ki wi namutamiyamu ade e bibi tonotapu ragidai
ki wi bowa were tauniyamu popo. Kokoroku
inai e munuiyoma e mabui kobaiya nakatamiyau
kwayuba-tamiyau ki maba ka nau maramara wi
kuduba nau idani rabineya dibiniyana ki nana
wainapekeya ko wi nau bodabodasinimawa.
38 Ko wainapumuri, karako nau kamadiniyani
kayasugani manako wi tawaga gumoroyagisi.
39 Ade nau yonani yau mete wainapumuri;
Waunitau ka wi nau mo eba emisinimuri, ko mara
baiyagisi da wi iwagi ke; ‘Kau Mamanuga God
e kasiyarai pokaiya baunugibi ki pokere e kau
wadiniyoto bagi,’ wi yona ki iwagi makeya ka wi
nau ade emisinimuri.” Iyesu inako wagubu.

24

Mara siyarai bauwagana ki makai nu badidi maba empamu

(Maki 13:1-2; Ruki 21:5-6)

1 Iyesu Mamanuga God e Tawai ki kamadubu
kayawena kaniyawa ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai e bameya bautagubu e tawa bagi kawaya
ki naigida mena empana ki nana simupu.
2 Ko e tadebu, wagubu ke; “Wi gwedegwede
yau kuduba em-piyamu? Nau yona mibai suwa-
gani wainapumuri; Tawa yau bowa pokaiya wad-
umupu ki ka iyapana ewa marai mosi baitagisi
baupomoto giripomoto pasumoto manako bowa
mo kawareya pasimupu ki kuduba mu yadini
rorororo isiyapomoto kewoyagisi.

Nuwboya ade bita makari yabadau ki yonai (Maki 13:3-13; Ruki 21:7-19)

3 Iyesu ripa ‘oripi’ wenatagubu kweyai ki
kawareya tondawa makeya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai mubo mena e bameya
bautagubu manako manumupu, tagubu ke; “Kau
nidi; Nuwaboya yo midi makari nene nuwagibi
ki gwede mara baiyagisi? Kau wiranugana
baunugana marai ade mara siyarai ki marai
bauwagana ki nu gwede matakirai empamu da
nu kataigamu mete idiwomu?”

4 Mu inako tagubu, ko Iyesu denai tadebu,
wagubu ke; “Wi kwayubaga naigida mena kwai-
wogoi yabu yabu idiwoi kwaenda iyapana baitag-
isi wi beranimoto kerapugau yadini.
5 Iyapana ropani kawaya nau ewaneya baitagisi
nau sini pokaiya beratagisi, tagisi ke; ‘Nau ka
wi Iya Negeyana Apunai Keriso.’ Mu inako be-
ratagisi manako iyapana ropani kawaya notam-
aga wirapomoto da mu sumatamini.
6 Wi ta yo yawira ki sisiyai wainapumuri, ade
ta yo yawira kwaetagamana kwaetagisi ki sisiyai
mete wainapumuri. Ko kudu eba wainapiyoi. Ta
yo yawira ki kuduba wenayagisi ko mara siyarai
tondau, eba bauwagana kena.
7 Tawana tawana ka natere mo uburoto natere
kudubai mo mete yawiratagisi, ade tawana mo
kawaimaga e iyapanaiyoma tetamini kayatagisi
tawana mo kawaimaga e iyapanaiyoma mete
kandetagisi. Tawana dai ka kapoi kawaya da-
ganani uburoto ade tawana dai ka waira nutanuta
mete baiyagisi.

8 Ko nuwaboya yau kuduba ka ridi munu we-
napana tagai urau ki makarai maba. Makarai
kawaya ka ewa baiyagisi.

9 Mara ki baiyagisi makeya ka iyapana
ubumoto wi dai tenimoto iyara ragidai mu
idamaga rabineya naka-nimoto manako mu
ubumoto wi girini-moto pasunimoto manako
namunimoto. Nau pokanere ka iyapana kuduba,
madega kauwagau madega posiwagau wi
tagararanimoto.
10 Mara ki makeya ka nau sumasiniyamu
ragidai ropani kawaya mu sumamaga kaupomoto
manako kowamuguma tagararatamono deni deni
yogo kasiwaratogomono.
11 Ki makeya ka Mamanuga God e yonai
beratagamu mubo nuwamugu nuwa-mugu
tagamu ragidai ropani kawaya mete baitagisi
iyapana kerapumugu waditamono notamaga
wirapomono.
12 Mara ki makeya ka berokoi e upi kawayayag-
isi kayayagisi ki pokere iyapana ropani kawaya
mu rabinamugu ka nota kwarikwarisi ki notai
nusuru-yagisi.
13 Ko iyapana gwedewau ragiragi kawaya ubu-
moto giruru maba kobaiya tetetagisi kaiwono da
mara siyarai baiyagisi ki mu ka iya waunai yadini.
14 Iyapana tawana tawana kuduba, madega
kauwagau madega posiwagau, ki ka mu Ma-
manuga God e gari rabineya kaiwana e kasi-
yarai pokaiya idiwana ki yonai bagi kawaya yau
wainapomoto kewoyagisi were ewa ka mara si-
yarai ki baiyagisi.”

Berokoi kawaya mosi yabadau
(Maki 13:14-23; Ruki 21:20-24)

15 “Mamanuga God e bonanai wainapiyawa wagawa apunai Daniyero wagubu da aita ewa ka
Berokoi Kawaya mosi baiyagisi manako wata bagi
kawaya e eba uburana watai ki wateya e uburoto.
(Nima yona yau iyabapono ki ka e yona yau mibai
ki naigida mena notapono.) Wi berokoi ki ika
uburono empumuri,
16 ki ka wi tawana Diyudiya ragidai garugaru
mena wakapaiwagi kweyau kaiwagi.
17 Iyapana mosi tawa tagaiya yapu tondau ki
e eba suroto e ebo gwedegwedei tawa rabineya
nakapupu ki tepoto. Pa mena.
18 Ade iyapana mosi kokorau umau ki ka e eba
wirayagisi e midi tatamai ki kai tawau kayayagisi.
Pa mena.
19 Akae, mara ki makeya ridi mosi mibi romodoi
bo munu wawayai mete kina ki ka e badidi maba
wakapayagisi garugaru kaya-yagisi?
20 Ade ki maba, wi Mamanuga God bameya
guriguriwogoi da berokoi ki nusuru marai bo aiyata marai ki makeya eba baiyagisi.
21 Mibai, mara ki makeya ka nuwaboya yo bita
kawaya daganani wenayagisi. Mamanuga God
ubupu waira yo gwedegwede kuduba yamanatapu makeya idiweya kebomeya da karako ka iyapana bita inako mo eba emupu. Ade ewa, mara siyareya, ka mu bita inako mo mete eba empomono.
Ko paunau ka bita kawaya yau wenayagisi.
22 Mamanuga God e bita ade nuwaboya ki marai
yadini rowarowa ki ka iyapana mo eba tondono
ko mu kuduba popo-tagisi gawarara. Ko e eya iya-

panaiyoma winetapu ragidai ki mu nene e waina-
piyau ki pokere e mara ki yadini rogobi da mu eba
popotagisi ko idiwono.
23 Mara ki makeya iyapana mo baiyagisi wi
nidiyoto, yagisi ke; ‘Kebo-muri empumuri, Keriso
yewe bauwena tondau,’ bo ade mo yagisi ke;
‘Keriso bauwena burida tondau,’ iyapana mosi
baiyagisi inako yagisi ki ka wi e yonai ki eba
sumapumuri.
24 Iyapana dai ubumoto beratagisi, tagisi ke;
‘Nau ka Keriso.’ Ade dai beratagisi, tagisi ke;
‘Nau ka Mamanuga God e bonanai wainapuwani
makeya nidiyakani yau kena.’ Mu inako tagisi
manako mu matakiramaga marai kawai mete
kwaetogomono wi kabuwanimono. Mu iyapana
beratamini manako kasiyara-tagisi ki ka mu ubu-
moto Mamanuga God e eya iyapanaiyoma wine-
tapu ragidai ki mu notamaga mete wira-pomoto.
25 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi
yabu yabu idiwoi. Gwedegwede kuduba aita
ewa wenayagisi ki sisiyai nau karako yabiri ni-
dibuwani yau kena.
26 Iyapana dai wi nidimoto, tagisi ke; ‘Em-
pumuri, e bauwena iyapana eba idiwu tawaneya
buri tondau’, mu inako tagisi ki ka wi rabinaga
pakarayagisi mu ewamugu eba kaiwagi. Ade
mu tagisi ke; ‘Empumuri, e nu bamanugu yewe
bauwena tawanugu tondau’, mu inako tagisi ki ka
wi mu yonamaga ki mete eba sumapumuri.
27 Yangwara wadau kunuma kuduba miniyau
siwa ki maba ka Kunumau Kawapuwani Apunai
nau marani baiyagisi manako iyapana kuduba
nau inako matarau emisini-moto.

28 Ko nau waigugu yau suwagani ki wi waina-
pumuri; Gwede mosi powena ika ukwarau ki ka
midiwari kusuketa ika mete dibipomoto e kwak-
warepui ki kupamana ki nana baitagisi.”

Kunumau Kawapu Apunai ade wirayagisi baiyagisi
(Maki 13:24-27; Ruki 21:25-28)

29 “Bita makari kawaya ki marai kewoyagisi
ki ka madega sisipupoto manako siragamu ewa
eba taniyagisi. Supama kunumau gwegwetagisi
manako kunuma kasiyarai mubo mubo geyagey-
atagisi.
30 Mara ki makeya ka iyapana tawana tawana
kuduba, madega kauwagau madega posiwagau,
Kunumau Kawapuwani Apunai nau matakirani
kunumau kwaesugani ki mu empomoto manako
yadi kimono apena meyomono. Ki makeya ka
Kunumau Kawapuwani Apunai nau tanini bagi
kawaya ade nau kasiyarani mete kina kunumau
oroguma kawareya ade kaworoni ki wi nau
emisinimuri.
31 Bawiwi kawaya ki yogono makeya ka nau
aneyaniyoma tonotamani manako tawana
tawana kuduba, madega kauwagau madega
posiwagau, kunuma waira kerareya, ki mu
kayatagisi nau iyapananiyoma winetapuwani
ragidai kuduba kwanatamini manako wata eyaka
mena damutamini.”

Waigugu mosi ripa damaya naureya
(Maki 13:28-31; Ruki 21:29-33)

32 Iyesu inako wagubu, ade tadebu, wagubu
ke; “Karako keyakeyai ripa damaya naureya

kabuwaniyani ki wi wainapumuri; Ripa damaya mibai toporuyagisi gumai bagi kawaya posiwagana kwaeyogono ki ka wi kataigau da bodu marai waunitau baiyagisi.

33 Baganai, wi gwedegwede kuduba nidibuwani ki mibai wena-yogono empiyoi ki ka wi mete kataiwagi da mara siyarai ka waunitau.

34 Nau yona mibai suwagani wainapu-muri; Nau yonani yau kuduba nidi-buwani ki mibai matarayagisi empu-muri were ka wi dai yewe wairau idiwu ragidai ewa popoiwagi.

35 Kunuma waira kuduba gogatagisi, ko nau yonani badidi suwagubuwani ki eba gogayagisi ko maramara tondono kaniyono."

Iyesu gwede mara ade wirayagisi baiyagisi (Maki 13:32-37; Ruki 17:26-30, 34-36)

36 "Nau gwede mara kemorau bo nawarau ade wirasugani bausugani ki ka iyapana kuduba wi eba kataigau, aneya kunumau idiwu mete eba katai-mugu, ade nau niya Mamanuga God e eya Gubagai ki nau mete eba kataineya. Nu Mamanuga God e eya mena mara ki kataiya.

37 Iyapana oragai apunai Nowa tondawa makeya badidi kwaetagamawa idiwa ki maba ka nau Kunumau Kawa-puwani Apunai ade wirasugana bau-sugana makeya iyapana inako mete kwaetagisi.

38 Oragai takari kawaya awana goya kawaya ki eba bauwena makeya ka iyapana bani kupamawa, awana kubamawa, apunu ridi tauwamawa ade petemuguma apunu tauwa-mawa, mu

inako kwaetagamawa kebomawa da apunu Nowa
waka kawaya ki kawareya yapu posiwena.
39 Mara ki makeya ka iyapana eba kataimugu
da awana goya kawaya ki yabadawa, ko goya
kawaya ki bauwena iyapana kuduba bibiyotapu
gawarara. Nau Kunumau Kawapuwani Apunai
ade wirasugana bausugana marai ka inako we-
nayagisi.
40 Nau bausugani ki ka iyapana apeya up-
itagamu idiwu ki nau mo yadani ko mosi ka-
madani.
41 Ridi apeya bani madai musupiyamu idiwu ki
nau mo yadani ko mosi kamadani.

42 Ki pokere wi wibo kwayubaga kwaiwogoi
yabu yabu idiwoi. Nau wi Kaiwawoga gwede
mara ade wira-sugana bausugana marai ki wi eba
kataigau.
43 Nau yona yau mete suwagani ki wi naigida
mena wainapu-muri; Tawa apunai e eba kataiya
da kuwa apunai kemorau gwede madega baiyag-
isi. E kataiwagubena ki ka e dagurai tondibena
manako kuwa apunai ki eba bauwagubena e
tawai baupena.
44 Baganai, ki maba nau nawanani yabu yabu
idiwoi. Wi wainapiyoi da nau eba bausugana
marai ki nau Kunumau Kawapuwani Apunai ade
wirasugani bausugani.” Iyesu inako wagubu.

Bigabiga apunai bagi ade eba bagi (Ruki 12:41-48)

45 “Bigabiga apunai nima e upi eba kamadau ko
e notai supasupai kawaya mena kwaewagau ki e

bameya badidi wenayagisi ki nau karako wi ni-
diyani wainapumuri; Kawai apunai tawa kama-
dini kayayogono ki ka e bigabiga apunai ki e nene
yagisi baiyagisi manako siyoto da e yabiyabiri
uburono manako e kowaiyoma bigabiga ragidai
kuduba mu upimaga badidi upitagamu ki makeya
mu denimaga tageyono.
46 Bigabiga apunai ki uburoto e upi wadubu
ki naigida mena kwayubapono kwaeyogono ton-
dono da apunu kawai ki ade wirayagisi baiyagisi
e empoto, ki ka apunu kawai ki e mamamai yagisi.
47 Ena, nau mibai suwagani wainapu-muri;
Bigabiga apunai ki e upi naigida mena inako
kwayubapono kwaeyogono tondono ki ka tawa
apunai ki e tepapoto kawaiyagisi manako siyoto,
yagisi ke; ‘Nau tawani ade nau gwedegwedeni
kuduba ki kau mete kwayubapiyowa.’
48 Ko bigabiga apunai ki e berai eba bagi ki ka
e upi naiya wadubu ki naigida eba kwayubapono
ko e notai yagisi ke; ‘Nau kawaini e wirawa-
gana bauwagana marai ki e paerepupu rowarowa
kawaya umau wadau’.
49 E inako notapono manako e eya kawai
gisipono e kowaiyoma bigabiga ragidai ridi yo
apunu ki tauniyono makari tageyono ade bani
kawaya daganani kupono awana suwakarai mete
kuburono da e yabarai babayagisi.
50 Ko ki makeya ka tawa apunai ki ade wira-
yagisi baiyagisi manako bigabiga apunai ki
nainipoto.
51 E eba nawanawagawa ki pokere apunu kawai
ki baiyagisi bigabiga apunai ki yadini gudapoto
bidara kweyoto manako ewa yadini iyapana

midimaga pa matakawagau ragidai mu wata-
mugu kwenupoto. Kwenupoto manako e ika yadi
kirono uwarai sisiripono tondono." Iyesu inako
wagubu.

25

Onowa ida esida mena badidi kwaetagubu ki keyakeyai

1 Iyesu ade tadebu, wagubu ke; "Mara ki
makeya wi Mamanuga God e gari rabineya ba-
didi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau
kena; Onowa ida esida mena ki mu duna-muguma
temupu anika waunai apunai ki bananapamana
nawanai kayatagubu.
2 Onowa ki mu paunamugu ida daikere mena ka
notanotai ko ade ida daikere ka notababa ragidai.
3 Notababa ragidai ki mu dunamuguma mena
temupu ko duna awanai yapaka ki mu eba
temupu.
4 Ko onowa notanotai ki mu ka mu duna-
muguma ki awanai yapaka mete temupu.
5 Anika apunai ki garugaru eba bauwena ki
pokere onowa ki kuduba pa nawana idiwa da
paunau ka mu yabu-maga towena manako oro
wadumpu.
6 Tedera paunau ka apunu mosi ubupu e bo-
nanai ragiragi kawaya wagubu ke; 'Anika apunai
bauwagana kwaewagau, wi kebomuri e banana-
pumuri.'
7 E yona ki wagubu ka onowa ida esida ki
kuduba wakapa giritagubu kimpu ubumpu mu
dunamuguma wade kawakawayamupu,

8 ko notababa ragidai ki mu dunamuguma
awanai kewowena ki pokere mu ubumpu no-
tanotai ragidai ki tademupu, tagubu ke; 'Wi
dunaga awanai dai nu negemuri, mibai ka nu
dunanuguma awanai ki kewowena.' Mu inako
tagubu,
9 ko onowa notanotai ki denai mu tademupu,
tagubu ke; 'Pa mena, nu nubo denenugu mena
minimipi ki pokere dai wi nege-mana ka eba
baganai. Wi kaiwagi wi wibo awanaga ki gimara-
pumuri.'
10 Mu inako tagubu manako notababa ragidai ki
ubumpu mu dunamuguma awanai ki gimarapa-
mana ki nana kayatagubu.

Mu kayatagubu ewamugu ka anika apunai ki
bauwena. Onowa notanotai ida daikere mena ki
mu ka okukuna-tagubu kewowena ika nawana
idiwa ki pokere anika apunai ki bauwena ka e mu
emitapu waratapu tawa rabineya anika kupei ku-
petagamana ki nana yamupu manako ewa gudu
umamupu.

11 Notababa ragidai iwa da ewa bautagubu ka
mu gudu umampu ki tagaiya wadedetagamawa,
tagamawa ke; 'Kaiwawonuga, Kaiwawonuga, kau
gudu nu nene kwaipi.'
12 Mu inako tagubu, ko apunu ki denai tadebu,
wagubu ke; 'Ki pa mena, nau eba kataineya
wiyo.' "

13 Iyesu keyakeyai ki wagubu kewowena ka
e iyapana ade tadebu, wagubu ke; "Nau gwede
mara bo gwede madega bausugani ki wi eba
kataigau ki pokere yabu yabu idiwoi."

Bigabiga ragidai apeya eyaka mu keyakeyaimaga
(Ruki 19:11-27)

14 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; “Mara ki makeya wi Mamanuga God e gari rabineya badidi maba kaiwana ki keyakeyai mosi ka yau kena; Apunu kawai mosi tawana uwama kawaya mo kayawagana kwaewagawa ki pokere e bigabigaiyoma apeya eyaka ki mu nene wagubu bautagubu manako e gwede-gwedei kuduba mu idamaga rabineya nakapupu da mu kwayubapamana ki nana.
15 Mu eyaka eyaka kataimaga kawayai ki makeya makeya ka e bowa madai mu tagebu. Mosi ka e bowa madai 5000 kwebu, mosi ka e 2000 kwebu, ade mosi ka e 1000 kwebu. E inako kwaewena manako kamaditapu tawana mo kayawena.

16 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e kayawena bowa madai ki pokaiya upi mo kwaewagawa manako bowa madai ki kawayawagawa yarawa da e kawareya ade 5000 wadubu.
17 Bowa madai 2000 wadubu apunai ki e mete inako kwaewena. E kayawena bowa madai ki pokaiya upiwagawa yarawa da bowa madai ki kawareya ka e ade 2000 wadubu.
18 Ko bowa madai 1000 wadubu apunai ki e upi mo eba kwae-wena ko e ubupu apunu kawai ki e bowai madai wadubu kayawena uruba ukwapupu manako rabineya wekepupu.

19 Apunu kawai ki umawa wadawa da mara rowarowa kawaya kewowena eweya ka e ade

wirawena bauwena manako e bigabigaiyoma mu
nene wagubu bautagubu tadebu, wagubu ke;
‘Nau bowa madai wi kwayubapamana ki nana
negebuwani ki wi karako tepumuri baiwagi da
nau empani.’
20 Bowa madai 5000 wadubu apunai ki e yabiri
bauwena manako wagubu ke; ‘Bada emani, kau
bowa madai 5000 nau idani rabineya tapi ko ki
pokaiya ka nau upisugekeya da kawareya ade
5000 wadubuwani karako negeyakani yau kena.’
21 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai
e sibu, wagubu ke; ‘Kau midigi eba togawena ko
kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau
marai munta negebuwani ki kau naigida mena
kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya
daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa.
Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mama-
maigomu.’
22 Ki eweya ka bowa madai 2000 wadubu
apunai ki e mete bauwena manako wagubu
ke; ‘Bada emani, kau bowa madai 2000 nau
idani rabineya tapi ko ki pokaiya ka nau upisug-
ekeya da kawareya ade 2000 wadubuwani karako
negeyakani yau kena.’
23 E yona ki wagubu ka apunu kawai ki denai
e sibu, wagubu ke; ‘Kau midigi eba togawena ko
kau upi bagi kawaya kwaenugibi apunai. Nau
marai munta negebuwani ki kau naigida mena
kwayubapiyeya ki pokere nau karako kawaya
daganani negeyani ki kau mete kwayubapiyowa.
Kau yabi da nau mete ewapuru idiwomu mama-
maigomu.’
24 Siyarai ka bowa madai 1000 wadubu apunai

ki e mete bauwena manako wagubu ke; ‘Bada,
nau kataineya da kau midigi kwakwarepugi ka
tayatayabadai. Kau eba upinugibi kokoreya ki
kau bani tepiyei ade kau momai eba upi wateya
ki kau raupomunugei.
25 Nau kau kudugeya wainapekeya ki pokere
kau bowagi madai ki nau tepuwani waira ra-
bineya wekepuwani ko ki kuduba nau karako ade
negeyakani yau kena.’
26 Bigabiga apunai yona ki wagubu wainapupu
ka apunu kawai ki denai e sibu, wagubu ke; ‘Kau
ka berokoi ade kau ramatagi ka togatogai upi
eba kwaenugei apunai. Nau eba upisugubuwani
kokoreya ki nau bani tepakani ade nau momai
eba upuwani wateya ki nau raupomusugakani ki
kau katainugibi nuwegei?
27 Baganai, kau katainugibi ki pokere
bowa madai negebuwani ki kau wadubena
kayanugubena bowa madai kawayawagau
wateya tapena da nau karako wirasugubuwani
bausugubuwani ki kau bowa madai dai kawareya
tapena ki nau mete tegebena.’
28 Apunu kawai ki inako wagubu manako e
bigabigai-yoma tadebu, wagubu ke; ‘Bowa madai
1000 apunu yau kwebuwani ki wi wadmuri bowa
madai kawaya daganani 10000 wadubu apunai ki
e kwemuri.
29 Nau nidiyani wainapumuri; Iyapana nima
marai munta wadubu ki pokaiya uburau upi
naigida mena kwaewagau kwayubapiyau ki
kawareya ka e ropani kawaya bananapoto ade
e bondai ki mete uburono. Ko iyapana nima e
bameya marai munta uburau ki kawareya ka e

mo eba yadini ade marai munta e bameya uburau
ki mete gogayagisi.
30 Wi apunu berokoi yau karako wadumuri
sisipu tawaneya gari tagaiya kwenupu-muri. E
ika yadi kirono e uwarai sisiri-pono tondono.'
Apunu kawai ki inako wagubu."

Mamanuga God iyapana bagi ade berokoi purutamini

31 Iyesu mu ade tadebu, wagubu ke; "Nau
Kunumau Kawapuwani Apunai kaiwawosugani
nau aneyaniyoma bananasinimoto kaworoni
makeya ki ka wi nau kepakepani tanai bagi
kawaya ki kawareya tondoni emisinimuri.
32-33 Iyapana kuduba, madega kauwagau
madega posiwagau ki mu baitagisi Kunumau
Kawapu apunai e yabareya dibipomoto idiwono
manako papa sipi yo papa gote kwayubatamiyamu ragidai mu papamuguma badidi maba
purupiyamu papa sipi daikere nakapiyamu ade
papa gote daikere nakapiyamu ki maba ka e
uburoto iyapana bagi supasupai kwae-tagamawa
ragidai tetamini e idai garu deneya nakatamini
ade eba supasupai kwaetagamawa ragidai ki
tetamini e idai tenene deneya nakatamini.
34 E inako kwaeyagisi kewoyagisi eweya ka wi
Kaiwawoga uburoto e idai garu deneya idiwu
ragidai ki tadeni, yagisi ke; 'Nau Mamai wadinibu bagi ragidai wi karako kebomuri manako
e kunuma waira kerareya wi wataga e gari rabineya yamanapupu ki rabineya ka wi e kasiyarai
pokaiya idiwoi.

35 Nau wetei mesiniyawa makeya ka wi nau
bani tegemupu kububuwani, ade nau awana
gobani wagawa ki makeya ka wi nau awana
tegemupu kubabuwani. Nau gogai wi bamagau
bausugubuwani ki wi nau diriwani kwaigubu,
36 ade nau sipumani pa mena ki wi nau sipuma-
sinimupu. Nau sigirasugubuwani ki wi nau
kwayubasinimawa ade nau dibura rabineya ton-
dekeya ki wi nau kasiyara tegemana ki nana nau
daiyoni baigubu.'
37 E inako yagisi ki ka iyapana bagi supasu-
pai kwaetagamawa ragidai denai e siyomoto, tag-
isi ke; 'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei
meniyawa manako nu bani kau negemipi, ade
kau gwede mara awana gobagi wagawa manako
nu awana kau negemipi?
38 Kau gwede mara nu bamanugu iyapana gogai
maba baunugibi manako nu kau diriwagi kwai-
gibi ade gwede mara ka kau sipumagi pa mena
manako nu kau sipumanimpi?
39 Kau gwede mara sigiranugibi manako nu kau
eminimpi bo kau gwede mara dibura rabineya
tondeya manako nu kau daiyogi baigibi?'
Mu inako tagisi,
40 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau yona
mibai nidiyani wainapumuri; Wi ubumpu nau
iyapananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu
diriwamaga kwaigubu ki ka wi nau diriwani mete
kwaigubu ki kena.'
41 E inako yagisi manako ade wirayagisi iyapana
e idai tenene deneya ubumu ragidai ki tadeni,
yagisi ke; 'Mamanuga God e kowagai rabineya
idiwu ragidai, wi paepereiwagi kamadisinimuri

kaiwagi. Berokoi Apunai Seitani e aneyaiyoma
mete kina mu watamaga mata maramara urau
ki tawaneya Mamanuga God yamanapupu ki
wateya ki wi mete ika kaiwagi.
42 Nau wetei mesiniyawa makeya ki wi nau bani
eba tegemupu, ade nau awana gobani wagawa ki
makeya ka wi nau awana mete eba tegemupu.
43 Nau gogai wi bamagau bausugubuwani ki wi
nau diriwani eba kwaigubu, ade nau sipumani pa
mena ki ka wi nau eba sipumasinimpu. Nau sigi-
rasugubuwani ade dibura rabineya tondekeya ki
wi nau nene eba kwaigamawa.'
44 E inako yagisi ki ka mu denai tagisi ke;
'Kaiwawonuga, kau gwede mara wetei menibu,
bo awana gobagi wagubu, bo kau iyapana gogai
maba baunugibi, bo kau sipumagi pa mena, bo
kau sigiranugibi bo ade dibura rabineya tondeya
manako nu kau eba eminimpi waitanimpi?'
Mu inako tagisi,
45 ko wi Kaiwawoga denai yagisi ke; 'Nau
yona mibai nidiyani wainapumuri; Wi nau iya-
pananiyoma kupamu siyasiya iwu ragidai mu
diriwamaga eba kwaigubu ki ka wi nau diriwani
mete eba kwaigubu ki kena.' E inako yagisi,
46 manako uburoto iyapana ki tonotamini bita
maramara wadamana ki tawaneya kayatagisi. Ko
iyapana bagi supasupai kwaetagamawa ragidai ki
mu e tonotamini iya maramara idiwana ki wateya
kayatagisi idiwono." Iyesu inako wagubu.

26

Iyapana kawakawai Iyesu minimana po ki keketai kupamawa
(Maki 14:1-2; Ruki 22:1-2; Diyoni 11:45-53)

1 Iyesu yona yau kuduba iyapana kabuwatapu kewowena ka e wirawena e tadeyau kabukabuwa ragidai tadebu, wagubu ke; "Wi kataigau da mara apeya yabaranugu ka 'Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai' ki marai.
2 Poraga ki kawareya ka iyapana ubumoto nau Kunumau Kawapuwani Apunai wadisinimoto piyara ragidai mu idamaga rabineya nau tamusinimoto manako mu ubumoto nau ripa korosi naureya susinimoto poyo."
3 Mara ki makeya ka iyapana kawakawai ade Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mete kina ewapuru mena Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai kawaimaga si ka Kaipasi e tawaiya dibimupu,
4 manako mu Iyesu wekei gwaiya wadamana minimana po ki keketai kupamawa.
5 Iyapana ropani kawaya ika poraga kawareya bautagubu ki pokere kawakawai ragidai ki tagubu ke; "Iyapana ropani kawaya yewe bautagubu ki ubumana nu yawirani-mana kudeya ki pokere kamadamu da poraga yau kewoyagisi were ewa ka nu apunu ki yadamu." Mu inako tagubu.

Ridi mosi ubupu Iyesu monagapupu
(Maki 14:3-9; Diyoni 12:1-8)

6 Ki makeya ka Iyesu apunu mosi si ka Simiyoni e bameya natere Betani rabineya tondawa. Apunu Simiyoni e ka naiya sigira berokoi mo

wadubu e kwakwarepui kwatakwatawena, ko e karako iyawena.

7 Mu kupetagamawa idiwa ka ridi mosi ripa otai aurai bagi kawaya awana kororai mo rabineya minibu ki wadubu Iyesu bameya bauwena. Awana ki denai ka kawaya daganani, ade awana kororai ka mu bowa si ‘arabata’ pokaiya yamanamupu. Ridi ki Iyesu bameya bauwena manako ripa otai bagi kawaya ki Iyesu debaiya kwebu wira.

8 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ridi ki badidi kwaewena emupu ka mu rabina-maga urabu manako mu mubo mena inako tagubu ke; “Ridi yau awana bagi kawaya ki gwede nana pa giripupu?

9 E kayawagubena iyapana gimarampena manako denai bowa madai kawaya daganani kwempena ki e wadubena iyapana gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki tagebena.” Mu inako tagubu.

10 Ko mu badidi notapamawa ki Iyesu e ororeya mena kataiwena ki pokere e tadebu, wagubu ke; “Ridi yau kamadumuri midimama eba kwemuri. E bauwena nau nene badidi kwaewena ka bagi kawaya.

11 Gwedegwedemaga pa mena imagei ragidai ki mu ka maramara wi mete idiwoi da wi mu waitatamiyoi, ko nau marani rogobiwena da nau ewa wi mete eba idiwomu.

12 Ridi yau badidi kwaewena ki kuduba bagi mena. Nau posugana marai waunitau ki pokere e karako bauwena nau monagasinibu awana bagi kawaya yau nau debaneya kwebu wira.

13 Nau mibai nidiyani wainapumuri; Iyapana
tawana tawana idiwu aita ewa nau yonani bagi
kawaya wainapomoto ki ka mu ridi yau nau nene
badidi kwaewena ki sisiyai mete waina-pomoto
manako e werei togomono."

Iyesu wadamana yonai ki apunu Diyudiyasi mibipupu
(Maki 14:10-11; Ruki 22:3-6)

14 Iyesu yona ki wagubu makeya ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu
apeya apunai mosi si ka Diyudiyasi si daikere ka
Isikariyoto e kipu ubupu Mamanuga God bameya
dobopiyamu ragidai ki mu bamamugu kayawena,
15 manako manutapu, wagubu ke; "Nau karako
waitaniyani da wi Iyesu wekei gwaiya wadumuri
ki ka wi denai nau gwede tegemuri?"
Mu bowa madai apunai eyaka mena ade ida
esida mena (30) ki iyabamupu kwemupu,
16 ki pokere apunu Diyudiyasi kayawena Iyesu
wadana mu idamaga rabineya tarana ki yawatai
kwaenepiyawa umawa.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mete kupetagamawa
(Maki 14:12-21; Ruki 22:7-14, 21-23; Diyoni 13:21-30)

17 'Parawa Pa Pasumana Kupei' ki marai yabiri
bauwena ki makeya ka Iyesu tadeyau kabuk-
abuwa ragidai e bameya bautagubu manako
simupu, tagubu ke; "Kau nuwageya nu tawa
bani rabineya yamamu tawiyaigamu da kau 'Ma-
manuga God Nu Raurunibu Poragai' ki kupei ku-
penuwagi?"

18 Mu inako tagubu manako e denai tadebu,
wagubu ke; “Wi natere Diyerusaremu kaiwagi,
manako apunu mosi ika bananapumuri ki wi
simuri, iwagi ke; Nu Nidiyau Kabukabuwa
Apunai nu tononibu wagubu ke; Nau marani
wana bauwena ki pokere kau tawageya ka nau
tadeyakani kabu-kabuwa ragidai mete kina
‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ ki kupei
ika kupeigamu.”
19 Iyesu inako tadebu tonotapu manako mu kay-
atagubu natere ki rabineya e wagubu ki makeya
makeya kwaetagubu ‘Mamanuga God Nu Rau-
runibu Poragai’ ki ika tawiyatagubu.
20 Kemorawagana kwaewagawa ka Iyesu
e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewowena kerapu apeya mete ika dibimupu
kupetagamawa idiwa,
21 manako paunau ka e ubupu mu tadebu,
wagubu ke; “Nau yona mibai nidiyani waina-
pumuri; Waunitau ka apunu mosi wi paunagau
uburoto nau yogoni yagisi.”
22 Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka mu
notamaga kowena nuwaboya-tagubu manako mu
eyaka eyaka e manumupu, tagubu ke; “Kaiwa-
woni, kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau
nene nuwegei?”
23 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Ki ka apunu
eyaka mena mosi karako nau mete ewapuru bani
pikapana ki nana awanau kaupiyau yogo yau
kawareya nau mete ewapuru kupemei apunai ki
waunitau nau nidani yagisi.
24 Takari kawaya ka Mamanuga God e bo-
nanai wainapamawa tagamawa ragidai ubumpu

nau Kunumau Kawapuwani Apunai posugana ki yonai oka tamupu. Ko apunu nima nau nidani yagisi ki e ka aita bita kawaya daganani ba-nanapoto. Akae, apunu ki eba wenawagubena ki e nene baganai."

25 Iyesu yona ki wagubu ka e yogoi tapu apunai Diyudiyasi e empupu manako wagubu ke; "Sidiyei Kabu-kabuwa Apunai, kau nau nene nuwegei bo? Kau eba nau nene nuwegei?"

E inako wagubu, ko Iyesu denai e sibu wagubu ke; "Kau kiya yona ki nuwagibi."

Iyesu e kupe siyarai

(Maki 14:22-26; Ruki 22:14-20; 1 Korini 11:23-25)

26 Mu kupetagamawa idiwa da paunau ka Iyesu bani buredi mo wadubu Mamanuga God bameya parauwena piripiri gerepupu manako e tadeyau kabukabuwa ragidai tagebu, tadebu, wagubu ke; "Bani buredi yau ka nau kwakwarepuni ki pokere tepumuri kupumuri."

27 E inako wagubu manako kapa mo wadubu Mamanuga God bameya ade parauwena manako tagebu tadebu, wagubu ke; "Wi kuduba awana yau piripiri kubamuri.

28 Awana 'waeni' daragai yau ka nau darani. Nau Mamai uburana iyapana ropani kawaya mu bigimaga deni mena surupana ki nana gwaiyabawena ki mibai wenawagana ki nana ka nau karako posugani manako nau darani baiyagisi kaworoto.

29 Nau yona mibai nidiyani wainapumuri; Awana daragai yau ka nau ewa mo eba kubarani.

Ko aita ewa nau Mamai God e gari rabineya
e kasiyarai pokaiya tondoni makeya ki nau
awana ‘waeni’ waunai mosi wi mete ewapuru
kubamamu.”
30 Iyesu yona ki wagubu kewowena ka mu Ma-
manuga God e si umayo pokaiya tepamupu man-
ako kayatagubu kaimpu ripa ‘oripi’ wenatagubu
kweyai ki yampu kayatagubu.

*Iyesu kataiya da apunu Pita yona yagisi bod-
aboda*
(Maki 14:27-31; Ruki 22:31-34; Diyoni 13:36-38)
31 Mu kayatagubu kaiwa ka Iyesu yona mo
mu ade tadebu, wagubu ke; “Nau kataineya da
kemora yau rabineya ka wi kuduba nau ka-
madisinimuri kudu wakapaiwagi kaiwagi, mibai
ka takari kawaya ka Mamanuga God e bonanai
wainapiyawa wagawa apunai mosi nau nene oka
inako tapu, wagubu ke;
‘Mamanuga God wagubu ke; Aita ewa ka nau papa
sipi kwayubatamiyau apunai miniyani
manako papa sipi kuduba daburipomoto
mu mubo mubo kayatagisi.”
32 Iyesu inako tadebu, manako ade tadebu
wagubu ke; “Nau posugani ade iyasugani kirani
uburani ki nau yabiri kayasugani tawana Gariri
rabineya wi nawanaga ika tondoni.”
33 Apunu Pita yona ki wainapupu ka e denai
wagubu ke; “Mu dai ka bani kau kamadinimoto
kudu wakapatagisi kayatagisi ko nau kau eba ka-
madiniyani kayasugani.”
34 Apunu Pita inako wagubu, ko Iyesu de-
nai e sibu, wagubu ke; “Pita, nau mibai ni-
diyani wainapi; Kemora yau rabineya ka kau

mara apeya eyaka nuwagi bodaboda da kau eba
kataigeya nau. Kau inako beranugowa manako
ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru puruyag-
isi."
35 Iyesu inako wagubu, ko apunu Pita e
midi minibu, wagubu ke; "Akae, nau inako
eba suwagani. Kau ponuwagi ki ka nau mete
posugani." Apunu Pita inako wagubu manako
Iyesu tadeyau kabukabuwa ragidai kuduba Pita
umunui kawareya ki mu mete tagubu.

*Iyesu tawana Gesemane rabineya guriguriwa-
gawa tondawa*
(Maki 14:32-42; Ruki 22:39-46)

36 Mu kayatagubu kaiwa da tawana Gesemane
bautagubu ka Iyesu mu munatapu, wagubu ke;
"Wi yewe idiwoi ko nau niya mena kayasugani
nau Mamai bameya gurigurisugani."
37 E inako wagubu manako ubupu apunu Pita
ade apunu Tabadi e gubagaiyoma apeya ki mu
mena waratapu mete kayatagubu.
Ki makeya ka Iyesu nuwaboya kawaya waina-
pupu ade e rabinai giriwena pasuwena,
38 ki pokere e kowakowaiyoma ki emitapu
tadebu, wagubu ke; "Nau karako nuwaboya
kawaya wainapakani ade nau rabinaneya po
mete wainapakani ki pokere wi nau mete yabu
yabu yewe idiwoi ko oro eba ukwopoi."
39 E inako tadebu kamaditapu kanibu e ebo
mena ubupu manako kwarisiwena wairau uk-
wapu e Mamai bameya guriguriwena, wagubu ke;
"Mamai, berokoi nau karako banana-pani ki kau
surupi bo? Kau wainapiyei da baganai ki kau

baunuwagi nau nuwaboyani kerarai kapa tegebi
ki kau wadi kwenupi. Ko Mamai, kau kaubo
nuwageya ki kwaenuwagi ko eba nau nuwaneya
ki kau kwaenuwagi.”
40 Iyesu inako guriguriwena manako e ade
wirawena bauwena ka e tadeyau kabukabuwa
ragidai apeya eyaka ki ika ukwapamawa emi-
tapu. Emitapu, wade yabuyabutapu, manako e
apunu Pita empupu sibu, wagubu ke; “Nau eba
rowarowa kanibuwani ko wi apeya eyaka badidi
pokere nau mete yabu yabu eba idiwei?
41 Yabu yabu idiwoi, ade Mamanuga God
bameya guriguriwogoi da gwede mosi eba
baiyagisi wi kerapugau yadini. Wi nuwaga
notaga ka wi bani kasiyara wainapiyamu ko
wi kwakwarepuga ka kasiyarai pa mena.”
42 Iyesu inako tadebu manako wirawena
kanibu e Mamai bameya ade guriguriwena,
wagubu ke; “Mamai, kau kapa tegebi ki nau
kamadana yawatai pa mena ki ka baganai, nau
kubarani. Eba nau nuwaneya ki kau kwaenuwagi
ko kau kaubo nuwageya ki kwaenuwagi.”
43 E inako guriguriwena manako ade wirawena
bauwena e kowakowaiyoma ki yabumaga ade
bisi kayawena ukwa-pamawa emitapu.
44 E mu emitapu kamaditapu ade kanibu e Ma-
mai bameya naiya guriguri-wena ki kawareya
ade guriguriwena.
45 E guriguriwagawa da kamadubu ka e
wirawena bauwena e kowakowaiyoma ki ade
ukwapamawa idiwa emitapu manako wade
yabuyabutapu tadebu, wagubu ke; “Wi oro mena
ukwapamu idiwu bo? Ko karako kewowena.

Nau Kunumau Kawapuwani Apunai nau marani
wana bauwena da nau nidani wagubu apunai
ki baiyagisi nau wadi-siniyoto manako iyapana
beramaga berokoi ragidai mu idamaga rabineya
nau tamusiniyoto.
46 Ki pokere, kimuri ubumuri da kaigomu.
Nau yogoni tapu apunai ki wana bauwena em-
pumuri."

Iyapana Iyesu wadumupu
(Maki 14:43-50; Ruki 22:47-53; Diyoni 18:3-12)

47 Iyesu yona ki wagawa makeya ka mu apunu
Diyudiyasi ika matarau bauwena emupu. E ka
Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida
kewo-wena kerapu apeya ki apunai mosi. Diyu
ragidai mu kawakawaimuguma ade Mamanuga
God bameya dobo-piyamu ragidai mete kina ki
mu iyapana ropani kawaya tonotampu ta yo
kepata inako temupu apunu Diyudiyasi mete ika
bautagubu.
48 Yawatau ka yogo tapu apunai ki iyapana
ki inako tadebu, wagubu ke; "Nu kaigamu buri
baigamu ki wi nau mena emisiniyoi manako
apunu ki nau kiyauyauponi ki e wi naigida mena
wadumuri dokodoko kaiwagi."
49 Apunu Diyudiyasi inako tadebu, ki pokere
mu karako bautagubu ka e deni mena kayawena
Iyesu bameya bauwena manako paraupupu,
wagubu ke; "Sidiyei Kabukabuwa Apunai, kaiwa
kaiwa." E inako wagubu, manako kanibu Iyesu
kiyauyaupupu.
50 Ko Iyesu apunu Diyudiyasi empupu man-
ako sibu, wagubu ke; "Nau waretani, kau badidi

kwaenugana wainapiyei ki kau garugaru mena kwaenuwagi.”

E yona ki wagubu makeya ka iyapana ki Iyesu waipara mena wade dokodokomupu ubumawa.

51 Ko Iyesu mete iwa apunai mosi ubupu e kere-
bai wadubu iyara apunai ki mosi e wenagui mebu
puru. Bidara wadubu apunai ki e ka Mamanuga
God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga ki e
bigabigai apunai mosi.
52 Ko Iyesu wirawena kereba wadubu apunai
ki sibu, wagubu ke; “Kau kerebagi wadi wateya
ade tari. Iyapana gwedewau kereba sumeya
kwaetagamu ragidai ki mu ka aita kereba pokaiya
popotagisi.
53 Nau naubo nuwaneya kwaesugubena ki ka
nau Mamai kabuwapena manako e aneyaiyoma
ropani kawaya eba bigabigai nau waitasinimana
ki nana kunumau tonotapena kawampena nau
waitasinimpena, ko ki wi wainapiyamu bo pa
mena?
54 Nau Mamai inako sibena ki ka e bonanai
wainapamawa tagamawa ragidai takari kawaya
oka tampu ki mibai eba wenawagubena, ko nau
eba sibuwani mibai ka nau nuwaneya oka ki we-
nawagana ki nana.”

55 Iyesu inako wagubu manako wirawena
iyapana ropani kawaya ika bautagubu ki mu
emitapu tadebu, wagubu ke; “Nau ka eba
yawiyawirai. Wi ta yo kepata wi tawagau
kamadumpena pa baigumpena, ko wi gwede
nana ki mete temupu nau yawirani baigubu? Nau
maramara Mamanuga God e Tawai rabineya wi

nidiyekeya kabukabuwa tondekeya ko wi badidi
pokere mara ki makeya nau eba wadisinimupu?
56 Ko baganai; Mamanuga God e bonanai waina-
pamawa tagamawa ragidai takari kawaya oka
tampu ki mibai karako wenayagisi."
Iyesu yona ki wagubu wainamupu ka e tadeyau
kabukabuwa ragidai kuduba e kamadumpu
wakapatagubu garugaru mena kayatagubu.

Iyapana kawakawai Iyesu siyamawa wirawira
(Maki 14:53-65; Ruki 22:54-55, 63-71; Diyoni 18:13-14, 19-24)

57 Iyapana ki Iyesu wadumpu dokodoko
kayatagubu kaiwa da Mamanuga God
bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga si ka
Kaipasi e tawaiya bautagubu. Diyu ragidai
kawakawaimuguma ade Mamanuga God e
gorai kataimugu ragidai kuduba mete kina ika
dibimupu idiwa.
58 Apunu Pita Iyesu eweya weke-wagawa
yabadawa da tawa ki kakapareya tewena imatau
bauwena manako kanibu iyara ragidai ika idiwa
ki mu paunamugu tondubu. E Iyesu bameya
badidi wenawagana ki empana ki nana ika
tondawa.
59 Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki mu nuwamugu Iyesu minimana po
waina-mupu ki pokere e paere mo kwaewena ki
mu beratagamana ade matarapamana ki yawatai
mu kwaenepamawa idiwa.
60 Iyapana ropani kawaya bautagubu mu mubo
mubo beratagamawa ko mu rabinamaga ka

eba eyaka mena ki pokere mu mibai mo eba bananamupu. Mu mubo mubo inako manu kasiwara-tagamawa idiwa da paunau ka iyapana apeya ubumpu,
61 manako tagubu ke; “Apunu yau wagubu ki nu wainamipi, e wagubu ke; ‘Mamanuga God e Tawai ki nau koritapani manako mara apeya eyaka ra-bineya ka nau tawa ki waunai ade yadani.’ ”
62 Iyapana apeya ki inako tagubu wainamupu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ubupu Iyesu sibu, wagubu ke; “Mu yona tagubu ki denai kau mo nuwagi bo pa mena? Mu gwede yonai tagubu?”
63 E inako wagubu, ko Iyesu kererewena yona denai mo eba wagubu ki pokere Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga ki ubupu e ade sibu, wagubu ke; “Maramara tondau apunai Mamanuga God e kau eminiyau ki pokere e yabuiya karako matarau nuwagi da nu waina-pamu; Mamanuga God e eya Gubagai ade nu Iya Negeyana Apunai Keriso ki kau baganai bo?”
64 E yona ki wagubu ka Iyesu denai e sibu, wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei. Ko nau wi kuduba nidiyani wainapumuri; Nau Kunumau Kawapuwani Apunai aita ewa uburani nau Ma-mai Kasiyarai Kawaya Esida Apunai e idai garu deneya tondoni ki wi nau emisinimuri manako nau kunumau oroguma kawareya ade wirasug-ani kaworoni ki wi nau mete emisinimuri.”
65 Iyesu yona ki wagubu makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawaimaga ki e yabui dara wirawena manako e ubupu e eya midi tatamai wadubu tegere manako

iyapana ika idiwa ki manutapu, wagubu ke; “E yona berawena Mamanuga God e si giripupu ki wi wainamupu bo? E eya wagubu ki nu kuduba wainamipi kewowena ki pokere e paere kwaewena iwagamana matara ki yonai nu kwaene-pemeya idiweya ki kwaenei karako kewowena.
66 Apunu yau Mamanuga God bameya berawa-gau ki pokere wi wainapiyamu da nu karako e bameya badidi kwaigamu?”

E inako wagubu ka kawakawai ragidai ki mu kuduba ubumpu ewapuru mena mu idamaga gu-rai Iyesu naureya ugwadumpu ragiragi, tagubu ke; “E Mamanuga God e si giripiyau ki pokere e denai karako poyagisi.”

67 Mu inako tagubu manako mu dai ubumpu Iyesu kiyabuiya tepotepo-pamawa ade minimawa ade dai e kwanabeya minimawa manako waegeyageyamapamawa, tagamawa ke;
68 “Ki nima nunibu? Kau nu Iya Negeyana Apunai Keriso baganai ki ka kau nima nunibu ki e si nuwagi da nu wainapamu.” Mu inako tagubu.

Apunu Pita wagubu bodaboda
(Maki 14:66-72; Ruki 22:56-62; Diyoni 18:15-18, 25-27)

69 Ki makeya ka apunu Pita ika imatau tondawa manako Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai kawaimaga e bigabigai munu ridai mosi bauwena e empupu sibu, wagubu ke; “Kau mete kina ka tawana Gariri apunumaga Iyesu mete iwa apunai mosi eminiyakani.”

70 Munu ridai ki inako wagubu ko Pita iyapana
kuduba yabaramugu denai wagubu bodaboda,
wagubu ke; “Kau apunu nima nene nuwegei? Kau
yonagi ki nau eba wainapakani.”
71 Apunu Pita inako wagubu manako kipu
ubupu kanibu tawa kakapareya uburawa.
E ika uburawa ka munu ridai ade mosi
bauwena e empupu manako iyapana ika idiwa
ki tadebu, wagubu ke; “Apunu burida ka tawana
Nasareta apunai Iyesu mete iwa apunai mosi.”
72 E inako wagubu ko Pita ade wagubu
bodaboda, wagubu ke; “Mamanuga God nau
emisiniyau; Apunu ki nene iwagamu ki nau eba
kataineya.”
73 Mu idimupu eba rowarowa ka iyapana ika
idiwa ki Pita naigida mena yabu dokodokomupu
manako simupu, tagubu ke; “Nu katainugu da kau
ka e mete iwa apunai mosi, mibai kau ka tawana
Gariri ragidai mu bonanamaga nuwegei.”
74 Pita yona ki wainapupu ka e midi minibu,
wagubu ke; “Apunu ki nene iwagamu ki e nau
eba kataineya. Mamanuga God e kataiya da nau
yona mibai suwagakani. Nau berasugakani ki ka
e kowaga tegeni ka baganai.”
Apunu Pita yona ki wagawa makeya ka e koko-
roku mo wagubu wainapupu,
75 manako e wenagui paparawena Iyesu naiya
badidi wagubu ki wainapupu. Iyesu naiya e in-
ako sibu, wagubu ke; ‘Kemora yau rabineya ka
kau mara apeya eyaka nuwogowa bodaboda da
kau eba kataigeya nau. Kau inako beranugowa
manako ewa ka kokoroku yagisi manako nawaru
puruyagisi.’ Iyesu naiya inako wagubu ki makeya

makeya apunu Pita wainapupu manako e kipu ubupu matarau kayawena yadi kawaya daganani kipu.

27

Iyesu apunu Pairasi yabareya ubupu
(Maki 15:1; Ruki 23:1-2; Diyoni 18:28-32)

1 Nawaru dumai tarawa ka Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma kuduba mete kina Iyesu badidi maba minimana po ki keketai kupamawa.
2 Mu wadumupu e idai umamupu dokodoko manako bananamupu kayatagubu tawana Roumi ragidai piyaramuguma mu kawaimaga Pairasi bameya bautagubu.

Apunu Diyudiyasi kwikwiwena
(Bususu 1:18-19)

3 Iyesu yogoi wagubu apunai Diyudiyasi mu Iyesu wadumupu sisiyai wainapupu ka e rabinai wirawena e badidi paerepupu ki wainapupu, manako e bowa madai apunai eyaka mena ade ida esida mena (30) naiya kwemupu ki tepupu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina ki mu bamamugu kayawena.
4 E mu bamamugu bauwena ka e tadebu, wagubu ke; “Nau kwaesugubuwani siyasiya. Iyesu berokoi mo eba kwae-wena ki pokere nau e nidai suwagu-buwani ki nau paerepuwani kawaya daganani.”
Apunu Diyudiyasi inako wagubu ko mu denai tagubu ke; “Ki ka eba nuyo ko kau kaubona.”

5 Mu inako tagubu ka apunu Diyudiyasi bowa
madai kuduba ki tepupu Mamanuga God e
Tawai rabineya isiyapupu manako kamaditapu
bauwena kayawena kanibu e ebo kwikwiwena.

6 Mamanuga God bameya dobo-piyamu ragidai
bowa madai ki kwana-mupu manako tagubu ke;
“Nu bowa madai yau Mamanuga God e Tawai
nene tamamu ki ka nu goranuga raurupamu
mibai ka bowa madai yau ka yogo tampu ki bowai
madai.”
7 Mu yona ki kawareya tagamawa idiwa da
mu rabinamaga eyakamenawena ka mu kay-
atagubu kurari yamanawagawa apunai mosi e
bameya bowa madai ki pokaiya waira mo gi-
maramupu. Waira ki rabineya ka mu kwaiyanai
ragidai popotagamana ki ika ononotamana ki
nana.
8 Mara ki makeya yabadawa da karako ka iya-
pana waira ki si ‘Apunu Darai Waira Yau Wadubu’
ki tagamawa.

9 Mamanuga God e bonanai waina-piyawa wa-
gawa apunai Diyeremaiya takari kawaya oka
tapu ki mibai wena-wena yau kena. E oka tapu ki
inako wagubu ke;

‘Tawana Isiraero ragidai mu rabina-maga
eyakamenawena manako mu bowa madai
apunai eyaka mena ade ida esida mena
(30) ki tempu apunu powagana ki e yogoi
tamupu.

10 Bowa madai ki pokaiya ka mu kurari ya-
manawagawa apunai mosi e wairai gi-
maramupu. Mamanuga God nau sidibu ki
makeya makeya inako wenawena.’

Oragai apunai Diyeremaiya e oka inako tapu.

Iyesu apunu Pairasi e yabareya ubupu
(Maki 15:2-5; Ruki 23:3-5; Diyoni 18:33-38)

11 Mu Iyesu wadumpu apunu Pairasi bameya bautagubu e yabareya tamupu manako tawana Roumi kawaimaga ki ubupu Iyesu manupupu, wagubu ke; “Kau Diyu ragidai mu Kaiwawomaga kawai ki kau baganai bo?”

E inako manupupu manako Iyesu denai wagubu ke; “Ena, ki kau ba nuwegei.”

12 Iyesu inako wagubu ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai ade Diyu ragidai kawakawaimuguma mete kina e kawareya kawareya naripamawa bera ropani kawaya siyamawa ko e yona denai mo eba wagubu.

13 E yona denai mo eba wagubu ki pokere apunu Pairasi Iyesu ade sibu, wagubu ke; “Mu rowarowa kawaya kau mena kekeniyamu idiwu ko mu yona tagamu ki kau wainapiyei bo pa mena?”

14 Ko Iyesu yona denai mo eba wagubu, ki pokere apunu kawai ki e notai babawena.

Apunu Pairasi Iyesu minimana po yonai wagubu
(Maki 15:6-15; Ruki 23:13-25; Diyoni 18:39-19:16)

15 Kwamura makeya makeya ‘Mamanuga God Nu Raurunibu Poragai’ poragatagamawa ki kawareya ka tawana Roumi piyaramuguma mu kawaimaga ubupu dibura gudui kwai-pupu manako dibura apunai eyaka mena nima iyapana e si tagamawa ki apunai dibura kamadubu manako pa bauwena kayawena.

16 Karako ka apunu mosi si ka Barabasi ika dibu-
rawena tondawa. E si kawayawena kayawena
iyapana kuduba wainamupu.
17 Iyapana kuduba ika bautagubu dibimupu
idiwa ki apunu Pairasi mu emitapu manako e
ubupu mu manutapu, wagubu ke; “Wi nuwagau
nau karako nima e idai rikapani da e baiyag-
isi kayayagisi? Nau apunu Barabasi e idai
rikapani baiyagisi kayayagisi bo apunu Iyesu si
daikere Keriso tagamu ki e idai rikapani bai-yagisi
kayayagisi?”
18 Apunu Pairasi yona ki wagubu ki mibai ka e
kataiya da Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
gunaratagubu ki pokere mu Iyesu wadumpu e
idai rabineya tamupu.

19 Apunu Pairasi e idai gurai iyapana
naurimugu ugwaditamana ragiragi ki kemai
kawareya tondawa makeya ka e eya wainai
bauwena yona mo e bameya tonopupu sibu,
wagubu ke; ‘Apunu ki e berokoi mo eba
kwaewena ki pokere kamadi. Nau kemorau e
waro were empuwani manako e pokaiya ka nau
oro naigida eba ukwapuwani.’ E yona inako
tonopupu.

20 Mamanuga God bameya dobo-piyamu
ragidai ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki garugaru mena bautagubu iyapana
pakasi ragidai mu rabinamaga kupa-mpu, tagubu
ke; “Apunu Pairasi wi ade manuniyoto ki ka wi
apunu Barabasi e idai rikapana da bauwagana
kayawagana ki nana iwagi ko mu ubumoto apunu
Iyesu pa minimana po ki yonai iwagi.”

21 Apunu kawai Pairasi iyapana ade manutapu,
wagubu ke; ‘Wi nuwagau nau nima e idai rikapani
da e baiyagisi kayayagisi?’

Ko mu denai tagubu ke; ‘Nu nuwanugu kau
apunu Barabasi e idai rikapi da e baiyagisi
kayayagisi.’

22 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu
ade manutapu, wagubu ke; “Ko apunu Iyesu si
daikere Keriso tagamu ki e bameya ka nau karako
badidi kwaesugani?”

E yona ki wagubu ka mu kuduba tagubu ke;
‘Ripa korosi naureya mini-muri poyo.’

23 Mu inako tagubu ki pokere apunu Pairasi mu
ade manutapu, wagubu ke; “E poyagisi ki mibai ka
badidi? E gwede paere kwaewena?”

Ko mu naiya tagubu ki kawareya mu bonana-
maga ragiragi kawaya ade tagamawa ke; “Ripa
korosi naureya minimuri poyo.”

24 Iyapana inako kawareya kawareya taga-
mawa ki pokere apunu Pairasi e notai wagubu ke;
‘Iyapana yau nau bonanani eba wadamu ade mu
waunitau yawira kwaetagamana kwaetagamu.’ E
notai inako wagubu ki pokere e iyapana kuduba
yabaramugu waigugu mo kwaewena e idai bigi
siruwapupu manako tadebu, wagubu ke; “Apunu
yau powagana ki yonai ka wi iwagubu ko eba nau
suwagubuwani, ki pokere e poyagisi ki bimbinai
ka aita wi wadumuri ko eba nau yadani.”

25 E inako wagubu, ko iyapana ropani kawaya
ki denai tagubu ke; “E poyagisi ki bimbinai nu
yadamu ade nu mununuguma mete yadini ki ka
baganai, eba gwedei mete kina.’

26 Iyapana yona ki tagubu waina-pupu ka
apunu Pairasi ubupu dibura rabineya tondawa
apunai Barabasi e idai kerarai rikapupu tonop-
upu bau-wena kayawena. Ko e piyara ragidai
tadebu da mu Iyesu wikuku pokaiya raukekepa-
mana ki nana wagubu manako ewa ubupu Iyesu
wadubu mu idamaga rabineya tapu, wagubu ke;
“Wi apunu yau wadumuri ripa korosi naureya
minimuri poyo.”

Piyara ragidai Iyesu waegeyageyamapamawa (Maki 15:16-20; Diyoni 19:2-3)

27 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kawaimaga
tawai rabineya kaimpu manako kowamuguma
nene tagubu bautagubu ewapuru mena ika
dibimupu idiwa.
28 Mu e eya midi tatamai rika-mupu manako
midi tatamai daragai bagi kawaya mo wadumpu
monaga-mupu.
29 Mu impunewa tempu e debaiya painimupu
ade guna mosi wadumpu e idai garu tampu
kwempu manako e yabareya kwarisitagubu
mu ramatamaga kawareya ubumupu e
waegeyageyamapamawa parau bera-tagamawa
siyamawa, tagamawa ke; “Kaiwa kaiwa, Diyu
ragidai mu Kaiwawomaga Kawaya.”
30 Mu inako tagubu manako ubumpu Iyesu
kiyabuiya tepotepopamawa ade guna idaiya
wadubu ki mu wadumpu e debaiya kawareya
kawareya minimawa.
31 Mu e inako waegeyageyamapamawa da ka-
madumpu ka mu midi tatamai daragai bagi
kawaya ki ade rikamupu e ebo gwedegwedei

ade umamupu kwemupu manako ripa korosi naureya minimana po ki nana wadumpu kayatagubu.

Mu Iyesu ripa korosi naureya ikokomupu
(Maki 15:21-32; Ruki 23:26-43; Diyoni 19:17-27)

32 Piyara ragidai ki Iyesu wadumpu kayatagamawa yamawa ka mu tawana Sairini apunumaga mo si ka Saimoni ika yawatau bananamupu. Mu e Iyesu korosi kawarapana ki nana simupu manako apunu Saimoni ubupu ripa korosi ki kawarapupu.
33 Mu Iyesu wadumpu yampu tawana mo si ka ‘Gorogata’ bautagubu ko tawana ki si mibai ka Deba Suwana.
34 Ika bautagubu ka mu ripa otai suwakarai mosi wadumpu awana ‘waeni’ mete wiramupu manako awana ki Iyesu kubarana ki nana kwemupu. E awana ki piri munta remopupu ko e eba nuwaiya kubarana wainapupu.
35 Ki eweya ka mu Iyesu wadumpu ripa korosi naureya ikokomupu manako e midi tatamai rikamupu. Mu yanuwa munta mo mete kwaetagubu da nima si yanuwa ki rabineya yabiri bauwena ki ka e ubupu Iyesu midi tatamai ki e wadubu.
36 Mu inako kwaetagamawa da kewowena ka mu kwarisitagubu e ika empamawa idiwa.
37 Iyesu debaiya ripa korosi naureya ka mu e badidi pokere powagana ki kerarai oka inako tamupu; ‘Yau ka Iyesu, Diyu ragidai mu Kaiwawomaga’.
38 Mu iyapana berokoi apeya mete ripa korosi naureya ikokotampu, mosi ka Iyesu e idai garu deneya ade mosi ka e idai tenene deneya.

39 Iyapana ika esidaeridatagamawa kaiwa
kebomawa Iyesu emupu ka mu debamaga
gipamawa e waegeyageyama-pamawa
siyamawa, tagamawa ke;
40 ‘Kau karako kiri uburi kwaenuwagi. Kau
naiya nuwagibi da kau Mamanuga God e Tawai
ki koritapana mara apeya eyaka rabineya ade
wadana ki nana nuwagibi ki pokere kau Ma-
manuga God e Gubagai mibai ki kau karako
iyanuwagi ripa korosi ki kamadi kawari da nu kau
eminiyamu.”
41 Mamanuga God bameya dobopiyamu
ragidai, Mamanuga God e gorai kataimugu
ragidai, ade Diyu ragidai mu kawakawaimuguma
mete kina ki mu bautagubu Iyesu inako mete
gwaigwita-pamawa, tagamawa ke;
42 “E iyapana iyatamiyawa ko e eya iyawagana
ka badidi pokere e kasiyarai pa mena? E mibai
tawana Isiraero ragidai nu Kaiwawonuga ki ka
e ebo ripa korosi ki kamadini kaworoto da nu
yabunugere e empamu sumapamu.
43 E wagubu da e Mamanuga God sumapiyau
ade wagubu da e ka Mamanuga God e eya Gubagai
ki pokere e mibai wagubu ki ka Mamanuga God
karako e iyapoto da nu empamu.”

44 Iyapana kawakawai ki inako tagubu ade
iyapana berokoi apeya e madanai daikere
daikere ikokotampu ki mu mete kina Iyesu inako
waegeya-geyamamupu.

Tawana sisipu umapu
(Maki 15:33-41; Ruki 23:44-49; Diyoni 19:28-30)

45 Madega paunau wadawa makeya ka tawana
kuduba sisipu umapu, ko ade madega kanibu kek-
erawagawa napusi apeya eyaka wadawa makeya
ka sisipu ki ade negawena.
46 Sisipu ki ade negawagawa makeya ka Iyesu e
bonanai ragiragi kawaya wagubu ke; “Eroi, Eroi,
rama sabaktani.” Ki mibai ka inako; ‘Mamani
God, Mamani God, kau badidi pokere nau kama-
disinibi?’
47 Iyapana dai ika ubumawa e yonai ki
wainamupu ka mu tagubu ke; “Wainapumuri,
e oragai apunai Eraidiya e wenai siyanau.”
48 Apunu ki mosi dabuwa tenai mo wadubu
garupupu awana suwakarai mo rabineya
kaupupu manako sikurupupu Iyesu umuneya
tapu da e kubarana ki nana.
49 Ko mu dai tagubu ke; “Kamadi, idiwomu
da empomu. Oragai apunai Eraidiya baiyagisi e
iyapoto bo?”
50 Ko Iyesu e bonanai ragiragi kawaya ade
wagubu manako e nonai toporuwena powena.
51 Iyesu powagawa makeya ka aukwara mosi
Mamanuga God e Tawai rabineya gudu maba
uburawa ki paunau tegerewena esida da erida.
Waira nutanuta kawaya mo mete bauwena ade
bowa susukwanatagubu.
52 Mamanuga God e iyapanaiyoma naiya
popotagubu ragidai ki mu dai uruba rabineya
ade iyatagubu kimpu ubumpu.
53 Iyesu ade iyawena kipu ubupu eweya ka
iyapana popotagubu ade iyatagubu kimpu
ubumpu ragidai ki Mamanuga God e naterei
Diyerusaremu rabineya matara-tagubu manako

iyapana ropani kawaya mu yabumugere emitampu.

54 Piyara ragidai kawaimaga ade e kobaiya idiwa ragidai mete kina ika Iyesu empamawa idiwa ki waira nutanuta ade gwedegwede kuduba wenawena ki mete emupu ka mu notamaga kowena kudu mete waina-mupu manako tagubu ke; “Mibai, apunu yau e ka Mamanuga God e eya Gubagai.”

55-56 Ridi ropani kawaya ika uwamautau Iyesu empamawa ubumawa mu paunamugu ka ridi Meri Magidarini, apunu Diyemesi yo Diyose mu inamaga si ka Meri, ade apunu Tabadi e wainai. Iyesu naiya tawana Gariri rabineya umawa wadawa ki makeya ka ridi ropani kawaya ki e ewakumapamawa waitapamawa wadamawa tekateka iwa.

Mu Iyesu kwakwarepui ragu tamupu (Maki 15:42-47; Ruki 23:50-56; Diyoni 19:38-42)

57 Kemorawagana kwaewagawa ka purapura apunai mosi si ka Diyosepa ika bauwena. E ka Iyesu ewakuma-piyawa umawa apunai mosi tawana Arimateya were bauwena.

58 E kaya-wena apunu kawai Pairasi e yabareya ubupu manako Iyesu kwakwarepui wadana ononopana ki nana ki genei wagubu. Apunu Pairasi wagubu da baganai,

59 ki pokere apunu Diyosepa kayawena Iyesu kwakwarepui wadubu kwarisi aukwara waunai mosi pokaiya gerowopupu,

60 manako wadubu kayawena ragu waunai mosi ki e eya nene gimarapupu ki rabineya tapu.

Tapu manako bowa kawaya mosi gwairipupu kanibu ragu umunai ki minibu bodapupu manako kamadubu kayawena.

61 Ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki mu ika uwamautau ubumawa manako apunu Diyosepa badidi kwaewena ki kuduba mu yabumugere emupu.

Piyara ragidai ragu ki katamurui dagurapamawa ubumawa

62 Nawaru puruwena aiyata marai ki makeya ka Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai mu kawakawai-muguma ade Parisi ragidai dai mete kina apunu Pairasi bameya kayatagubu,

63 manako simupu, tagubu ke; “Kawainuga, bera apunai powena e naiya iyaiya tondawa makeya badidi wagubu ki nu notapemei. E inako wagubu ke; ‘Nau posugani ko mara apeya eyaka eweya ki nau ade iyasugani kirani uburani.’

64 E inako wagubu ki pokere kau nuwagi da piyara ragidai kayatagisi ragu ki katamurui dagurapomono da mara apeya eyaka kewoyagisi werena. Wi inako eba kwaiwagi ki ka e tadeyawa kabukabuwa ragidai kwaenda kai baitagisi e kwakwarepui ki kuwatagisi kayatagisi manako iyapana beratamini, tagisi ke; ‘E iyawena kipu ubupu.’ Mu inako bera-tagisi ki ka mu yonamaga ki kawaya-yagisi kayayagisi. E naiya eya berawena ki ka maraitau erida ko mu karako ewa inako beratagisi ki ka kawaya esida.”

65 Apunu Pairasi yona ki wainapupu ka e denai wagubu ke; “Baganai, wi piyara ragidai bananatamuri kaiwagi manako wi badidi wainapiyamu

ki wi makeya kwaiwogoi ragu ki naigida mena kwayubapiyoi.”

66 E inako wagubu manako mu kayatagubu iwa da buri bautagubu ka mu ragu katamurui rima umamupu manako ripa otai mo rima ki kawareya pasimupu da iyapana rima ki koritapomoto ki ka mu idamaga kewoi bowa ki naureya tondono ki mu em-pomoto. Mu inako kwaetagubu manako piyara ragidai ki ika dagura ubumana ki nana kamaditampu kayatagubu.

28

Iyesu powena, ko e ade iyawena kipu ubupu (Maki 16:1-10; Ruki 24:1-12; Diyoni 20:1-10)

1 Diyu ragidai aiyatamaga marai ki idiwa da kewowena manako ukwampu nawaru dumai tarawa ka ridi Meri Magidarini ade e waretai si ka Meri ki kimpu ubumpu Iyesu kwakwarepui tampu ki ragui empamana ki nana kayatagubu.

2 Garugaru mena ka waira nutanuta kawaya mo bauwena manako ki makeya ka Mamanuga God e aneyai mosi kunumau kawapu bowa kawaya ragu umunai bodapupu ki gwairipupu ragu madaneya tapu manako yapu bowa ki kawareya tondubu ki mu yabumugere emupu.

3 Aneya ki e kiyabui sinini tanai ka yangwara maba ade e midi tatamai ka poe kawaya midiwari weyaku ki maba.

4 Piyara ragidai ika gopara ubumawa aneya ki emupu ka mu kudu ebotau wainamupu didiguramaga wagubu manako iyapana popai ki maba notamaga gogagogawena.

5 Ko aneya ridi ki inako tadebu, wagubu ke; “Wi
notaga eba koyogono, kudu eba wainapiyoi. Nau
kataineya da ripa korosi naureya minimpu poyo
yewe ragu tampu apunai Iyesu e midi kwakware-
pui ki wi empamana ki nana baigubu.
6 Ko e yewe eba ukwarau. E naiya nidibu
ki makeya makeya e iyawena kipu ubupu
kayawena. Mu e tampu watai yau kena ki wi
karako kebomuri empumuri.
7 Ko karako garugaru mena kaiwagi e tadeyau
kabukabuwa ragidai tademuri, iwagi ke; ‘Iyesu
iyawena kipu ubupu yabiri kayawena tawana
Gariri rabineya wi nawanaga ika tondau ki
pokere karako kaiwagi e ika bananapumuri.’
Nau karako nidibuwani ki wi naigida mena
wainapumuri.”
8 Aneya yona ki wagubu ka ridi ki garugaru
mena ragu kamadumpu Iyesu kowakowaiyoma
tademana ki nana mibi didigurai garugarumupu
kayatagubu, ko mu mamama mete wainamupu.
9 Ki makeya ka Iyesu garugaru mena bauwena
mu yabaramugu ubupu manako parautapu,
wagubu ke; “Kaiwa kaiwa.” Mu e yonai ki
wainamupu ka mu e yabareya kwarisitagubu
ramata-maga kawareya ubumpu e kerareya
wadumpu doko manako e si esida tepamupu.
10 Ko Iyesu tadebu, wagubu ke; “Kudu eba
wainapiyoi ko karako kaiwagi nau kowaniyoma
nau sumasiniyamu ragidai ki mu tademuri, iwagi
ke; ‘Wi kaiwagi manako tawana Gariri rabineya
ika bananasinimuri.’ ” Iyesu inako tadebu.

Ragu katamurui dagura ubumawa ragidai mu

yonamaga

11 Ridi ki ragu kamadumpu wira-tagubu
kayatagamawa ka piyara ragidai ika katamuru
dagurapamawa ubumawa ki wiratagubu natere
Diyerusaremu kayatagubu manako badidi
wenawena mu yabumugere emupu ki sisiyai
mu Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
mu kawakawaimuguma tade-mupu.
12 Mamanuga God bameya dobopiyamu ragidai
ki yona ki waina-mupu ka mu Diyu ragidai
kawakawai-muguma mete dibimupu mu badidi
kwaetagamana ki yonai tagamawa kasiwara
manako bowa madai kawaya daganani tempu
piyara ragidai ki tagempu,
13 tadempu, tagubu ke; “Wi yona yau mena
iyapana tadeyoi, iwogoi ke; ‘Nu kemorau
ukwepemeya tetanugu ka e tadeyawa
kabukabuwa ragidai bautagubu e midi
kwakwarepui ki kuwatagubu kayatagubu.’ Wi
inako mena iwogoi,
14 ko wi ukwapamawa sisiyai ki wi kawaiga
wainapana manako ki pokaiya bita negeyana ki
kudeya ki wi eba wainapiyoi. Yawata ki ka nu
mena yadamu supasupa.”

15 Diyu ragidai kawakawaimuguma inako
tagubu ki pokere piyara ragidai bowa madai
ki temupu manako kawa-kawai ragidai ki mu
badidi kwaetaga-mana ki nana tademupu ki mu
makeya makeya kwaetagubu. Mu bera yonai
iyapana tademupu ki kawayawagawa yabadawa
da karako Diyu ragidai inako mete wainapiyamu.

Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai mu bamamugu matarawena
(Maki 16:14-18; Ruki 24:36-49; Diyoni 20:19-23; Bususu 1:6-8)

16 Iyesu e tadeyau kabukabuwa ragidai ida esida kewowena kerapu eyaka mena ki kimpu ubumpu tawana Gariri kayatagubu manako kweya mosi ki Iyesu naiya mena kabuwatapu ki ika bautagubu.
17 Mu Iyesu emupu ka mu e si tepapamawa ko mu dai notamaga apeya apeya mete wagawa.
18 Ko Iyesu mu bamamugu bauwena, manako tadebu, wagubu ke; “Kunuma waira ki kasiyarai kuduba ka nau tegebu wadu-buwani,
19 ki pokere kimuri ubumuri tawana tawana kuduba, madega kauwagau madega posiwagau ki kaiwagi iyapana bani bani idiwu ki tadeyoi iwoi da mu nau ewakuma-sinimono. Mamanuga God e si pokaiya ade e Gubagai nau sini pokaiya ade e eya Keyai Tanai Bagi Kawaya ki e si pokaiya ka wi mu siruwatamiyoi,
20 ade yona kuduba nau nidibuwani ki wi kaiwagi mu tadeyoi kabukabuwa iwoi da nau yona kuduba suwagubuwani ki mu makeya makeya kwaetagamana ki nana. Nau suwagani wainapumuri; Wi inako kwaiwogoi ki ka nau maramara wi mete idiwomu yamomu da mara siyarai ki baiyagisi.” Iyesu inako wagubu.
Ika kewowena.

IYA YONAI
The New Testament in the Umanakaina Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Umanakaina long Niugini

Copyright © 1999 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Umanakaina

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
92bb28a8-6181-5bd4-a67f-1906ab635008